

O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI' XALI'Q BILIMLENDIRIW MINISTR'LIGI

XAYRIDDIN SULTANOV, MURTAZA QARSHIBAYEV

WATAN TUYG'I'SI'

ULUWMA BILIM BERIW MEKTEPLERININ' 6-KLASLARI'
USHI'N WOQI'W QOLLANBASI'

*Milliy ideya ha'm ideologiya ilimiy-a'meliy vorayi'
ta'repinen baspag'a usi'ni'lg'an*

*Toli'qti'ri'lg'an ha'm qayta islengen oz'bekshe 7-basi'li'mi'na
sa'ykes qaraqalpaqsha 4-basi'li'wi'*

TASHKENT «MA'NAWIYAT» 2015

UO‘K 37.035.6 = 512.121
 KBK 74.200.50ya72
 S96

Uluwma worta bilim beriw mekteplerinin' 6-klaslari' ushi'n arnalg'an usi' woqi'w qollanbasi' O'zbekistan Respublikasi' Prezidenti Islam Karimovti'n' «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» ha'm «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitaplari' tiykari'nda qayta islengen. Wonda Watang'a muhabbat ha'm watanpa'rvarli'q tiykarlari'n qa'liplesti-retug'i'n temalar woqiwshi'lardi'n' wo'zine ta'n tu'siniklerin yesapqa alg'an halda, qi'ziqli' mi'sallar, turmi'sli'q da'liller ha'm zamanago'y metodikali'q usillarda bayan yetilgen.

UO‘K 37.035.6 = 512.121
 KBK 74.200.50ya72

J u w a p l i' r e d a k t o r:

*filosofiya ilimlerinin' kandidati' **Abdurahim Erkayev***

Sultanov Xayriddin.

S96 Watan tuyg'i'si: Uluwma worta bilim beriw mekteplerinin' 6-klaslari' ushi'n woqi'w qollanbasi' / X. Sultanov, M. Qarshi'bayev; juwapli' redaktor A. Erkayev; O'zbekstan Respublikasi' Xali'q bilimlendiriw ministrliqi. – Toli'qti'ri'lg'an ha'm qayta islengen o'zbekshe 7-basi'li'mi'na sa'ykes qaraqalpaqsha 4-basi'li'wi'. – T.: «Ma'nawiyat», 2015. – 128 b.
 I. Qarshibayev M.

ISBN 978-9943-04-139-4

SHA'RTLI BELGILER:

– gilt so'zler

– di'qqat penen woqi'n'

– bilip ali'n'

– do'retiwshi pikir ju'ritin'

– yeste tuti'n'

– sorawlarg'a juwap tabi'n'

**Respublikali'q maqsetli kitap qori' qarji'lari' yesabi'nan
 basi'p shi'g'ari'ldi'.**

ISBN 978-9943-04-139-4

© X. Sultanov, M. Qarshi'bayev, 2015
 © «Ma'nawiyat», 2015

Birinshi bap. WATAN AZATLI'G'I – ULLI' SAADAT

YEN' ULLI', YEN' A'ZIZ A'YYAM

Assalawma a'leykum, a'ziz woqi'wshi'!

Siz jan'a woqi'w ji'li'n baslap, ja'ne qa'dirdan mektebin'iz qu-shag'i'na qaytqan usi' ku'nlerde yelimizde bayram saltanatlari' dawam yetpekte. 1-sentyabr – G'a'rezsizlik ku'ni yekenin siz a'lberte jaqsi' bilesiz.

Watan du'nyadag'i' yen' ulli', yen' muqa'ddes bayli'q bolg'ani' ushi'n woni'n' g'a'rezsizligi de sonsheli qa'dirli.

Bu'gin siz paydalani'p ati'rg'an imkaniyatlar – azada mektep, jaqti'li' klass bo'lmeleri, kompyuterler, ma'limleme-resurs woraylari', sport maydanlari', zamanago'y sabaqli'q ha'm woqi'w qurallari' wo'z-wo'zinen payda bolg'an yemes. G'a'rezsizlikten aldi'n wolardi' ha'tte ko'z aldi'mi'zg'a keltiriw de qi'yi'n yedi.

G'a'rezsizlik yel-jurti'mi'zdi' zuli'mli'q ha'm kisenlewden azat yetti, woni'n' ni'zamli' huquqlari'n, ataq-abi'rayi' menen ar-nami'si'n, tariyxi'n, tilin ha'm dinin, milliy qa'diriyatlari'n qayta tikledi. Soni'n' ushi'n G'a'rezsizlik ku'ni biz ushi'n yen' ulli', yen' a'ziz bayram boli'p yesaplanadi'.

Biz wo'zimiz na'pes alatug'i'n, wo'mirimizdin' yen' a'hmiyetli sha'rti bolg'an taza hawa, ti'ni'sh-tati'w turmi's qanshelli biybaha bayli'q yekeni tuwrali' ko'binese teren' woylap ko'rmeymiz. Al yendi wolarsi'z jasaw mu'mkin yemes.

Siz bu'gin yerkin ha'm azat, ti'ni'sh ha'm paraxat jurtta jasap, zamanago'y bilim beriw ma'kemelerinde ta'lim-ta'rbiya ali'p ati'rsi'z. Tilekke qarsi', du'nyani'n' barli'q yellerinde de balalar usi'nday imkaniyatlarg'a iye bola bermeydi.

AWG‘AN QI‘ZI‘NI‘N‘ A‘RMANI‘

Francuz kinodo‘retiwshileri ta‘repinen su‘wretke ali‘ng‘an «Budda da uyalg‘annan partlap ketti» dep atalatug‘i‘n ko‘rkem filmde kishkene g‘ana bir qi‘zalaqti‘n jan-ta‘ni menen bilim ali‘wg‘a umti‘li‘wi‘, biraq Awg‘ani‘standag‘i‘ qa‘weterli jag‘day, jawi‘zli‘q niyetindegi kimselerdin‘ bug‘an tosqi‘nli‘q yetkeni tuwrali‘ so‘z yetiledi. Qi‘zalaq ne-ne azaplar menen azg‘ana pul tabadi‘ ha‘m da‘pter sati‘p aladi‘. Biraq ruchkag‘a puli‘ jetpeydi. Anasi‘ni‘n‘ pardozi‘ qa‘lemin ali‘p, mektepke atlanadi‘. Jolda tek uri‘sti‘ g‘ana wo‘mirinin‘ mazmuni‘ dep biletug‘i‘n qaraqshi‘ balalarg‘a dus keledi. Wolar qi‘zdi‘ «tutqi‘ng‘a» ali‘p, tiriley jerge ko‘mbekshi boladi‘. Qi‘zalaq wolardi‘n‘ qoli‘nan qashi‘p shi‘g‘i‘p, bir mektepke jetip keledi. Tilekke qarsi‘, bul yer balalar mektebi boli‘p shi‘g‘adi‘. Mug‘a‘llim woni‘ ko‘shege quwi‘p saladi‘.

Qi‘zalaq yendi ali‘s awi‘ldag‘i‘ qi‘zlar mektebine jol aladi‘. Lekin basqa awi‘ldan kelgeni ushi‘n wol jerden de quwi‘ladi‘. Usi‘layi‘nsha ko‘shede qali‘wdan, wo‘zi da‘slep dus kelgen qaraqshi‘ balalarg‘a, yag‘ni‘y jawi‘zli‘qqa jem boli‘wdan basqa ilaji‘ qalmaydi‘.

A‘ziz woqi‘wshi‘! Ma‘mleketimizde woqi‘wshi‘lardi‘ mekteplerdin‘ 1-klasi‘na qabi‘l yetiw haqi‘yqi‘y bayram si‘pati‘nda wo‘tiwi tuwrali‘ ayti‘p berin‘. Bul jag‘daydi‘ awg‘an qi‘zi‘ dus kelgen waqi‘yalar menen sali‘sti‘ri‘n‘.

O‘ZBEKISTAN MEKTEPLERI

Ma‘mleketimizde 9700 zamana-go‘y uluwma bilim beriw mektebi bar. Wolarda 4 million 521 mi‘n‘nan aslam bala ta‘lim almaqta. Birinshi ma‘rte mektep bosag‘asi‘nan atlap ati‘rg‘an 1-klass woqi‘wshi‘lari‘ ha‘r ji‘li‘ ma‘mleket yesabi‘nan «A‘lipbe» kitabi‘ ha‘m basqa da sabaqli‘qlar,

kerekli woqi'w qurallari' menen ta'miyinlenedi. Ma'selen, 2014-ji'lda 587 mi'n'g'a jaqi'n 1-klass woqi'wshi'lari'na derlik 28 milliard sumli'q sabaqli'q ha'm woqi'w qurallari' biypul berildi. Bunnan ti'sqari', mektep woqi'wshi'lari' ushi'n 34 million 500 mi'n' nusqadag'i' sabaqli'qlar, woqi'w-metodikali'q qollanbalar yelimizdeki woqi'w ju'rgiziletug'i'n 7 tilde basi'p shi'g'ari'li'p, barli'q uluwma bilim beriw mekteplerine jetkerip berildi. Ha'r ji'li' jan'a woqi'w ji'li'nan aldi'n ma'mleketimizdeki mektepler won'lani'p, sentyabr ayi'nda woqi'wshi'lar i'qti'yari'na tapsi'ri'ladi'.

Prezidentimiz Islam Karimov baslamasi' menen 1997-ji'li' Kadrlar tayarlawdi'n' milliy bag'darlamasi', 2004-ji'li' bolsa Mektep ta'limin rawajlandi'ri'wdi'n' ma'mleketlik uli'wma milliy bag'darlamasi' qabi'l yetilip, izbe-iz turmi'sqa yengizildi. Ha'zirgi waqi'tta ma'mleketimizde 12 ji'lli'q ma'jbu'riy biypul bilim beriw sistemasi' ha'reket yetpekte. Keyingi ji'llarda jan'a-jan'a mektepler, akademiya'li'q liceyler menen ka'sip-wo'ner kolledjleri, joqari' woqi'w wori'nolari' menen birge tu'rli ayaqlarda, soni'n' ishinde ali's awi'llar menen rayonlarda 315 zamanago'y muzi'ka ha'm ko'rkem wo'ner mektepleri, 1500 den aslam balalar sport obyektlari quri'ldi'.

Siz yelimizde ha'r ji'li' 8-mart — Xali'q arali'q hayal-qi'zlar bayrami' qarsan'i'nda Zu'lfiya ati'ndag'i' ma'mleketlik si'yli'qti' tapsi'ri'w saltanatlari'n a'l'bette ko'rip barsan'i'z kerek. Mine usi' joqari' si'yli'qqa miyasar bolg'an qi'zlar bul saltanatli' ma'resimde wo'zlerinin' woqi'wda, ja'miyetlik islerde, ko'rkem a'debiyat, ko'rkem wo'ner ha'm sportta yerisken tabi'slari' haqqi'nda ayti'p bergende, u'lken «Tu'rkistan» sarayi' gu'mbirlegen qol shappatlawlarga toli'p ketedi.

Siz qalay woylaysi'z, joqari'da bayan yetilgen awg'an qi'zi'ni'n' ma'mleketinde de usi'nday imkaniyalar bolg'anda, bul qi'zalaq sonshama umti'li'si', qaysarli'g'i' menen woqi'wda, jumi'sta, ilim ha'm ma'deniyatta u'lken na'tiyjelerge yerisiwi mu'mkin be yedi?

Demek, biz g'a'rebsiz turmi's qa'dirin shi'n ju'rekten sezip, woni' ko'z qarashi'g'i'nday asi'rawg'a mudami' tayar boli'p jasawi'mi'z kerek.

Tumaris, Shi'raq, Najmiddin Kubra, Jalaliddin Manguberdi, Amir Temur kibi ma'rt babalari'mi'zg'a ku'sh-qu'diret bergen tuyg'i' yen' aldi' menen ana jurt aldi'ndag'i' muqa'ddes perzentlik wazi'ypasi', wog'an sadiqli'q tuyg'i'si', Watan azatli'g'i'n yen' ulli' bayli'q dep biliw sezimi yedi.

Bu'gingi ku'nde xalqi'mi'zdi'n' azat ha'm yerkin turmi's quri'w, du'nyadag'i' rawajlang'an ma'mleketler qatari'nan mu'na'sip wori'n iyelew joli'ndag'i' u'lken umti'li's ha'm ha'reketlerinin' deregi de mine usi'nday ulli' tuyg'i'lar boli'p yesaplanadi'.

A'ziz woqi'wshi'! Mi'nani' yeste tuti'n': du'nyada ko'plegen qa'te ha'm kemshilikler, ha'tte gu'nalar da keshiriliwi mu'mkin, biraq ata-anag'a, dos-yaranlarga, Watang'a qi'yanet hasla keshirilmeydi.

«Men ha'r qanday jawi'zli'qti' satqi'nli'qtan dep bilemen. Iygilikke ha'm haqi'yqatqa sadi'q bolmag'an, wolarg'a isenbegen adam qorqi'ni'shli' boladi'»¹.

Watan tuyg'i'si'n ju'rek to'rinen seziw, usi' tuyg'i' menen jasaw insan wo'mirine teren' mazmun bag'i'shlaydi', woni' ka'millikke qaray jeteleydi. Bunday adam wo'mirdin' qi'yi'n soqpaqlari'nda adaspaydi', wo'z xalqi'ni'n' ma'rt ha'm pidayi' perzenti boli'p yer jetedi. Yen' a'hmiyetlisi, bunday insannan woni'n' wo'zi de, yel-jurti' da payda ko'redi, i'razi' boladi'.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. G'a'rezsizlik ku'ni sizin' qalan'i'zda yaki awi'li'n'i'zda qalay bel-gilenedi?
2. G'a'rezsizlik haqqi'nda qosiq' bilesiz be?
3. Awg'an qi'zi' ne ushi'n a'rmani'na jete almadi'?
4. Jurti'mi'z jaslari', soni'n' ishinde, qi'zlari'mi'zdi'n' woqi'wda, ilim-de, ma'deniyat, sport tarawlarindag'i' tabi'slari' tuwrali' nelerdi bilesiz?
5. Wo'zin'iz qaysi' tarawg'a qi'zi'g'asi'z?
6. Su'wretlerge qarap, ma'mleketimizde jaslar ushi'n jarati'lg'an imkaniyatlar tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —T.: «Ma'na-wiyat» baspasi', 2008-ji'l, 122-bet.

**«O'zbekistan – jalg'i'z Watani'm» temasi'ndag'i'
a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar**

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 90-bet.
2. Islam Karimov. O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda. – Tashkent, «O'zbekistan» baspasi', 2011-ji'l, 3–31-betler.
3. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. – Tashkent, Alisher Nawayi' ati'ndag'i' Milliy kitapxana baspasi', 2010-ji'l, 6–12-betler.
4. Milliy g'a'rezsizlik ideyasi': tiykarg'i' tu'sinik ha'm principi'ler. – Tashkent, «O'zbekistan» baspasi', 2000-ji'l.
5. Abdulla Avloniy. Tu'rkiy Gu'listan yaki a'dep-ikramli'li'q. – Tashkent, «Oqi'ti'wshi'» baspasi', 1992-ji'l, 28-bet.

G'A'REZSIZLIGIMIZ MA'N'GI BOLSI'N!

A'ziz woqi'wshi! Siz bul so'zlerdi ko'p yesitkensiz. Jurti'mi'zdi', woni'n' qala ha'm awi'llari'n aylanar yekenbiz, ko'sheler menen maydanlardi' bezep turg'an uran so'zler ha'm ko'rinisler arasi'nda usi' ibarag'a da ko'zimiz tu'sedi. A'sirese, O'zbekistan Respublikasi' Prezidenti Islam Karimov A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' milliy bag'da G'a'rezsizlik bayrami'na bag'i'shlap wo'tkeriletug'i'n saltanatli' ma'-resimdegi qutli'qlaw so'zin a'yne usi' ibara menen juwmaqlar yeken, misli pu'tkil xalqi'mi'z bul ulli' tilekke qosi'li'p, woni' tilinde ha'm qa'lbinde ta'kirarlag'anday boladi'.

Xalqi'mi'z ushi'n pa'k tuyg'i' ha'm niyetler menen jasaw neshshe mi'n' ji'lli'q wo'lmes qa'diriyatqa aylani'p ketken. Soni'n' ushi'n da turmi'si'mi'zdi' wolardan aji'rati'p ko'z aldi'mi'zg'a keltire almaymi'z.

Ata-babalari'mi'z daraq yekse, u'y qursa: «Ko'p ji'llar dawami'nda balalari'ma, balalari'mni'n' balalari'na xi'zmet yetsin!» – dep jaqsi' niyet qi'ladi'. Derlik ha'r ku'ni jaqsi' tileklerimizge qosi'p aytatug'i'n «Jurti'mi'z ti'ni'sh, xalqi'mi'z aman bolsi'n», «Jaratqanni'n' wo'zi asi'rasi'n» degen iygilikli maqsetler bizge jan'a ku'sh-g'ayrat beredi, yerten'gi ku'nge u'lken u'mit ha'm isenim menen jasawg'a shaqi'radi'. G'a'rezsizlik ji'llari'nda bunday ulli' tilekler qatari'nda «Bizden azat ha'm abat Watan qalsi'n», «Perzentlerimiz bizden de ku'shli, bilimli, dana ha'm, a'llette baxi'tli' boli'wi' kerek», «O'zbek xalqi'na ti'ni'shli'q ha'm amanli'q kerek» degen ibaralar qosi'li'p, xalqi'mi'z arasi'nda ken' tarqali'p ketkeni tosi'nnan yemes. Wolardi'n' arasi'nda «G'a'rezsizligimiz ma'n'gi bolsi'n!» degen ibara teren' mazmuni' menen ayi'ri'qsha aji'rali'p turadi'.

Du'nyada soni'n'day bir bayli'qlar boladi', wolardi'n' qa'dir-qi'mbati', a'hmiyeti a'sirler asa, ha'tte ma'n'gilikke wo'shpeydi. Ji'llar, zamanlar wo'tse de, wolar insan, ma'mleket, xali'q ha'm ja'miyet ushi'n yen' za'ru'r talap, yen' ulli' bayli'q boli'p qala beredi.

G'a'rezsizlik mine usi'nday ulli' qa'diriyat boli'p yesaplanadi'. Bul so'zdi aytqanda, biz tariyxi'mi'zdi' da, bu'gingi ku'nimizdi de, keleshek turmi'si'mi'zdi' da ko'z aldi'mi'zg'a keltiremiz. Ata-babalari'mi'z a'yne usi' g'a'rezsizlikni qolg'a kirgizip, wo'z yeli, wo'z ma'mleketine wo'zi iyelik yetken da'wirlerde du'nyag'a dan'q tarati'p, ten'i-tayi' joq tabi'slarg'a yerisken. Watani'mi'z basqi'nshil'lar zuli'mli'g'i' asti'nda qalg'an gezlerde bolsa xalqi'mi'z qanshadan-qansha azap-aqi'retlerge duwshar bolg'an, g'a'rezsizlikke yerisiwdi a'rman yetip jasag'an. Lekin bunday ulli' maqsetke yerisiw ushi'n tek a'rman yetiwidin' wo'zi g'ana azli'q yetedi. Azatli'q joli'ndag'i' ne-ne qi'yi'nshili'q ha'm mashaqatlardan qorqpastan, ma'rtlik, pidayi'li'q penen

gu'resiw talap yetiledi. Yen' awi'r ma'sele de mine usi' – xali'qti' azatli'q ideyasi' menen woyati'p, woni' bul jolda a'llette jen'iske yerisiwine isendirip, alg'a baslaw boli'p tabi'ladi'. Bunday ulli' wazi'y-pani' ba'rjay yetiw tek u'lken basshi'li'q ta'jiriybesine, teren' woy-pikir, bekkem yer-k-i'qi'rarg'a iye bolg'an insanni'n' g'ana qoli'nan keledi. Prezidentimiz Islam Karimov SSSR dep atalg'an, g'a'rezsizlikten aldi'n hu'kim su'rgen buri'ng'i' koloniali'q du'zimnin' zuli'mi' asti'nda qali'p ketken ana jurti'mi'zdi' azat yetiw ushi'n 1989–ji'li' 23-iyunde mine usi'nday tariyxi'y wazi'ypani' wo'z moyni'na ali'p, O'zbekistan basshi'si' si'pati'nda jumi's basladi'. Prezidentimizdin' sol waqi'tlari' wo'tkergen birinshi ma'jilisinde aytqan da'slepki so'zleri mi'nalar yedi: «Biz bunnan bi'lay yeskishe jasay almaymi'z ha'm bunday jasawg'a zamanni'n' wo'zi jol qoymaydi'»¹. Bul so'zler negizinde wo'mirin wo'tep bolg'an yeski du'zimnen waz keship, a'llette, g'a'rezsizlikke yerisemiz, jan'a wo'mir, jan'a ja'miyet qurami'z, degen ulli' maqset ja'mlengen yedi. Bul a'piwayi' a'rman, a'piwayi' ha'wes yemes, al u'lken a'meliy isler, a'hmiyetli ha'reketlerdin' baslani'wi' yekenin bunnan keyingi waqi'yalar ayqi'n ko'rsetti. Siz ma'mleketimiz basshi'si'ni'n' «O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitabi'n woqi'p shi'qsan'i'z, bug'an toli'q isenim payda yetesiz.

Mine usi' tariyxi'y bayanattan baslang'an wo'zgerisler 1991–ji'li' 31-avgustta g'a'rezsizlikke yeriskenimizden keyin ja'n'e de ken' yen jaydi'. Bu'gingi ku'nde bolsa usi' joldag'i' ha'reketler pu'tkilley jan'a sharayatlarda dawam yettirilmekte. Bunday reformalar menen jan'alani'wlardin' ha'mmesi tek bu'gingi ha'm yerten'gi ku'nimizge yemes, al ma'n'gilikka tiyisli isler yekeni di'qqatqa i'layi'q.

XALQI'MI'ZDI'N' ISENIMI HA'M SU'YENISHI

Jurti'mi'zda 31 millionnan aslam xali'q jasaydi'. Buni'n' ten' yari'mi'n jaslar quraydi'. Ma'mleketimizde tu'rli qazi'lma bayli'qlar, du'nya bazari'nda talap ku'shli bolg'an sapali' wo'nim-ler islep shi'g'ari'latug'i'n iri ka'rxanalar ko'p. Jerimiz wo'nimdar,

¹ **Islam Karimov.** O'zbekistan g'a'rezsizlikke yerisiw bosag'asi'nda. –T.: «O'zbekistan», 2011–ji'l, 32-bet.

ta'biyati'mi'z qolayli'. A'piwayi' sho'pti qadasan'i'z da, gu'rkirep wo'sip-rawajlanadi'. Lekin mine usi' bayli'qlardi'n' ha'mmesin yelimizdin' rawajlani'wi' joli'nda qollanatug'i'n ku'sh — miynetkesh, ma'rt ha'm ken'peyil xalqi'mi'z, usi' xali'qti'n' isenimi ha'm su'yenishi boli'p yer jetip ati'rg'an jaslari'mi'z boli'p yesaplanadi'. A'yne soni'n' ushi'n da ma'mleketimizde ha'r bir balani'n' salamatli'g'i', woni'n' hesh kimnen kem bolmestan wo'sip-u'lkeyiwi, zamanago'y bilimlar, ka'sip-wo'nerlar, shet tillerin puxta iyelewi, turmi'sta wo'z worni'n tabi'wi' ushi'n qanday sharayat kerek bolsa, barli'g'i' jarati'p berilmekte.

Bir waqi'tlari' Amir Temur babami'z: «Kim bizin' qu'diretimizge gu'manlansa, qurg'an imaratlari'mi'zg'a na'zer salsi'n», — dep u'lken isenim, maqtani'sh penen wo'z islerinin' ma'ngilikke tiyisli yekenin atap wo'tken yedi. Sahi'pqi'ran babami'zdi'n' aqli'g'i', ulli' dani'shpan ha'm ma'mleketlik g'ayratker Mi'rza Ulug'bek bolsa ilim tarawida ashqan jan'ali'qlari' hesh qashan jog'ali'p ketpeytug'i'ni'n na'zerde tuti'p: «Wo'z isimdi mu'na'sip a'wladlari'ma qaldi'rdi'm»,

Samarqand. Shahi'zinda kompleksi

– dep aytqan. Klassikali’q a’debiyati’mi’zdi’n’ dani’shpan shayi’ri’ A’liysher Nawayi’, a’yne usi’ haqi’yqatti’ tasti’yi’qlag’anday, Mi’rza Ulug’bek tuwrali’: «Qi’yametke jetkenshe pu’tkil adamzat, Qi’lar woni’n’ hu’kimin qa’lem ha’m de xat», – yag’ni’y Jer ju’zinde wo’mir bar yeken, bul du’nya ali’molari’ Ulug’bektin’ ashqan jan’ali’q-lari’ tiykari’nda jan’a-jan’a juwmaqlar, hu’kimler shi’g’ari’p, bul jan’ali’qlardi’ dawam yettiredi, dep atap wo’tkeni de tosi’nnan yemes, a’llette.

Itibar bersen’iz, bul so’zler 2014-ji’l 14-15-may ku’nleri Samarqand qalasi’nda wo’z tasti’yi’qlawi’n tapti’. Du’nyani’n’ 40 tan aslam ma’mleketlerinen kelgen yen’ ataqli’ ali’malar bul qalada «Worta a’sirler Shi’g’i’s dani’shpanlari’ ha’m woyshi’llari’ni’n’ tariyxii’y miyrasi’, woni’n’ zamanago’y civilizaciya rawajlani’wi’ndag’i’ roli ha’m a’hmiyeti» temasi’ndag’i’ xali’q arali’q konferenciyag’a ji’ynaldi’. Wolar da’slep ulli’ dani’shpanlar qatari’nda Mi’rza Ulug’bek miyrasi’ tuwrali’ da jaqsi’ pikirler bildirdi, yag’ni’y ulli’ dani’shpanni’n’ woypikirine su’yenip jan’ali’qlar jaratqani’n bayan yetti.

Prezidentimiz jurti’mi’z jaslari’ni’n’ tu’rli tarawlarda yerisip ati’rg’an tabi’slari’n pu’tkil xalqi’mi’zdi’n’, O’zbekistani’mi’zdi’n’ tabi’si’ dep bileli. Demek, Watani’mi’z g’a’rezsizligin asi’rap-abaylaw ha’m bekkemlew, O’zbekistani’mi’z dan’qi’n ja’ha’nge tarati’w wazi’ypasi’ keleshekte a’yne sizlerdey jaslarg’a baylani’sli’.

Juwmaqlap aytqanda, «G’a’rezsizligimiz ma’n’gi bolsi’n!» degen so’zlerdin’ tiykari’nda teren’ ma’ni ja’mlengen.

Shi’ni’nda da, biz ma’n’gilikke qalatug’i’n isleri menen du’nyag’a tani’lg’an xali’qpi’z. A’yyemgi qalalari’mi’zdg’i’ tariyxii’y yesteliklerimiz, ulli’ ata-babalari’mi’zdi’n’ biybaha miyrasi’, g’a’rezsizlik da’wirinde boy tiklegen ko’plep imaratlari’mi’z, bu’gingi ku’nde xalqi’mi’z, soni’n’ ishinde jaslari’mi’z yerisip ati’rg’an u’lken tabi’slar mine usi’nnan derek beredi.

Soraw ha’m tapsi’rmalar:

1. Siz G’a’rezsizlik bayrami’na bag’i’shlang’an saltanatli’ ma’resimdi televizor arqali’ ko’rdin’iz be?
2. Bul ma’resim sizde qanday ta’sir qaldi’rdi’?

3. Siz bir jumi'sti' baslawdan aldi'n qanday niyet qi'lasiz'?
4. Ulli' dani'shpalari'mi'zdi'n' ismleri ne ushi'n mi'n' ji'llardan beri umi'ti'lmay jasap kelmekte?
5. Su'wretlerge qarap, xalqi'mi'zdi'n' ma'n'gilikka tiyisli isleri tuwrali ayti'p berin'.

«Watanni'n' bybaha bayli'qlari'» temasi'ndag'i' a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2013-ji'l, 7–8-betler.
2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. – Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' Milliy kitapxana baspasi', 2010-ji'l, 6–12-betler.
3. Milliy g'a'rezsizlik ideyasi': tiykarg'i' tu'sinik ha'm principi. –Tashkent, «O'zbekistan» baspasi', 2000-ji'l, 51–52-betler.
4. Abdulla Avloniy. Tu'rkiy Gu'listan yaki a'dep-ikramli'li'q. – Tashkent, «O'qituvchi» baspasi', 1992-ji'l, 28-bet.
5. Watan ha'm millet muqa'ddesdur. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2000-ji'l, 8–18-betler.

WATANI'MI'Z PAYTAXTI'

A'ziz woqi'wshi! Watani'mi'z, woni'n' go'zzal ha'm abat kelbeti, u'lken mu'mkinshilikleri haqqi'nda so'z yetkende, yen' aldi' menen a'zim paytaxti'mi'z Tashkent qalasi' ko'z aldi'mi'zg'a keledi. Sebebi, Prezidentimiz Islam Karimov aytqani'nday, biz Tashkent ti'msali'nda O'zbekistandi', O'zbekistan ti'msali'nda bolsa Tashkentti sezemiz, qa'dirleymiz.

Tashkent – tek g'ana ma'mleketimiz yemes, al Wortu Aziya aymag'i'ndag'i' yen' iri ha'kimshilik, ekonomikasi'q ha'm ma'deniy voray boli'p yesaplanadi'. Wol Watani'mi'zdi'n' arqa-shi'g'i's bo'liminde, Tyan-Shan taw dizbeklerin' bati's yeteginde, Shi'rshi'q woypatli'g'i'nda jaylasqan. Qala 335 kvadrat kilometrge jaqi'n maydandi' iyelegen boli'p, bul jerde derlik yeki yari'm million xali'q jasad'i'.

Qala 11 rayong'a – Bektemir, Mi'rza Ulug'bek, Mirabad, Almazar, Si'rg'ali', U'shto'be, Chilanzar, Shayxantahir, Yunusabad, Yakkasaray, Yashnabad rayonlari'na bo'lingen.

A'yyemde qala Chash, Shash, Binkat degen atlar menen ju'ritilgen. Qala aymag'i'nda Shashto'be, Mi'n'erik, Chilanzar Aqto'besi, Yunusabad Aqto'besi si'yaqli' yeski qala qal-di'qlari' saqlani'p qalg'an.

Tashkent 1930-ji'ldan baslap O'zbekistan paytaxti' boli'p yesaplanadi'.

A'yyemde Tashkent qalasi'ni'n' 12 da'rwazasi' bolg'an. Bular – Labzak, Taxtapul, Qarasaray, Sag'ban, Chig'atay, Ko'kshe, Samarqand, Kamolon, Beshag'ash, Qoymas, Qoqan, Qashqar da'rwazalari'.

SHI'G'I'S DA'RWAZASI'

Bugingi ku'nde Tashkenttin' wo'zi u'lken da'rwaza boli'p yesaplanadi'. Sebebi du'nyani'n' bati's u'lkelerinen Shi'g'i's ma'm-leketlerine, Shi'g'i'stan bolsa Bati'sqa baratug'i'n samolyotlar, avtomobil ka'rwanlari' Tashkent arqali' wo'tedi. Soni'n' ushi'n da wol shi'n ma'nisinde Shi'g'i's da'rwazasi'na aylani'p barmaqta.

Tashkenttin' ja'ne bir a'hmiyetli wo'zgesheligi – bul jerde irriga-ciya tarmaqlari' – jap ha'm kanallardi'n' ko'pligi boli'p yesaplanadi'. Shi'rshi'q da'ryasi'ni'n' won' jag'asi'ndag'i' magistral kanal – Bozsuw Tashkent qalasi' aymag'i'nda Anhar, Bo'rijar, Salar, Qarasuw, Ka'ykawi's kibi tarmaqlarg'a bo'linip, ma'ha'lle ha'm kvartallar boy-lap kishi salmalar tu'rinde tarqali'p ketedi. Suw toli'p ag'i'p wo'tpegen bir de bir ko'she yaki gu'zar joq.

«Tashkenttin' jang'a jag'i'mli' jumsaq hawasi', go'zzal ta'biyati', qut-bereket deregi bolg'an ko'z quwandi'ratug'i'n bag'lari', mo'ldir ha'm shi'pali' suwlari' tuwrali' qanday go'zzal ta'ripler ayti'lmag'an deysiz! Atap aytqanda, XVI

a'sirde jasap wo'tken tariyxshi' ali'm Zayniddin Vasifiy Tashkentti ulug'lap, bul diyardi' bir ma'rte ko'rgen adam misli ja'nnet bag'lari'nda seyil yetkendey boladi', dep jazg'anda a'yne usi' haqi'yqatti' bayan yetken yedi»¹.

A'yyemgi Tashkenttin' ko'she ha'm ma'ha'lleleri, gu'zarlari' Temirshi, Mi'sgerlik, Degrezlik (qazan sog'i'w-shi'lar), Woqshi', Yersh, Tag'ashi', Ma'sidozli'q, Ko'nshilik, Parshabap degen atlar menen belgili bolg'an. A'sirese, ka'manshi'lar (woqjayshi'lar) jasag'an woqjaylar «ka'mani' Shashiy» degen at penen jetti i'qli'mg'a tani'l-g'an.

Tashkent a'zelden ilim-ag'arti'w-shi'li'q qalasi', ulli' dani'shpanlar, a'ziz-a'wliyeler jurti' boli'p kelgen. Bul diyardan Qaffal Shashiy, Shayx Xovand Tahir, Xoja Ahrar Valiy, Hafiz Kuykiy, Shayx Zayniddin baba, Ibrahim ata ha'm Qoyli'q ata kibi a'ziz-a'wliyeler, «Shashiy», «Tashkandiy» laqaplari' menen ko'plep ali'mlar, shayi'r ha'm woysi'llar jetisip shi'qqan.

XX a'sir baslari'nda ja'did ag'arti'wshi'lari' si'pati'nda maydang'a shi'qqan tariyx'i'y ha'reket te da'slep Tashkentten baslani'p, pu'tkil yelimizge ken' tarqalg'an yedi. Bul ha'rekettin' Munawwar qari', Abdulla Avloniy, Abdulla Qadiriy si'yaqli' ataqli' wa'killeri a'yne usi' a'yyemgi Shash perzentleri boli'p yesaplanadi'.

G'a'rezsizlik da'wirinde Tashkent shi'n ma'nisinde paytaxt-qalag'a, ja'ha'n ko'leminde ta'n ali'ng'an megapolis, yag'ni'y iri qalag'a aylandi'. Ma'mleketimizde a'melge asi'ri'li'p ati'rg'an barli'q u'lken tariyx'i'y wo'zgerisler Tashkentten baslanbaqta.

Ko'kaldash medresesi

¹ **Islam Karimov.** Tariyx'i' bay, bu'gini go'zzal, keleshegi ulli' qala. –T.: «O'zbekistan», 2009-ji'l, 5–6-betler.

Watani'mi'z g'a'rebsizliginin' ja'riyalani'wi', O'zbekistan Konstitutsiyasi' ha'm ma'mleketimizdi rawajlandi'ri'wg'a tiyisli ko'plep ni'zam ha'm qararlar mine usi' jerde qabi'l yetilgeni Tashkentti jan'a tariy-xi'mi'zdi'n' aji'ralmas bo'legi bolg'an, ha'mmemiz maqtani'sh tuti'p jasaytug'i'n qalag'a aylandi'rdi'.

Paytaxti'mi'zda O'zbekistan Respublikasi' Prezidenti ken'sesi, Oliy Majlis Ni'zamshi'li'q palatasi', Senat, Ministrler Kabineti si'yaqli' ma'mleketimizdin' joqari' ha'kimiyat organlari', worayli'q ministrlik ha'm ma'kemeler, siyasiy partiyalar, puqarali'q sho'lkemler, shet yellerdin' yelshixanalari', abi'rayli' xali'q arali'q sho'lkemlerdin' wa'kilxanalari' is ju'rgizbekte.

Tashkent — jaslar qalasi'. Bul jerde sizlerdey ul-qi'zlardi'n' bilim ali'wi', zamanago'y ka'sip-wo'ner u'yreniwi, sport, ko'rkem do'retiwshilik penen shug'i'llani'wi', ma'deniy dem ali'wi' ushi'n barli'q qolayli'qlar bar. Ko'plep mektepler, licey ha'm kolledjler, joqari' woqi'w wori'nlari', stadionlar, teatr ha'm muzeyler, dem ali'w bag'lari', ilim, ma'deniyat ma'kemeleri, jaslar woraylari' a'yne usi' maqsetke xi'zmet yetedi.

O'zbekistan ma'mleketlik konservatoriyasi'

G'a'rebsizlik ji'llari'nda Tashkenttin' kelbeti tani'p bolmas da're-jede wo'zgerip ketti. Qalani'n' G'a'rebsizlik maydani' ha'm worayli'q bo'liminde, Go'ne qala aymag'i'nda ken' ko'lemlı quri'li's-abadanlasti'ri'w jumi'slari' a'melge asi'ri'ldi'.

Tashkenttin' zamanago'y kelbetinde ha'r qanday adamdi' da wo'zine i'nti'qti'ratug'i'n go'zzal bag'-baqshalar, a'jayi'p qi'yabanlar, jap-jasi'l aymaqlar ayi'ri'qsha wori'n tutadi'. Tek g'ana son'g'i' 10 ji'lda paytaxti'mi'zda buri'ng'i' temir-beton ha'm asfalt penen qaplang'an maydanlar worni'nda 3 mi'n' 30 gektardan arti'q ko'klemzar aymaqlar jarati'ldi'.

2009-ji'li' Tashkent qalasi'ni'n' 2200 ji'li'g'i' belgilendi ha'm wol «G'a'rebsizlik» ordeni menen si'yli'qlandi'.

Tashkent ha'zirgi waqi'tta O'zbekistan paytaxti' degen joqari' statusqa ha'r ta'repleme mu'na'sip, du'nya xali'qlari'ni'n' itibari'na ha'm ta'n ali'wi'na miyasar bolg'an, ja'ha'ndegi yen' ulli' qalalar menen ten'lesip ati'rg'an, barg'an sayi'n wo'sip, rawajlani'p barati'rg'an ulli' qalag'a aylang'ani' menen biz shi'n ma'nisinde maqtana alami'z.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Sizin' qalan'i'z yaki rayoni'n'i'zda keyingi waqi'tta qanday wo'zgerisler ju'z bermekte?
2. Ata-anan'i'z yaki tuwi'sqanlari'n'i'zdi'n' Tashkent qalasi' tuwrali' pikirlerin yesitkensiz be?
3. Wo'zin'iz Tashkent qalasi'nda boldi'n'i'z ba?
4. Tashkent a'yyemde qanday atlar menen ju'ritilgen?
5. Su'wretlerge qarap, Tashkent jaslar qalasi' yekeni tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

**«Tashkentke sayaxat» temasi'ndag'i' a'meliy
sabaq ushi'n a'debiyatlar**

1. Islam Karimov. Tariyxi' bay, bu'gini go'zzal, keleshegi ulli' qala. – Tashkent, «O'zbekistan», 2009-ji'l, 34-bet.
2. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2013-ji'l, 155-bet.
3. O'zbekistan milliy enciklopediyasi', 6-tom. – Tashkent, «O'zbekistan milliy enciklopediyasi'» ma'mleketlik ilimiy baspasi', 2003-ji'l, 159–160-betler.
4. Tashkent enciklopediyasi'. – Tashkent, «O'zbekistan milliy enciklopediyasi'» ma'mleketlik ilimiy baspasi', 2009-ji'l, 373–377-betler.
5. Sirajiddin Sayyid. Jasasi'n jamg'i'rlar. – Tashkent, G'afur G'ulam ati'ndag'i' a'debiyat ha'm ko'rkem wo'ner baspasi', 2007-ji'l, 10–15-betler.

O'ZBEKISTAN MILLIY BAG'I

A'ziz woqi'wshi! Paytaxti'mi'z Tashkent qalasi'ni'n' worayi'nda xalqi'mi'zdi'n' maqtani'shi' bolg'an, ko'pshilik bari'p ko'riwdi, seyil yetiwdi arzi'w yetetug'i'n qutli' ma'kan bar. Bul – A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan milliy bag' boli'p yesaplanadi'. Wol ma'mleketimizdegi yen' iri ma'deniyat ha'm dem ali'w bag'i' boli'p tabi'ladi'. Woni' qi'sqa g'ana yetip, Milliy bag' dep te ataymi'z.

Milliy bag' Tashkent qalasi'ni'n' worayli'q bo'liminde jaylasqan boli'p, 69 gektar maydandi' iyeleydi.

Bag' 1991-ji'li' Prezidentimiz Islam Karimov baslamasi' menen jarati'lg'an. Tap usi' ji'li' bul jerdegi ba'lent to'beshikke A'liysher Nawayi'ni'n' 550 ji'lli'g'i' mu'na'sibeti menen shayi'rdi'n' u'lken saltanatli' ha'ykeli wornati'lg'an yedi.

Bag'di'n' wortasi'ndag'i' aymaqta wo'zine ta'n arxitekturali'q kompleks quri'lg'an. Kompleks worayi'nda do'geregi fontanli' ha'wiz ha'm amfiteatr formasi'ndag'i' saltanatli' ilajlar wo'tkeriletug'i'n maydan bar.

Amfiteatrdi'n' bati's ta'repinde Oliy Majlis imarati' ha'm Abulqasi'm medresesi, shi'g'i's ta'repinde bolsa «Nawri'z» restorani' jaylasqan.

A'liysher Nawayi' ha'ykelinin' aldi'n'g'i' ta'repindegi qi'yaban arqali' kanal ag'i'p wo'tedi. Wog'an shi'g'i'r wornati'lg'an. Bul qi'yabang'a 2007-ji'li' ataqli' jazi'wshi'mi'z Abdulla Qahhardi'n', 2010-ji'li' Musa Tashmumammed uli' Aybektin', 2013-ji'li' bolsa O'zbekistan Qaharmani' Said Axmadi'n' ha'm ataqli' shayi'r Saida Zunnunovani'n' ha'ykelleri wornati'lg'an.

Bul jerdegi amfiteatrda ha'r ji'li' Nawri'z ha'm G'a'rezsizlik bayrami'na bag'i'shlap wo'tkeriletug'i'n saltanatli' ilajlardi' yel-jurti'mi'z,

shet yellerden kelgen miymanlar u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q penen tamasha yetedi. Usi' ilajlarda Prezidentimiz Islam Karimov qatnasi'p, xalqi'mi'zdi' mine usi' ulli' a'yyam menen qutli'qlyaydi'.

Tashkent qalasi'ndag'i' Amir Temur qi'yabani' da go'zzal ma'kanlardi'n' biri boli'p yesaplanadi'. O'zbekistan Milliy bag'i' qalani'n' tu'slik-bati's ta'repide jaylasqan bolsa, Amir Temur qi'yabani' shi'g'i's ta'repide jaylasqan.

G'a'rezsizlikke yeriskenimizden son' Prezidentimizdin' baslamasi' menen bul jerge Amir Temur qi'yabani' dep at berildi. 1993-ji'li' bolsa qi'yabanni'n' wortasi'na Sahi'pqi'ran Amir Temur babami'zdi'n' ha'ykeli wornati'ldi'. Bul ha'ykel joybari'ni'n' avtor'i' da Jurtbasshi'mi'z boli'p yesaplanadi'. Bul tuwrali' «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» kitabi'nda siz ha'm biz ushi'n ibratli' so'zler jazi'lg'an:

«Skulptorlar usi'ng'an variantta Sahi'pqi'ran qoli'na nayza tutqan halda su'wretlengen yedi. Men bug'an qayi'l bolmay, Sahi'pqi'ran babami'z qoli'na nayza yemes, atti'n' ji'lawi'n

uslap turg'ani' maqul, — degen pikirdi bildirdim. — Buni'n' ra'mziy ma'nisi bar, sebebi saltanatta nayza ko'tergen adamlar ko'p bolg'an, biraq ji'lav Amir Temurdi'n' qoli'nda bolg'an. Bul miytindey ma'mleket du'zimin qolda bekkem tuti'p turi'wdi' an'latadi'»¹.

Ha'zirgi ku'nde bizge jaqsi'tani's bolg'an Amir Temur ha'ykeli a'ne usi'nday ko'riniste jarati'lg'an.

Qi'yabanni'n' arqa ta'repide 1996-ji'li' Amir Temurdi'n' 660 ji'lli'q yubileyi mu'na'sibeti menen Temuriyler tariyxi' ma'mleketlik muzeyi quri'ldi'. Bul muzeyge kirsen'iz, Amir Temur babami'zdi'n' sheber la'shkerbasi', qu'diretli ma'mleket basshi'si' bolg'ani'n da'lilleytug'i'n ko'p g'ana a'yyemgi yes-teliklerdi ko'resiz.

2009-ji'li' Amir Temur qi'ya-bani' pu'tkilley qaytadan quri'ldi'. Bul jerge ko'zdi quwandi'ratug'i'n jap-jasi'l arshalar, qarag'ay ha'm kashtan ag'ashlari' yegildi. Qi'ya-banni'n' shi'g'i's ta'repide appaq ren'degi saltanatli' «O'zbekistan»

xali'q arali'q a'njumanlar sarayi' ha'm Tashkenttin' yeski kuranti'na uyg'i'n ra'wishte jan'a kurant quri'ldi'. Bul saltanatli' imaratlar Tashkent qalasi'ni'n' 2200 ji'lli'q toyi'na mu'na'sip sawg'a boldi'. Paytaxti'mi'zdi'n' usi' tariyxi'y sa'nesine bag'i'shlang'an saltanatli' ma'resim de sol «O'zbekistan» a'njumanlar sarayi'nda boli'p wo'tti.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. — T.: «Ma'na-wiyat» baspasi', 2008-ji'l, 152-bet.

«O'zbekistan» xali'q arali'q a'njumanlar sarayi'

Prezidentimizdin' joybari' ha'm basshi'li'g'i' negizinde quri'lg'an bul imarat tek Amir Temur qi'yabani'n yemes, al pu'tkil paytaxti'mi'z shi'rayi'n ja'ne de wo'zgertip jiberdi.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Sizin' qalan'i'zda yaki rayoni'n'i'zda da dem ali'w Bag'i' bar ma?
2. Wol jerde qanday ilajlar wo'tkeriledi?
3. Siz Milliy bag'da boldi'n'i'z ba?
4. Amir Temur qi'yabani'nda she?
5. Usi' su'wretler arasi'nan «O'zbekistan» xali'q arali'q a'njumanlar sarayi'n' tabi'n'.

**«Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'» temasi'ndag'i'
a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar**

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 7–11-betler.
2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. –Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 6–24-betler.
3. Milliy g'a'rezsizlik ideyasi': tiykarg'i' tu'sinik ha'm principler. – Tashkent, «O'zbekistan» baspasi', 2000-ji'l, 55–56-betler.
4. Watan ha'm millet muqa'ddesdur. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2000-ji'l, 8–18-betler.

ULLI' MUQA'DDES WORI'NLAR

A'ziz woqi'wshi'! Bilim ha'm pazi'ylet barasi'nda ten'i-tayi' joq insanlardi'n' qa'demi tiygen yamasa wolar ma'n'gi uyqi'g'a ketken, adamlar a'ziz ha'm muqa'ddes dep biletug'i'n wori'nlardi' muqa'ddes wori'nlar deymiz. Ha'r bir qari's topi'rag'i' teberik bolg'an jurti'mi'zda bunday ma'kanlar ko'p. Paytaxti'mi'z Tashkent qalasi'ni'n' Almazar rayoni'nda jaylasqan Ha'zireti Imam kompleksi usi'lar qatari'na kiredi.

Ha'zireti Imam kompleksi Prezidentimiz Islam Karimov-ti'n' baslamasi' ha'm basshi'li'g'i'nda 2007-ji'li' jan'adan quri'ldi'.

Yeger siz Tashkenttin' Go'ne qala bo'limine qarap ju'rsen'iz, uzaq-uzaqlardan saltanatli' ha'm ba'lent qos minarag'a ko'zin'iz

Ha'zireti Imam kompleksi

tu'sedi. Wolar mine usi' kompleks qurami'ndag'i' Ha'zireti Imam meshitinin' imarati' boli'p yesaplanadi'.

Quri'li'sshi'lardi'n ayti'wi'na qarag'anda, meshit minaralari'ni'n' biyikligi 52 metr yeken. Itibarli' ta'repi sonda, meshittin' won' ta'repindegi minara xorezmli Ibrahim ha'm Yerkin usta basshi'li'g'i'nda 26 ku'nde, woni'n' shep ta'repindegi minara bolsa samarqandli' Sha'rif usta basshi'li'g'i'nda 28 ku'nde quri'p pitkerilgen.

Usi' meshittin' arqa-bati's ta'repinde Mu'yi mu'ba'rek medresesi joylasqan. Tariyxii'y kitaplarda jazi'li'wi'na qarag'anda, bul medrese birinshi ma'rte XV a'sirde quri'li'p, keyninen buzi'li'p ketken, 1856-1857-ji'llarda qayta tiklengen yeken. 2007-ji'li' medrese toli'q won'lani'p, jan'asha ko'rinsike iye boldi'. Ha'zirgi ku'nde bul jerde muqa'ddes Quran kitabi'ni'n' yen' a'yyemgi nusqasi' saqlanadi'.

Ha'zireti Imam kompleksinde ja'ne de Tilla Shayx meshiti, Baraqxan medresesi, G'affal Shoshiy maqbarasi', Namazjay meshiti kibi tariyxii'y yestelikler boli'p, wolar da tu'pten won'lang'an.

Tashkent qalasi'ndag'i' ulli' muqa'ddes wori'nlari' tuwrali' so'z yetkende, 1999-ji'li' quri'lg'an Yeslew maydani'n tilge ali'w wori'nli' boladi'. Yeslew maydani'ndag'i' bir-birine qarati'p quri'lg'an nag'i's woyi'lg'an u'stinli a'ywanlardag'i' betlerde Yekinshi ja'ha'n uri'si'nda qurban bolg'an 450 mi'n' watanlasi'rimi'zdi'n' ismi-sha'ripleri alti'n ha'ripler menen jazi'p qoyi'lg'an. Bul jerden ku'ni-tu'ni ziyaratshilardi'n' qa'demi u'zilmeydi. Ha'r bir ziyaratshii' da'slep bul jerdegi Ha'siretli ana ha'ykeli aldi'na bari'p, usi' ulli' insang'a ta'zim yetedi. Keyin a'ywanlar maydani' boylap ju're woti'ri'p, wo'z wa'layati' ushi'n aji'ratilg'an betler aldi'nda toqtaydi'. Usi'

Ha'siretli ana ha'ykeli

qi'rg'i'n uri'sta jan bergen jigerbentlerinin' ismin mine usi' betlerden ko'rip, wolardi' yesleydi. Du'nyada ti'ni'shli'qtay ulli' bayli'q joq yekenine ja'ne bir ma'rte isenim payda yetedi.

Yeslew maydani'nda wo'tkeriletug'i'n ilajlar tuwrali' siz 5-klas-tag'i' a'meliy sabaqdan jaqsi' bilesiz.

Ha'r ji'li' 9-may – Yeslew ha'm qa'dirlew ku'ni ma'mleketimiz Prezidenti Islam Karimov bul jerge arawli' tu'rde kelip, Ha'siretli ana ha'ykeli yetegine gu'l qoyadi', fashizmge qarsi' uri'sta qurban bolg'an watanaslari'mi'z yesteligine hu'rmet ko'rsetedi. Soni'n' menen birge, bul jerge ziyaratqa kelgen uri's ha'm miynet veteranlari', jaslar wa'killeri menen ushi'rasi'p, shi'n ju'rekten sa'wbetlesedi.

SAMARQANDTAG'I' YEN' A'YYEMGI MESHIT

Tariyx'i'y dereklerin' ko'rsetiwinshe, Ha'zireti Qi'zi'r meshiti a'yyemgi Samarqand diyari'nda quri'lg'an birinshi meshit yeken. Ko'p ji'llar dawami'nda qarawsi'z qali'p ketkeni ushi'n a'dewir uni'rap, shashi'li'p qalg'an bul a'yyemgi ha'm siyrek ushi'rasatug'i'n yestelik ma'mleketimiz basshi'si'ni'n' tapsi'rmasi' menen tu'pten qayta won'lani'p, abadanlasti'ri'ldi'.

Jumi's procesinde qa'nigeler meshittin' geybir yeski u'stinlerin almasti'ri'wdi' usi'ni's yetti. Jurtbasshi'mi'z bul ma'selege u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q penen qarap, mine usi' u'stinlerdi arnawli' u'yrenip shi'g'adi'. Son'i'nan u'stinlerdin' nag'i'slari'menen bezewlerin milliy wo'nermentshilik da'stu'rlerine sa'ykes kelmeytug'i'ni'na, ko'birek Tunis yaki Marokko ma'mleketlerinde qa'liplesken uslubti' yesletiwine itibar qarati'p, wolardi' jan'adan islew tuwrali' tap-si'rma beredi. Usi'layi'nsha qoqanli' ustalar meshittin' u'stinlerin milliy arxitektura da'stu'rlerimiz uslub'i'nda islep, jan'adan worni'na jaylasti'radi'. Bul bolsa usi' a'yyemgi komplekske ayi'ri'qsha ko'rk ha'm saltanat bag'i'shladi'.

Ha'zireti Qizir meshiti

Ma'mleketimizde Termiz qalasi'ndag'i' Ha'kim Termiziy, Buxara diyari'ndag'i' Abdulxali'q G'ijduwaniy ha'm Bahawaddin Naqshband, Samarqandtag'i' Imam Buxariy, Imam Moturidiy, Marg'ulandag'i' Burxaniddin Marg'inaniy yestelik kompleksleri si'yaqli' ko'plep ulli' muqa'ddes wori'nlar bar. Wolar yelimizdin' tu'rli qala ha'm awi'llari'nan, shet yellerden keletug'i'n insanlar ushi'n qutli' ziyarat worni' boli'p yesaplanadi'. Jurtbasshi'mi'z Islam Karimov «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» kitabi'nda bul teberik ma'kanlar tuwrali' ayi'ri'qsha toqtap, to'mendegi pikirlerdi atap wo'tedi:

Burxaniddin Marg'inaniy yestelik kompleksi

«Xalqi'mi'z turmi'si'nda teren' iz qaldi'rg'an, bu'gingi ku'nde shi'n ma'nisinde muqa'ddes ziyarat wori'nlarina aylang'an bunday kompleksler ruwxii' du'nyami'zdi' bayi'ti'wg'a u'lken u'les boli'p qosi'ladi', desek ha'r ta'repleme duri's boladi'»¹.

Shi'ni'nda da, bul muqa'ddes wori'nlar ana topi'rag'i'mi'z, atababalari'mi'zdi'n' yadi' qanshelli muqa'ddes yekeninen derek berip, bizdi usi' jurtti' su'yip-ardaqlap jasawg'a, ulli' babalari'mi'zdi'n' da'stu'rlerine mu'na'sip boli'wg'a shaqi'radi'.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Qanday jerlerdi qutli' muqa'ddes wori'nlar deymiz?
2. Sizin' qalan'i'zda yaki rayoni'n'i'zda da usi'nday wori'nlar bar ma?
3. Usi' su'wretlerdin' qaysi'si'nda Yeslew maydani' sa'wlelengen?

1

2

3

4

4. Usi' su'wretlerdin' qaysi'si'nda Ha'zireti Qi'zi'r meshiti sa'wlelengen?

1

2

3

4

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. — T.: «Ma'naviyat» baspasi', 2008-ji'l, 156-bet.

**«Biz – ulli’ tariyx iyesimiz» temasi’ndag’i’
a’meliy sabaq ushi’n a’debiyatlar**

1. Islam Karimov. Joqari’ ma’nawiyat – jen’ilmes ku’sh. –Tashkent, «Ma’nawiyat» baspasi’, 2008-ji’l, 97–101-betler.

2. Islam Karimov. Watan ha’m xali’q ma’n’gi qaladi’. –Tashkent: A’liysher Nawayi’ ati’ndag’i’ O’zbekistan Milliy kitapxanasi’ baspasi’, 2010-ji’l, 84–90-betler.

3. Islam Karimov. Bizin’ iygilikli maqsetimiz – rawajlang’an ma’m-
leketler qatari’na qosi’li’wdan ibarat. –Tashkent: «O’zbekistan», 2010-ji’l,
3–12-betler.

4. Watan ha’m millet muqa’d-desdur. – Tashkent: «Ma’nawiyat» bas-
pasi’, 2000-ji’l, 4–10-betler.

TARIYXI'Y YAD

A'ziz woqi'wshi! Tariyx — keleshek aynasi', degen ibarani yesitken bolsan'i'z kerek. Buni'n' ma'nisi sonnan ibarat, tariyx insanni'n' ko'zin ashadi', wo'tmishten sabaq ali'p jasawg'a shaqi'radi'.

Tariyxi'y yad wo'zinin' kimligin, ata-tegin, ali's ha'm jaqi'n tariyxi'n mudami' yeste tuti'p jasaw tuyg'i'si', qa'-bileti boli'p yesaplanadi'.

Tariyxi'y yadi' bar adam — ku'shli adam.

Tariyxi'y yadi'n jog'altqan insan wo'zligin, xalqi'n, Watanin', yerkinligin de jog'altadi' ha'm ma'n'gu'rtke aylanadi'.

«Ma'n'gu'rt» a'yyemgi so'z boli'p, tariyxi'y yadi'n jog'altqan, ata-babasi'n, wo'zinin' kimligin yesten shi'g'arg'an kimseni an'latadi'.

Buri'ng'i' kolonialli'q du'zim da'wirinde xalqi'mi'zdi'n' tariyxi' qa'lbekilestirilip, bizdi jalg'an ha'm do'hmet ga'plerge isendiriwge ha'reket qi'li'natug'i'n yedi. Ma'rt ha'm ag'arti'wshi' ata-babalari'mi'z, qansha basi'm ha'm quwdalawlarg'a qaramastan, xalqi'mi'zdi'n' haqi'yqi'y tariyxi'n u'yreniwge ha'reket yeter yedi. A'yne usi'nday umti'li's sebepli ata-babalari'mi'z qa'lbinde g'a'rezsizlikke yerisiw a'rmani' yen' ulli' a'rman boli'p keldi.

Prezidentimiz Islam Karimov tariyxti'n' mine usi'nday ashshi' ta'jiriybelerinen kelip shi'g'i'p, bizdi, bu'gingi a'wladlardi' bunday apatlardan saq boli'wg'a shaqi'radi'.

«Du'nyadag'i' zorli'qshi' ha'm agressiv ku'shler qaysi' bir xali'qti' yaki ma'mleketti wo'zine bag'i'ni'shli' qi'li'p, boysi'n-di'rmaqshi', woni'n' bayli'qlari'n iyelemekshi bolsa, yen' da'slep woni' quralsi'zlandi'ri'wg'a, yag'ni'y yen' ulli' bayli'g'i' bolg'an milliy qa'diriyatlari', tariyxi' ha'm ma'nawiyati'nan juda yetiwge uri'nadi'»¹.

Shi'ni'nda da, bu'gingi ku'nde a'tirapi'mi'zg'a, du'nyada ju'z berip ati'rg'an waqi'ya-ha'diyselelge na'zer taslaytug'i'n bolsaq, bunday yeskertiwler tosi'nnan yemesligin shi'n ju'rekten sezemiz. Yag'ni'y, bir waqi'tlari' kolonialistler xalqi'mi'zdi' tariyxi'y yadi'nan juda yetiwge uri'ng'ani'nday, ha'zirgi waqi'tta terrorism, ekstremizm, diniy fundamentalizm, a'dep-ikramsizli'q, giyabentlik, «g'alaba ma'deniyat» degen ni'qap asti'nda kirip kiyati'rg'an illetler de mine usi'nday jawi'z maqsetlerdi go'zlemekte.

Tariyxi'y yadi'n jog'altqan xali'q misli tami'ri' kesilgen terektey quwrap, joq boladi'. Wol du'nyadag'i' gu'res ha'm jari'slarg'a shi'dam bere almaydi'.

Tariyxi'y yad ha'r ma'writte insanni'n' kimligin, qanday ulli' xali'qqa tiyisiligi, kimlerdin' a'wladlari' yekenin yesletip turadi'. Insandi', xali'qti' wo'z ataq-abi'rayi'n ha'm ma'rtebesin, ar-nami'si'n asi'rap jasawg'a tayar boli'wg'a shaqi'radi'.

Tariyxi'y yad tuyg'i'si' du'nyadag'i' barli'q xali'qlarg'a ta'n. Wolar a'yne usi' tuyg'i' arqali' ata-babalari'ni'n' ruwxin, wolardi'n' da'stu'r ha'm qa'diriyatlari'n sezip jasaydi'. Uzaq Yaponiyadan kelip, Surxanda'ryadag'i' yeski Dalvarzinto'be ha'm Qarato'bede arxeologiyali'q qazi'w jumi'slari'n ju'rgizip ati'rg'an Kuidzo Kato mi'sali'nda bul pikirdin' tasti'yi'g'i'n ko'riw mu'mkin. Jasi' 80 nen asqan bul

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 11-bet.

**Afrasiyab to'beliginen
tabi'lg'an a'yyemgi diywalg'a
sali'ng'an su'wret**

kekse ali'mdi' wo'z u'yin, jaqi'n-lari'n taslap, jurti'mi'zg'a keliwge, uzaq ji'llar dawami'nda i'lay, topi'raq keship, shi'jg'i'rg'an i'ssi', qaqaman suwi'q demesten, a'y-yemgi to'beshikler bawi'ri'n adi'm-lap gewlep, ilimiy izlenisler ju'r-giziwge ma'jbu'rlegen ne na'rse? Tariyx'i'y yad tuyg'i'si'.

A'yyemgi Kushanlar ma'mleketi da'wirinde Surxan diyari'nda bud-da dinine si'yi'ni'w ken' tarqalg'an. Buddizm bolsa Yaponiyada ata-babalardi'n' yeski ta'liymati' si'pa-ti'nda qa'dirlenedi. Ilimpaz Kato

mine usi' ta'liyimatqa tiyisli materialli'q yesteliklerdi tawi'p, wo'z ata-babalari'ni'n' tariyx'i'y yadi'ndag'i' u'zilip qalg'an baylani'slardi' tiklemekshi. Bul – haqi'yqi'y pidayi'li'q boli'p yesaplanadi'. Bul ilim janku'yeri xalqi'mi'zdi'n' bay tariyx'i', a'yyemgi yestelikleri menen ma'deniy miyrasi'n teren' u'yreniw ha'm shet yellerde u'git-na'siyatawdag'i' u'lken xi'zmetleri, O'zbekistan ha'm Yaponiya arasi'ndag'i' ilimiy baylani'slardi' rawajlandi'ri'wg'a qosqan na'tiyjeli u'lesi ushi'n ma'mleketimiz Prezidentinin' Pa'rmani' menen «Dosli'q» ordeni menen si'yli'qlandi'.

Ja'ne bir mi'sal. Jurti'mi'zdan tu'rli sebepler menen shetke ali'p ketilgen biyta'kirar milliy ma'deniyati'mi'z u'lgileri ko'p. G'a'rez-sizliktin' da'slepki ji'llari'nan baslap Jurtbasshi'mi'z ta'repinen wolardi' ma'mleketimizge qaytari'p ali'p keliw ma'sesei qatan' wazi'ypa yetip qoyi'ldi'. Usi' maqsette Oliy Majlis jani'nda arnawli' komissiya du'zildi. Usi' komissiya ag'zalari' du'nyani'n' yen' iri ma'deniy woraylari' – London, Parij, Berlin, Moskva, Sankt-Peterburg, Nyu-York, Tegeran, Kair ha'm basqa da qalalarda milliy miyraslari'mi'zdi'n' mi'n'lap u'lgileri saqlani'p ati'rg'ani'n' ani'qladi' ha'm wolardi'n' u'lken bo'legi ma'mleketimizge qaytari'p ali'p

Buxara. Minarayi Ka'lan

kelindi. Yendilikte wolar xalqi'mi'zdi'n' tariyxi'y yadi'n bekkemlew, wo'zligimizdi teren' an'lawg'a xi'zmet yetpekte.

G'a'rezsizlikke yeriskenimizden son' biz tariyxi'mi'zdi' haqi'yqi'y ha'm qali's u'yreniw imkaniyati'na iye boldi'q. Yendi biz ata-babalari'mi'z kim bolg'ani'n, wolardi'n' du'nya rawajlani'wi'na qanday u'les qosqani'n ani'q ko'z aldi'mi'zg'a keltire alami'z. Bul bizin' tariyxi'y yadi'na iye, yerkin ha'm azat xali'q boli'p jasap ati'rg'ani'-mi'zdan derek beredi.

Ulli' tariyxti' biliw, misli ten'iz tu'binen marjan tergen-dey, woni'n' ishinen hasli' haqi'yqatti' izlep tabi'w da bizden u'lken ku'sh-g'ayrat ha'm ma'rtlikti talap yetedi.

Qanshelli qi'yi'n ha'm quramali' bolsa da, bul iske ma'rdana bel baylawi'mi'z, tariyxi'y yadi'mi'zdi' bayi'ti'p, bekkemlep bari'wi'mi'z kerek. Sebebi tariyxi'y yadi' ku'shli bolg'an xali'q keleshek joli'nda adaspaydi', hesh kimg'e bag'i'ni'shli' bolmaydi'.

«O'z tariyxi'n bilmeytug'i'n, keshegi ku'nin umi'tqan millettin' keleshegi joq»¹.

Tariyxi'y yad ja'rdeminde biz ata-babalari'mi'z benen g'ayi'bana ko'risip, sa'wbetlesip, du'nyani'n' qanshadan-qansha si'rlari'nan xabardar boli'wg'a, ulli' xali'q, muqa'ddes Watanni'n' perzenti yeke-nimizden maqtani'shqa toli'p, basi'mi'zdi' ba'lent ko'terip jasawg'a ne jetsin!

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. «Tariyx – keleshek aynasi» degen ibarani' tu'sindirip berin'.
2. Ne ushi'n tariyxi' ulli' bolg'an xali'qti'n' keleshegi de ulli' boladi', deymiz?
3. Xalqi'mi'z tariyxi'ni'n' ulli' ha'm a'yyemgi yekeni nelerde ayqi'n ko'rinedi?
4. Tariyxi'y yad degende neni tu'sinesiz?
5. G'a'rezsizlik tariyxi'n u'yreniw sizge qanday imkaniyatlar berdi?
6. Tariyxi'y yadi' ku'shli xali'qti' jen'ip bola ma?
7. Usi' su'wretler ishinde tariyxi'y yadi'mi'zdi' woyati'wg'a xi'zmet yetetug'i'nlarini' bar ma?

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 4-bet.

**«Ata-babalar ruwxı'na hu'rmet-izzet» temasi'ndag'i
a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar**

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 41–48-betler.
2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. –Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan Milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 84–86-betler.
3. Muqa'ddes dinimizge joqari' itibar ha'm hu'rmet. –Tashkent, Tashkent Islam universiteti baspasi', 2010-ji'l, 10–15-betler.
4. Usmanxan Alimov. Ha'zireti Imam (Hastimam). –Tashkent, «Mova-rounnahr» baspasi', 2008-ji'l, 28–32-betler.
5. Iqbal Mi'rza. Yeger ja'nnet ko'kte bolsa... –Tashkent, «Sharq» baspa-poligrafiya akcionerlik kompaniyasi' bas baspasi', 2010-ji'l, 12–18-betler.

A'YYEMGI REGISTAN

A'ziz woqi'wshi'! Jurti'mi'zda ha'r biri pu'tin bir tariyx ha'm ma'deniyat ti'msali' bolg'an a'yyemgi qalalar ko'p. Bul qalalardag'i' biyta'kirar tariyxi'y yestelikler bizin' biybaha bayli'g'i'mi'z boli'p yesaplanadi'. Wolardi'n' arasi'nda Registan maydani' ayi'ri'qsha wori'n iyeleydi.

«Registan» so'zi parsi' tilinen ali'ng'an boli'p, mayda tas to'selgen jer degen ma'nisti an'latadi'.

Registan a'yyemde adamlar toplanatug'i'n, hu'kimdarlar sarayi'na jaqi'n jerde jaylasqan worayli'q maydan boli'p yesaplang'an.

Registan maydani' Buxara qalasi'nda da bar. A'yyemgi zamanlarda Shahrizabz, Nasaf, Tashkent qalalari'nda da usi'nday maydanlar bolg'an. Wolardan yen' ataqli'si' ha'm toli'q saqlani'p qalg'ani' Samarqand qalasi'ndag'i' Registan kompleksi boli'p yesaplanadi'.

Registan qalani'n wortasi'nda jaylasqani' ha'm ko'plep tariyxi'y waqi'yalar a'yne usi' maydang'a baylani'sli' bolg'ani' ushi'n wol Samarqandti'n' ju'regi dep te ataladi'.

Registan maydani'nda u'lken yestelik boy tiklegen. Wolardan yen' a'yyemgisi Mi'rza Ulug'bek medresesi boli'p tabi'ladi'. Wol maydanni'n' bati's ta'repinde jaylasqan boli'p, biyik man'layshasi' shi'g'i's ta'repke qarag'an.

Ulug'bek medresesi 1417-1420-ji'llarda Mi'rza Ulug'bek ta'repinen quri'lg'ani' ushi'n ulli' babami'zdi'n' ismi menen ataladi'.

Samarqand. Registan maydani'

Mi'rza Ulug'bek Ma'werennaxr hu'kimdari' bolg'an zamanlarda bul medrese wo'zine ta'n akademiya si'pati'nda dan'qqa bo'lengen.

«Ma'werennaxr» – arab tilinen kirip kelgen so'z boli'p, da'rya arti'ndag'i' u'lke degen ma'nisti, Si'rda'rya ha'm A'miw-da'rya arali'g'i'ndag'i' aymaqt'i' bildiredi.

Musi'lman du'nyasi'ndag'i' ulli' dani'shpanlar, shayi'rlar, diniy ulamalar bul medresege kelip sabaq bergan, ilimiy, do'retiwshilik jumi's penen shug'i'llang'an. Mi'rza Ulug'bek penen birge Qazi'zada Rumiy, Jamshid Koshiy, A'liy Qusshi' si'yaqli' ali'mlar bul jerde talabalardi' woqi'tqan. Keyin ala ulli' woyshe'l shayi'ri'mi'z A'liysher Nawayi' da Samarqandqa kelip, usi' medresede ta'lim alg'an.

Mi'rza Ulug'bek medresesi quri'lg'annan son' aradan yeki a'sirden aslam waqi't wo'tip, 1619-1636-ji'llarda Samarqand ha'kimi Yalantush Bahadi'rxan da'slep Sherdar medresesin qurdi'radi'. Bul yestelik Registan maydani'ni'n' shi'g'i's ta'repinde quri'lg'an boli'p, Mi'rza Ulug'bek medresesine qarama-qarsi' jaylasqan.

Medrese man'layshasi'nda kiyikti quwi'p barati'rg'an ari'slan su'wreti tu'sirilgeni ushi'n wol Sherdar medresesi dep atalg'an.

Maydanni'n' arqa ta'repinde Yalantush Bahadi'rxan 1646-1660-jillari' ja'ne bir saltanatli' imarat – Tillaqari' medrese-meshitin qurdi'radi'.

Bul imaratti'n' ishki ha'm si'rtqi' bezewleri tilla suwi' menen islengeni ushi'n wol Tillaqari' dep atalg'an.

Registan maydani'na qa'dem qoysan'i'z, bul u'sh a'jayi'p yestelik bir-birine uyg'i'n yekenin sezesiz, wolardi'n' go'zzalli'g'i'na lal qalasi'z.

G'a'rezsizlik jillari'nda usi' maydan ha'm woni'n' a'tirapi'nda u'lken quri'li's ha'm abadanlasti'ri'w jumi'slari' a'melge asi'ri'ldi'. Buni'n' na'tiyjesinde bul ma'kan ja'ne de shi'ray ashti'.

Registan a'yyem zamanlardan baslap g'alaba seyiller, ilimiy-ag'arti'wshi'li'q a'njumanlari' wo'tkeriletug'i'n ulli' ma'deniy woray boli'p kelgen. Ha'zirgi ku'nde bul da'stu'rler dawam yetpekte. A'si-

rese, 1997-jil'dan baslap Registan maydani'nda wo'tkerilip kiyati'rg'an «Sharq taronalari'» xali'q arali'q muzi'ka festivali' pu'tkil du'nya muzi'ka wo'neri wa'killerinin' abi'rayli' a'njumanina aylani'p barmaqta.

Samarqand qalasi'nda Registan tanan ti'sqari' Shahizinda yestelik kompleksi, Amir Temur maqbarasi', Imam Moturidiy kompleksi, Afrasiyab to'beligi kibi ko'plep tariyxi'y wori'nlar bar.

INSAN WO'Z WO'MIRI DAWAMI'NDA A'LBETTE BARI'P KO'RIWI ZA'RU'R BOLG'AN QALA

A'ziz woqi'wshi'! Siz a'yyemgi Samarqand haqqi'ndag'i' «Jer ju'zinin' sawlati'», «Rimnin' ten'lesi», «Sharif qala» degen ta'riplerni yesitken boslan'i'z kerek. G'a'rezsizlik da'wirinde wolardi'n' qasi'na jan'a ta'ripler qosi'lmaqta. Ma'selen, 2014-ji'l 7-iyulde Amerika Qurama Shtatlari'ni'n' ja'ha'ng'e belgili «Xaf-fington post» Internet basi'li'mi' Samarqandti' insan wo'z wo'miri dawami'nda hesh bolmag'anda bir ma'rte bari'p ko'riwi a'lbette za'ru'r bolg'an du'nyadag'i' 50 qalani'n' biri si'pati'nda ta'n aldi' ha'm mine usi'nday qalalar dizimine kirgizdi.

«Sharq taronalari» xali'q arali'q muzi'ka festivali'

Demek, bu'gingi ku'nde Samarqand tuwrali' so'z yetilgende, woni' du'nyadag'i' insan wo'z wo'miri dawami'nda a'lbette bari'p ko'riwi za'ru'r bolg'an qalalardan biri, dep maqtani'sh penen ta'riplewimiz de wori'nli' boladi'.

Juwmaqlap aytqanda, yelimizdagi Registan kibi u'lken tariyxi'y yestelikler milliy wo'zligimizdi, xalqi'mi'z du'nyada hesh kimnen kem bolmag'ani'n ha'm kem bolmaytug'i'ni'n an'lap jasawg'a xi'zmet yetedi.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Registan maydani' ne ushi'n Samarqandti'n' ju'regi dep ataladi'?
2. Bul jerde neshe ulli' yestelikler boy tiklegen?
3. Mi'rza Ulug'bek medresesi ne ushi'n a'yne usi'lay ataladi'?
4. Mi'rza Ulug'bek medresesinin' qarsi'si'nda qanday yestelik jaylasqan?

5. Tillaqari' medrese-meshiti ne ushi'n usi' at penen ataladi'?
6. Sherdar ha'm Tillaqari' yestelikleri kim ta'repinen quri'lg'an?
7. Samarqand qalasi'na su'wretlerde ko'rsetilgen qaysi' transport qurali' menen bari'w mu'mkin?

1

2

3

4

«Samarqand – Jer ju'zinin' sawlati'» temasi'ndag'i' a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 152–154-betler.
2. Islam Karimov. Shi'g'armalari', 15-tom. –Tashkent, «O'zbekistan», 2007-ji'l, 303–314-betler.
3. O'zbekistan milliy enciklopediyasi', 7-tom. –Tashkent, «O'zbekistan milliy enciklopediyasi'» ma'mleketlik ilimiy baspasi', 2004-ji'l, 457–460-betler.
4. Samarqand – 2750. –Tashkent, «Sharq» baspa-poligrafiya akcionerlik kompaniyasi' bas baspasi', 2007-ji'l.

TA'KIRARLAW

«YEN' ULLI', YEN' A'ZIZ A'YYAM» TEMASI' BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR

1. Jurti'mi'zdag'i' qaysi' bayramdi' yen' ulli', yen' a'ziz a'yyam si'pati'nda belgileymiz?
2. Ma'mleketimizde ken' belgilenetug'i'n ja'ne qanday bayramlardi' bilesiz?
3. Awg'an qi'zi' ne ushi'n niyetine jete almadi'?
4. O'zbekistanda qi'zlar qanday ta'lim-ta'rbiya almaqta?
5. Ma'mleketimizde qansha muzi'ka ha'm ko'rkem wo'ner mektepleri bar?
6. «O'zbekistan mektepleri» tekstinin' mazmuni' tuwrali' ayti'p berin'.
7. Su'wretlerge qarap, g'a'rezsizlik bergen imkaniyatlar tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

TESTLER

1. Qaysi' bayramdi' yen' ulli', yen' a'ziz a'yyam si'pati'nda belgileymiz?

- A) Nawri'z bayrami'
- B) G'a'rezsizlik ku'ni
- C) Konstituciya ku'ni
- D) Woqi'ti'wshi'lar ha'm ustazlar ku'ni

2. Qaysi' bayramlar jurti'mi'zda ken'nen belgilenedi?

- A) BMSH du'zilgen ku'n
- B) YUNESKO du'zilgen ku'n
- C) Qawi'n seyili
- D) G'a'rezsizlik ku'ni, Konstituciya ku'ni, Watan qorg'awshi'lari' ku'ni, Xali'q arali'q hayal-qi'zlar ku'ni, Nawri'z, Yeslew ha'm qa'dirlew ku'ni

3. Ma'mleketimizde neshe ji'lli'q uluwma ma'jbu'riy bilim beriw sistemasi' yengizilgen?

- A) 9 ji'lli'q
- B) 3 ji'lli'q
- C) 5 ji'lli'q
- D) 12 ji'lli'q

4. Du'nyada qaysi' gu'na keshirilmeydi?

- A) Yerinshekklik
- B) Biypa'rwali'q
- C) Qorqaqli'q
- D) Qi'yanet

«G'A'REZSIZLIGIMIZ MA'N'GI BOLSI'N!» TEMASI' BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR

1. Su'wretler boyi'nsha biz ushi'n ma'n'gilikke tiyisli boli'p tu'yi-letug'i'n ma'writler tuwrali' ayti'p berin'.

1

2

3

4

- 2. Biz ne ushi'n jaqsi' na'rselerdin' ma'n'gi boli'wi'n qa'leymiz?
- 3. Ata-babalari'mi'z qanday sharayatta ten'i-tayi' joq tabi'slarg'a yerisken?
- 4. «Biz bunnan baslap yeskische jasay almaymi'z ha'm bunday jasawg'a zamanni'n' wo'zi jol qoymaydi» degen so'zlerdi kim ha'm qashan aytqan?

5. «O'zbekistan g'a'rebsizlikke yerisiw bosag'asi'nda» kitabi'ni'n' av-tori'n ayti'n'.
6. Amir Temur babami'z qaysi' so'zleri menen wo'z isinin' ma'n'gi-likke tiyisli yekenin atap ko'rsetken?
7. Mi'rza Ulug'bek babami'z she?
8. Klassik woyshe'l shayi'ri'mi'z A'liysher Nawayi'ni'n' «Qi'yametke jetkenshe pu'tkil adamzat, Qi'lar woni'n' hu'kimin qa'lem ha'm de xat» degen qatarlari'ni'n' ma'nisin tu'sindirin'.

TESTLER

1. Prezidentimiz Islam Karimovti'n' g'a'rebsizlikke yerisiw qarsan'i'nda aytqan so'zlerin tabi'n'.

- A) «Miyнет tu'bi ra'ha't»
- B) «O'zbekistan — keleshegi ulli' ma'mleket»
- C) «Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh»
- D) «Biz bunnan baslap yeskishe jasay almaymi'z ha'm bunday jasawg'a zamanni'n' wo'zi jol qoymaydi'»

2. Amir Temur babami'zdi'n' so'zleri keltirilgen qatardi' tabi'n'.

- A) «Ma'rt maydanda si'nalar»
- B) «O'zbekistan — Allani'n' na'zeri tu'sken jurт»
- C) «Alti'n wotta, adam miynette belli»
- D) «Kim bizin' qu'diretimizge gu'manlansa, qurg'an imaratlari'mi'zg'a na'zer salsi'n»

3. «Wo'z isimdi mu'na'sip a'wladlarga qaldi'rdi'm» degen so'zlerdi kim aytqan?

A) Amir Temur	C) Abdulla Qadiriy
B) A'liysher Nawayi'	D) Mi'rza Ulug'bek

4. A'liysher Nawayi'ni'n' «Qi'yametke jetkenshe pu'tkil adamzat, Qi'lar woni'n' hu'kimin qa'lem ha'm de xat» degen qatarlari' kimge ba-g'i'shlang'an?

A) Farhadqa	C) Xusayn Bayqarag'a
B) Amir Temurg'a	D) Mi'rza Ulug'bekke

**«WATANI'MI'Z PAYTAXTI» TEMASI'
BOYI'NSHA SORAW HA'M
TAPSI'RMALAR**

1. Tashkent qalasi'nda neshe rayon bar?
2. A'yyemde Tashkent qanday atlar menen ju'ritilgen?
3. Tashkent qalasi'ni'n' neshe da'rwazasi' bolg'an?
4. Tashkentte jasap wo'tken ulli' dani'shpanlar, a'ziz-a'wliyelerden kimlerdi bilesiz?
5. G'a'rezsizlik ji'llari'nda Tashkent qanday qalag'a aylandi'?
6. Paytaxti'mi'zda qanday joqari' ha'kimiyat organlari', worayli'q ma'kemeler is ju'rgizedi'?
7. Tashkentti ne ushi'n jaslar qalasi' deymiz?
8. Su'wretlerge qarap, ayti'n'shi', bu'gingi ku'nde qaysi' jerdi «Tashkenttin' hawa da'rwazasi'» deymiz?

TESTLER

1. Tashkent qalasi'nda neshe rayon bar?

A) 10	C) 5
B) 11	D) 4

2. A'yyemde Tashkent qanday atlar menen ju'ritilgen?

- A) Shosh, Chosh, Binkat
- B) Chilanzar, Mirabad, Yangiabad
- C) Shi'rshi'q, Si'rda'rya
- D) Tashkent, Chinaz, Piskent

3. Watani'mi'z turmi'si'na tiyisli qaysi' yen' a'hmiyetli waqi'ya Tashkent qalasi'nda bolg'an?

- A) O'zbekistan g'a'rezsizliginin' ja'riyalani'wi'
- B) Futbol boyi'nsha ja'ha'n chempionati'
- C) Amir Temurdi'n' 700 ji'lli'q yubileyine bag'i'shlang'an saltanatlar
- D) BMSHnin' Mi'n'ji'lli'q sammiti

4. A'yyemde Tashkenttin' neshe da'rwazasi' bolg'an?

- A) 12
- B) 15
- C) 10
- D) 8

**«ULLI' MUQA'DDES WORI'NLAR» TEMASI'
BOYI'NSHA SORAW HA'M
TAPSI'RMALAR**

1. Ha'zireti Imam kompleksidagi qaysi' imaratti'n' qos minarasi' bar?
2. Bul kompleks qay jerde jaylasqan?
3. Muqa'ddes Usman Qurani' qay jerde saqlanadi'?
4. Ha'zireti Imam kompleksinde ja'ne qanday tariyxi'y yestelikler bar?
5. Usi' su'wretler arasi'nda Ha'zireti Imam kompleksi bar ma?

1

2

3

4

6. Yeslew maydani'nda qanday ha'ykel bar?
7. Yeslew maydani'nda Yekinshi ja'ha'n uri'si'nda qurban bolg'an qانشa watanlari'mi'zdi'n' ismi-sha'ripi jazi'lg'an?

8. Usi' su'wretler ishinen Ha'siretli ana ha'ykelin tabi'n'.

1

2

3

4

9. Samarqandtag'i' yen' a'yyemgi meshittin' ati'n ayti'n'.

TESTLER

1. Ha'zireti Imam kompleksi joylasqan qalani' tabi'n'.

- A) Samarqand
- B) Qarshi'
- C) Tashkent
- D) A'ndijan

2. Qaysi' yesteliktin' qos minarasi' bar?

- A) Ko'kaldash
- B) Ha'zireti Imam meshiti
- C) Amir Temur maqbarasi'
- D) Imam Moturidiy yestelik kompleksi

3. Usman Qurani' qaysi' kitapxanada saqlanadi'?

- A) O'zbekistan Milliy kitapxanasi'
- B) Temuriyler tariyxi' ma'mleketlik muzeyi
- C) O'zbekistan Milliy universiteti kitapxanasi'
- D) Mu'yi mu'ba'rek medresesindegi muzey-kitapxana

4. Qaysi' ha'ykel Yeslew maydani'nda joylasqan?

- A) Ha'siretli ana
- B) Baxtiyar ana
- C) Yel-jurt tayani'shi'
- D) Watang'a ant beriw

2. Milliy bag'qa qaysi' shayi'r ha'm jaziwshi'lardi'n' ha'ykelleri qo-yi'lg'an?

- A) Babur Mi'rza, Abdulla Qadiri
- B) A'liysher Nawayi', Abdulla Qahhar, Aybek, Said Axmad ha'm Saida Zunnunova
- C) Zulfiya ha'm Hamid Ali'mjan
- D) Sholpan, G'afur G'ulam
- E) Amir Temur ha'm Mi'rza Ulug'bek

3. Qaysi' ulli' babami'zdi'n' ha'ykeli Amir Temur qi'yabani'na qo-yi'lg'an?

- A) A'liysher Nawayi'
- B) Aybek
- C) Amir Temur
- D) Mi'rza Ulug'bek

4. Tashkent qalasi'ni'n' neshe ji'lli'q yubileyi belgilendi?

- A) 2000 ji'lli'g'i'
- B) 2500 ji'lli'g'i'
- C) 2700 ji'lli'g'i'
- D) 2200 ji'lli'g'i'

«TARIYXI'Y YAD» TEMASI' BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR

1. «Ma'n'gu'rt» so'zi qanday ma'nisti an'latadi'?
2. Kuidzo Kato kim?
3. Usi' su'wretlerde qaysi' tariyxi'y yestelikler sa'wlelengen?

4. «Registan» so'zinin' ma'nisin ayti'n'.
5. Tariyxta ja'ne qaysi' qalalari'mi'zda Registan maydanlari' bolg'an?
6. Usi' su'wretlerge qarap, Ulug'bek, Sherdar ha'm Tillaqari' medreseleri maydanni'n' qaysi' ta'repinde jaylasqani'n ayti'p, ko'rsetip berin'.

1

2

3

TESTLER

1. Qaysi' medrese Registan maydani'nda jaylasqan?

A) Ko'kaldash	C) Mi'rza Ulug'bek
B) Biybixani'm	D) Mir Arab

2. «Sher» ati' menen atalg'an medrese qaysi' juwapta duri's berilgen?

A) Mi'rza Ulug'bek	C) Mu'yi mu'ba'rek
B) Abulqasi'm	D) Sherdar

3. Qaysi' medrese qi'mbat bahali' metall ati'na baylani'sli'?

A) Sherdar	C) Mi'rza Ulug'bek
B) Ko'kaldash	D) Tillaqari'

4. Registan maydani'nda wo'tetug'i'n xali'q arali'q festival qalay ataladi'?

A) «Shi'g'i's-Bati's»	C) «Shi'g'i's teatri'»
B) «Ja'ha'n muzi'kasi'»	D) «Sharq taronalari'»

* * *

A'ziz woqi'wshi'! To'mende itibari'n'i'zg'a usi'ni'li'p ati'rg'an shi'g'arma da Watan haqqi'ndag'i' bilim ha'm tu'siniklerin'izdi bekkemleydi, dep woylaymi'z.

Azat Sharafuddinov

WO'LSEM DE AYRI'LMA SPAN QUSHAQLARI'N'NAN

Si'yqi'rli' namaday si'n'g'i'rlag'an bul a'jayi'p so'zlerdi birinshi ma'rte balali'g'i'mda – uri's baslang'an ji'li' yesitken yedim. Jas tamashago'yer teatri'ni'n' Yeski Juwadag'i' atam zamannan qalg'an tap-tar zali'. Adamlar li'qqa toli'. Saxnada kelte boyli', do'n'gelek ju'zli, kelbeti kelisken artist ko'zleri jaynap, dawi'si'n bir ko'terip, bir pa'seytip, tolqi'nlani'p qosi'q woqi'maqta.

**Ta'nime yosh bergen Watan-ana so'zi,
Ha'r na'rseden a'ziz, qa'sterli wo'zi,
Hu'rmetleydi seni ha'r bir ul-qi'zi'n',
Muqa'ddes, qa'dirli, ulli' Watani'm,
Wo'lsem de ayri'lmaspan qushaqlari'n'nan.**

Ko'p wo'tpey, teatr zali'nda woti'rg'ani'm da, qosi'qti' saxnada artist woqi'p ati'rg'ani' da umi't boldi'. Qosi'q qatarlari', a'sirese, ha'r bir shuwmaq aqi'ri'nda ta'kirarlani'p ati'rg'an «Wo'lsem de ayri'lmaspan qushaqlari'n'nan» degen so'zler misli ju'regimde tuwi'li'p, ishimnen qaynap shi'g'i'p ati'rg'anday. A'piwayi' g'ana u'sh so'zden quralg'an bul jali'nli' shaqi'ri'q qosi'q yemes, al wo'mir boyi' saqlanatug'i'n saltanatli' anttay jan'g'i'rar yedi.

Keyin shi'ni'nda da sonday boldi' – Uyg'i'n qa'lemine tiyisli bul qatarlar pu'tkil wo'mirim dawami'nda mag'an joldas boli'p kelmekte. Qa'demim jetip barg'an tu'rli ma'kanlarda,

tu'ri sharayatlarda bul qatarlar mennen sorap ta woti'rman, birden qa'lbimde jan'lap ketedi. Sonda yelimizdin' saqi'y qu-yashi'nan toyi'ng'an jap-jasi'l dalalarday, kewlim yoshlani'p ketedi. Tami'rlari'm jan'a ku'sh-ke toli'p ati'rg'anday, wo'zimdi tetik seze baslayman.

Watan. Watan tuyg'i'si'. Watan muhabbati'. Bular ne? Yele yer jetpegen, du'nya ko'rmege, turmi'sti'n' woyli'-ba'lentinen biyxabar, woyi'n-zawi'qtan

wo'zge ta'shwishi joq bir wo'spirimnin' ju'reginen jay ali'p, pu'tkil wo'miri dawami'nda woni'n' is-ha'reketlerin, ju'risturi'si'n basqari'p turatug'i'n bul qanday si'yqi'rli' qu'diret? Tuwi'li'p-wo'sken u'yin' be? Besikte jatqanda qulag'i'n'a kirgen mun'li' ha'm soni'n' menen birge nurli' ha'yyiw me? Kempir apan' ayti'p bergen yertekler me? Mektep pe? Tun'g'i'sh ushi'rasi'wlar ma'writine gu'wa bolg'an go'zzal qi'yanlar ma?

A'llette, bulardi'n' barli'g'i' ha'm ja'ne a'lle qansha na'r-seler birlasip, Watan degen tuyg'i'ni'n' so'nbeytug'i'n ti'msali'n jaratsa kerek. Tag'i' da woyg'a shu'memen: balani'n' pa'k qa'lbindegi da'slepki payda bolg'an Watan ti'msali' qanshelli jarqi'n bolmasi'n, yele wo'zinin' ko'rinishin toli'q tawi'p u'lgermege boladi'. Watan tuyg'i'si' insanni'n' wo'zi menen birge wo'sip-u'lkeyetug'i'n sezim bolar yeken. Ta'jiriyben'iz artqan sayi'n, turmi's qazani'nda qaynap, pisip barg'ani'n'iz sayi'n Watandi' ko'birek qa'dirleytug'i'n boli'p qalasi'z, wol haqqi'ndag'i' tu'siniklerin'iz toli'si'p, ken'eyip, bayi'p baradi'. Watan tuyg'i'si' jan-ta'nin'izdi qorshap aladi', ha'r bir kletkan'i'zg'a tami'r jayadi'. Siz yendi Watan tek tasqi'nli'

jasli'q da'wirine g'ana baylani'sli' go'zzal ma'kan yemesligin an'lay baslaysi'z. Insan da na'lshe si'yaqli' – woni' wo'ndirip-wo'si-retug'i'n ana topi'raq bar, quyash, suw, hawa wog'an wo'z jemislerin beredi. Soni'n' ushi'n bulardi'n' ha'mmesi insan ushi'n a'ziz ha'm ardaqli'. Lekin bular yeke toli'q Watan yemes.

Adamzat sonday yetip jara-ti'lg'an, wol basqalardan aji'ral-g'an halda, jeke-jalg'i'z, bir wo'zi wo'mir su're almaydi'. Duri's, adamlar arasi'nda bul du'nya mashqalalari'nan waz keshetu-g'i'nlari', jalg'i'zli'qti' unata-tug'i'nlari', hesh kimdi jini su'y-mehtug'i'nlari' da bar. Biraq wolar qanshelli jalg'i'z bolsa da, yel-jurti'nan ju'z buri'p, ji'ra-u'n'girlardi qansha ma'kan yetse de, ba'ri bir, mi'n'lap ko'zge ko'rinbes baylani'slar woni' du'nya menen birlestirip turadi'. Ha'tte, wo'mirinin' yari'mi'n u'lken gu'ze ishinde wo'tkergen a'yyemgi grek filosofi' Diogen de, ba'ri bir, sha'kirtleri menen, basqa filosoflar menen bay-lani'si'p turg'an. Ata-analar, perzentler, tuwg'an-tuwi'sqanlar, dos-yaranlar ha'r qanday insan wo'mirine a'jayi'p mazmun bag'i'shlaydi'. Adam wolardi' jaqsi' ko'riwi, wolar menen tati'w jasawi' mu'mkin, wolardi' jaqti'rmawi' da mu'mkin. Biraq, qalay bolg'anda da, wolardi'n' ha'mmesinen bet buri'p, pu'tkilley waz keshiwge bolmaydi'...

Watang'a muhabbat, anag'a muhabbat kibi, muqa'ddes ha'm ulli' tuyg'i'. Anag'a muhabbati'n' sonday bir wo'z-gesheligi bar, adam bul tuyg'i'si' tuwrali' a'lemge jar sali'p, ha'mmeni wonnan xabardar qi'la bermeydi, ha'tte anasi'ni'n'

**O'zbekistan Qaharmanlari' –
Prezident Islam Karimov
ha'm a'debiyattani'wshi'
ali'm Azat Sharafiddinov**

wo'zine de ha'r ku'ni «Anajan, men sizdi jani'mnan arti'q jaqsi' ko'remen» dey bermeydi. Biraq ha'r ku'ni anasi'na g'amxorli'g'i', miyirbanli'g'i', saqi'ylig'i' ha'm bawi'rmanli'g'i'n is-ha'reketeleri menen a'melde ko'rsetedi.

Watan muhabbati' da sonday: wol ha'mmege ko'rsetile bermeydi, wol haqqi'nda ba'lentpa'rwaz dag'azalar basi'p shi'g'ari'lmaydi', ko'ringen jerde adam ko'kiregine uri'p, Watandi' su'yetug'i'ni' tuwrali' jar sala bermeydi. Ma'deniyatti'n' joqarg'i' basqi'shlari'na ko'terilgen ja'miyetlerde adamlar wo'z Watani'na muhabbatti' shawqi'm-su'ren ko'termesten, maqtanshaqli'q yetpesten bildiredi. Watang'a muhabbat bazarg'a sali'natug'i'n zat yemes, al insan qa'lbinin' to'rinde shan' juqti'rmay pa'kize saqlanatug'i'n yen' go'zzal, yen' na'zik bir tuyg'i'...

Watandi' su'yiw ha'm, a'sirese, woni' is ju'zinde ko'rsetiw wonshelli an'sat is yemes. Bul adamnan ju'da' u'lken ma'rtlikti, sabi'r-taqat ha'm shi'damli'li'qti' talap yetedi. Qi'zi'g'i' sonda, Watan wo'z perzentlerinen ha'r ayda, ha'r ha'ptede, ha'r saat, ha'r sekundta jan pida' yetiwdi talap yetpeydi. Watan joli'nda islenetug'i'n bunday pidayi'li'q yen' ulli' pida'kerlik boli'p, wol ayi'ri'qsha jag'daylarda ju'z beredi...

Adam ata-anasi'n tan'lay almag'ani'nday, Watandi' da tan'lay almaydi'. A'l'bette, Allataala adamg'a Watandi' muzli'qlardan da, sahralardan da, qali'n' tog'ayli'qlardan da beriwi mu'mkin. Biraq siz benen bizge Allataala O'zbekistan dep atalg'an, topi'rag'i'nda alti'n wo'netug'i'n, qi'slari'nda ba'ha'r na'pesi seziletug'i'n, taw dese tawi' bar, bag' dese bag'i' bar, ha'r tan'da bu'lbuller hawazi' ti'nbaytug'i'n bir jurtti' Watan yetip bergen yeken, buni'n' ushi'n wo'zimizdi baxi'tli' dep biliwimiz kerek. Prezidentimiz aytqani'nday, shu'kirlik yetip jasawi'mi'z lazi'm...

A'ziz watanlas! Siz benen biz o'zbeklermiz. O'zbektin' wo'z ar-nami'si' bar. Bu'gin biz du'nya xali'qlari' qatari'nan mu'na'sip wori'n iyelewge ha'reket yetpektemiz. Biraq biz,

maqtani'shi'mi'z qanshelli ba'lent bolsa da, wo'z qa'dirimizdi ha'r qanday ba'lent qoysaq ta, wo'zimizdi hesh kimnen joqari' qoymaqshi', hesh bir xali'qti' kemsitip, pa'ske urmaqshi' yemespiz. Allataala jer ju'zinde wo'zinin' ha'mme bendelerin ten' qi'li'p, qa'dirdan qi'li'p, dos qi'li'p jaratqani'n biz jaqsi' bilemiz¹.

¹ **Azat Sharafuddinov.** Ma'nawiy ka'millik jollari'nda. —T.: «Ma'nawiyat», 2001, 16-26-bb. Ayi'ri'm qi'sqarti'wlar menen basi'lmaqta.

Yekinshi bap. JA’HA’N MA’RTTI TA’N ALADI’

MATERIALLI’Q HA’M MA’NAWIY TURMI’S

A’ziz woqi’wshi’! Ulli’ tariyxqa iye bolg’an xali’qti’n’ ma’nawiyati da ulli’ boladi’.

So’zliklerde jazi’li’wi’nsha, ma’nawiyat «ma’ni», «mag’ana» so’zlerinin’ ko’plik formasi’ boli’p yesaplanadi’.

«Ma’nawiyat» tu’siniginin’ mazmuni’ tek g’ana usi’ so’zler menen sheklenip qalmaydi’.

«Insandi’ insan qi’latug’i’n, woni’n’ sana-sezimi ha’m ruwxiyati’na ti’g’i’z baylani’sli’ bul tu’sinik ha’r bir adam, ja’miyet, millet ha’m xali’q turmi’si’nda hesh na’rse menen wo’lshep bolmaytug’i’n ayi’ri’qsha wori’n tutadi’»¹.

Adamzat materialli’q ha’m ma’nawiy talaplari’ menen tiri. Wolardi’ bir-birinen u’stin qoyi’wg’a bolmaydi’. Materialli’q umti’li’slar ku’sheyip ketse, adamlar ma’nawiy kelbetin, wo’z-ara hu’rmet, go’zzalli’qti’ qa’dirlew, haqi’yqatqa iseniw kibi pazi’yletlerden ayi’ri’li’p qali’wi’ mu’mkin.

Kerisinshe, tek g’ana ma’nawiy umti’li’slar menen de jasawg’a bolmaydi’. Sebebi bunday turmi’s adamlardi’n’ materialli’q rawajlaniw dan keyinde qali’p ketiwine, ha’tte, mektep, kitapxana, teatr, muzey si’yaqli’ ilimiy-ag’arti’wshi’li’q wori’nlari’n quri’wg’a da qarji’ taba almastan, aqi’r-aqi’bette ruwxiy jaqtan jarli’ boli’p qali’wi’na ali’p keliwi mu’mkin.

¹ **Islam Karimov.** Joqari’ ma’nawiyat — jen’ilmes ku’sh. —Tashkent, «Ma’nawiyat» baspasi’, 2008-ji’l, 19-bet.

«Insang’a ta’n arzi’w-a’rmanlardi’ ju’zege shi’g’ari’w, woni’n’ sanali’ wo’mir su’riwi ushi’n za’ru’r bolg’an materialli’q ha’m ma’nawiy a’lemdi misli pa’rwaz yetip barati’r-g’an qusti’n’ yeki qanati’na ten’esek, wori’nli’ boladi’, dep woylayman. Qashan mine usi’ yeki a’hmiyetli faktor wo’z-ara uyg’i’nlassa, shi’n ma’nisindegi qos qanatqa aylansa, sonda g’ana insan, ma’mleket ha’m ja’miyet turmi’si’nda wo’siw-wo’zgeriw, rawajlani’w procesleri ju’z beredi»¹.

Shi’ni’nda da, yeger du’nya tariyxi’na na’zer taslaytug’i’n bolsaq, a’yne usi’ materialli’q ha’m ma’nawiy bayli’qlardi’ uyg’i’nlasti’ri’p, rawajlani’w joli’nda wolardan ken’ paydalani’w jaqsi’ na’tiyjeler bergenin ko’remiz. Bulardi’n’ ha’mmesi buri’ng’i’ sovet da’wirinde qa’liplesken «materialli’q bayli’q adamdi’ buzadi’», «materialli’q a’lem – biremshi, ma’nawiy a’lem – yekinshi da’rejeli» degen, negizinde bir-birine qayshi’ keletug’i’n ko’z-qaraslardi’n’qanshelli naduri’s yekenligin ko’rsetedi.

Yeger materialli’q bayli’q hadal miynet penen tabi’l-g’an bolsa ha’m joqari’ ma’nawiyat negizinde aqi’lg’a muwapi’q jumsalsa, iygilikli maqsetler ushi’n xi’zmet yetiwine gu’man joq.

Ja’ha’n tariyxi’nda jeke bayli’g’i’n ma’nawiyatqa, wo’z xalqi’ni’n’ ma’deniy rawajlani’wi’na sarplag’an insanlar ko’p bolg’an. Ma’selen, Rossiyada hasli’ sawdager bolg’an Pavel Tretyakov ismli kisi jasli’g’i’nan baslap wo’zine ta’n muzey ha’m su’wretler galereyasi’n sho’lkemlestiriwdi a’rman yetken. Usi’ niyette ko’plep ko’rkem shi’g’armalardi’ sati’p alg’an. Wo’mirinin’ aqi’rlari’nda bolsa bul bayli’qti’n’ ha’mmesin Moskva qalasi’na inam yetken. Rossiyadag’i’

Alfred Nobel

¹ **Islam Karimov.** Joqari’ ma’nawiyat – jen’ilmes ku’sh. –Tashkent, «Ma’nawiyat» baspasi’, 2008-ji’l, 67-bet.

**Nawayi' qalasi'ndag'i
A'liysher Nawayi' ha'ykeli**

ataqli' Tretyakov galereyasi' usi'-layi'nsha payda bolg'an. Bu'gingi ku'nde ha'r qanday ma'deniyatli' adam yen' a'jayi'p su'wretlew ko'r-kem wo'neri shi'g'armalari' top-lang'an bul muzeydi ko'riwdi a'rman yetedi.

Du'nyadag'i' yen' abi'rayli' xali'q arali'q Nobel si'yli'g'i'ni'n' tiykari'n salg'an shveciyali' Alfred Nobel boli'p yesaplanadi'. Wo'zi toplog'an bayli'qti' ma'nawiyatqa xi'zmet yet-tire ali'w joli'n tapqan bul ken'peyli' insanni'n' hasli' ximik-injener bol-g'an.

Bizin' ulli' ata-babalari'mi'z da bul bag'darda ko'p ibratli' islerdi a'melge asi'rg'an. Atap aytqanda,

ulli' woysli'l shayi'ri'mi'z A'liysher Nawayi' jeke qarji'lari' yesabi'nan jollar, ko'pirler, ka'rwansaraylar, kitapxana ha'm medreseler qurdi'rg'an, talantli' shayi'r, xudojnik ha'm a'debiyattani'wshi'lardi' wo'z g'amxorli'g'i'na ali'p, wolarg'a ayli'q to'lep turg'an.

Materialli'q bayli'qlardi' iygiiikli islerge xi'zmet yettirgen bunday saqawatli' ata-babalari'mi'zdi'n' jaqsi' da'stu'rlerin bu'gingi watan-laslari'mi'z da mu'na'sip dawam yettirmekte. Wo'z yesabi'nan baqsha yaki mektep, jol qurg'an, balalar u'ylerine, sha'rtnama tiykari'nda woqi'p ati'rg'an studentlerge ja'rdem ko'rsetip ati'rg'an, ma'ha'lleler aymag'i'n abadanlasti'ri'wg'a u'les qosi'p ati'rg'an insanlar bu'gingi ku'nde yelimizde ko'beyip barmaqta. Bulardi'n' ha'mmesi materialli'q bayli'qti' ma'nawiyat joli'nda xi'zmet yettiriwdin' joqari' u'lgisi boli'p yesaplanadi'.

Wo'z bayli'g'i' ha'm qarji'si'n ma'nawiyatqa, mi'n'-mi'n'lap adamlarg'a paydasi' tiyetug'i'n iygilikli islerge sarplaw ken'peyillik boli'p tabi'ladi'.

Ken'peyillik bolmag'an jerde ma'pgo'ylik, zi'qnali'q, tek g'ana wo'zin woylap jasaw kibi unamsi'z halatlar ha'wij aladi'. Bul aqi'r-aqi'bette ma'nawiyatti'n' pa'seyiwine sebep boladi'.

Usi' ma'nisten alg'anda, ken'peyillik, miriwbet, saqawat pazi'y-letleri materialli'q ha'm ma'nawiy turmi's wortasi'ndag'i' ten' salmaq-li'li'qti' saqlap, ja'miyettin' uyg'i'n rawajlani'wi'na xi'zmet yetedi.

A'sirler dawami'nda bunday pazi'y-letler bizin' xalqi'mi'z ma'nawiyati'ni'n' aji'ralmas bo'legi boli'p kelgen. Wolar Watang'a muhabbat ha'm sadiqli'q tuyg'i'si' menen ti'g'i'z baylani'sli' boli'p, ana jurtt, ana xali'qqa bolg'an teren' miyirbanli'q sebepli bul qa'siyetler jetilisp baradi'. Bunday ibratli' pazi'y-letlerdin' negizinde ma'nawiyat ja'mlengen boladi'.

Ulli' ata-babalari'mi'zdan qaysi' birinin' wo'mirine na'zer salsaq ta, ha'mmesinin' is-ha'reketlerinde u'lgi alarli'q pazi'y-letler, yag'ni'y ma'nawiyat negizinde jasaw basli' wo'lshem bolg'ani'n ko'remiz.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. «Ma'nawiyat» so'zinin' ma'nisin tu'sindirin'.
2. Prezidentimiz nelerdi pa'rwaz yetip barati'rg'an qusti'n' yeki qanati'na ten'ew wori'nli', dep atap ko'rsetken?
3. Materialli'q ha'm ma'nawiy bayli'qlardi' siz qalay tu'sinesiz?
4. Usi' su'wretlerdegi ko'rinishlerdin' qaysi'si' materialli'q, qaysi'si' ma'nawiy turmi'sqa tiyisli yekenin ayti'n'.

1

2

3

4

5. Alfred Nobel kim bolg'an?
6. A'liysher Nawayi' qanday iygilikli islerdi a'melge asi'rg'an?
7. Xalqi'mi'zg'a ta'n ibratli' pazi'y-letlerden qaysi'lari'n bilesiz?

KEN'PEYILLIK

Ra'wiyat

Ulli' shayi'r ha'm woysli'l, jawi'ri'ni' jerge tiymegen sheber gu'resshi Palwan Maxmu'dti'n' dawri'g'i' Xorezmnen Hindistan jerlerine shekem jetip bari'pti'. Woni' hindlerdin' yen' ku'shli palwanlari' menen gu'reske shaqi'ri'pti'. Palwan Maxmud babami'z birim-birim wolardi'n' ha'mmesin jen'ipti.

Xorezmlil bahadi'r'di'n' ku'shi ha'm sheberligine qayi'l qalg'an hind patshasi' woni' jani'na shaqi'ri'p, u'lken hu'rmet-izzet ko'rsetipti ha'm «tile tilegin'di», – deпти. Sonda Palwan Maxmud hesh woylap woti'rmastan bi'lay deпти: «Taqsi'r, uri's payti'nda sizlerge tutqi'ng'a tu'sken watanaslari'mdi' azat yetsen'iz bolg'ani', menin' jalg'i'z g'ana tilegim usi'!»

Hind patshasi' Palwan Maxmu'dti'n tek g'ana fizikali'q yemes, al ma'nawiy jaqtan da ha'm ma'rt, ha'm ken'peyil yekenine ta'n berip, tutqi'ng'a ali'ng'an barli'q xorezmlilerdi azat yetken yeken.

A'ziz woqi'wshi'! Ko'rdin'iz be, bir insanni'n' ma'nawiy pazi'yleti, yag'ni'y ken'peyilligi arqasi'nda ju'zlep adamlar tutqi'nli'q azabi'nan quti'lg'an. Bul tariyxi'y ra'wiyat Prezidentimiz ta'repinen ayti'lg'an, ataqli' kitapti'n' ati' si'pati'nda ba'rshemizge belgili bolg'an «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» degen so'zler teren' turmi'sli'q tiykarg'a iye yekenin ayqi'n tasti'yi'qlaydi'. Shi'ni'nda da, ma'nawiyati' ku'shli insandi', xali'q ha'm ja'miyetti jen'ip bolmaydi'.

Mi'nani' yesten shi'g'arman': ma'nawiy pazi'yletler bir-biri menen tikkeley baylani'sli' boladi'. Sonli'qtan ken'peyil, miriwbetli ha'm saqawatli' insan a'l'bette hadal, pa'k ha'm a'dil boladi'. Yeger siz ata-babalari'mi'zdi'n' pazi'yletler tariyxi' jazi'lg'an a'yyemgi kitaplari'n di'qqat penen woqi'san'i'z, bug'an qayta-qayta isenim payda yetesiz.

«Belgili bolg'ani'nday, Babur Mi'rzani'n' atasi' Womارشayx Mi'rza temuriy hu'kimdarlari'nan biri yedi. Babur wo'z yesteliklerinde atasi'ni'n' qanshelli a'dalatli' ha'm hadal adam bolg'ani'n ko'rsetiwshi mag'li'wmatti' keltirip wo'tedi. Qay

bir ji'li' Qi'taydan Ferg'anag'a kiyati'rg'an mi'n' adamli'q ka'rwani Osh tawlar'i'nda qar ko'shkini asti'nda qali'p, nabi't boladi'. Womarshayx Mi'rza da'rhal adamlari'n jiberip, ka'rwanni'n' ju'klerin qadag'alaw asti'na aldi'radi'. Iyeleri nabi't bolg'an usi' tovarlardi' yeki ji'ldan aslam waqi't abaylap saqlaydi'. Xorasan ha'm Samarqandqa arnawli' adam jiberip, ka'rwani iyelerinin' miyrasxorlari'n derekletip tapti'radi' ha'm wolardi' wo'z ma'mleketine shaqi'rti'p, tovarlardi' toli'g'i' menen qollari'na tapsi'radi'»¹.

Ata-babalari'mi'zg'a ta'n mine usi'nday hadalli'q, tuwri'li'q, birewdin' haqi'na qi'yanet yetpew pazi'yelletleri a'wladlardan-a'wladlarga wo'tip kelmekte. Turmi's ta'rizimiz, milliy xarakterimizge sin'ip ketken bunday qa'siyetlerdi yelimizde 70 ji'ldan aslam hu'kim su'rgen jawi'z sovet ideologiyasi' da turmi'si'mi'zdan qi'si'p shi'g'ara almasi'. Yeger siz ustaz jazi'wshi'mi'z Ulmas Umarbekovti'n' shi'garmasi' tiykari'nda tayarlang'an «Qi'yamet qari'z» atli' spektakldi tamasha yetsen'iz, wonda a'piwayi' awi'l adami'ni'n' qa'lbinde mine usi'nday pazi'yelletler isenim da'rejesine ko'terilgenin ko'resiz.

G'a'rezsizlik ji'llari'nda yel-jurti'mi'zdi'n' bunday pazi'yelletleri jan'adan qa'dir-qi'mbati'n tappaqta. Prezidentimiz ta'repinen ayti'lg'an «Sawap isti ha'r ku'ni islew kerek, sawap isti ha'r kim islewi kerek» degen shaqi'ri'q negizinde a'melge asi'ri'li'p ati'rg'an iygilikli islerdi bu'gingi ku'nde ha'r qa'demde ko'riwimiz mu'mkin.

A'ziz woqi'wshi'! Mine usi'nday ibratli' pazi'yelletler iyesi bolg'an xali'qti'n'

**A'ndijan qalasi'ndag'i'
Babur Mi'rza ha'ykeli**

¹ **Islam Karimov.** A'dalatli' ja'miyetke qaray. –T.: «O'zbekistan», 1998-jil, 110-bet.

perzenti si'pati'nda biz mudami' jaqsi'li'q yetiwge umti'li'p jasawi'mi'z lazi'm. Sonda g'ana ulli' ata-babalari'mi'zg'a mu'na'sip miyrasxorlar boli'p, bul wo'mirde biz de wo'zimizden mu'na'sip at qaldi'ri'wg'a yerisemiz.

? Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Ne ushi'n hind patshasi' Palwan Maxmudti'n' ma'rtligi ha'm ken'peyilligine ta'n berdi?
2. Babur Mi'rzani'n' atasi'ni'n' ismin ayti'n'.
3. Qi'taydan Ferg'anag'a kiyati'rg'an ka'rwan qalay nabi't boladi'?
4. Womarshayx Mi'rzani'n' hadal ha'm a'dil bolg'ani' tuwrali' ayti'p berin'.
5. Prezidentimiz ta'repinen ayti'lg'an shaqi'ri'qti'n' mazmuni' tuwrali' ayti'n'.
6. Su'wretlerde xalqi'mi'zg'a ta'n qanday pazi'yletler sa'wlelengen?

WOTTA JANBAYTUG'I'N MIYRAS

A'ziz woqi'wshi! Materialli'q bayli'q qanshelli ko'p, qanshelli biybaha bolsa da, bir ku'ni kelip tozi'wi' yamasa tu'rli apatlar sebepli wotta ku'yip, suwg'a sho'gip ketiwi mu'mkin. Ma'nawiy bayli'qti'n' abzalli'g'i' sonnan ibarat, wog'an waqi't, zaman wo'z ta'sirin wo'tkere almaydi'.

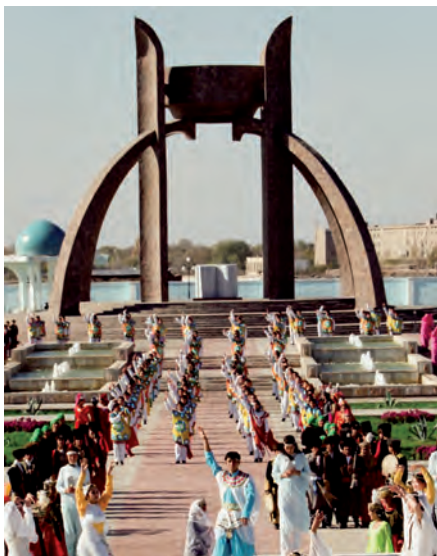
Ma'nawiy bayli'q wotta janbaydi', suwda sho'kpeydi, insan, xali'q ha'm millet bar yeken, wolardi'n' qa'lbinde, woyi'nda, sana-seziminde jasay beredi.

Neshshe a'sirler dawami'nda xalqi'mi'z si'yaqli' woni'n' ma'nawiy bayli'qlari' da awi'r ha'm qi'yi'n si'naqlardi' basi'nan keshirdi. Biraq qanshelli reyimsiz qi'rg'i'n ha'm basqi'nlarg'a dus kelse de, xalqi'mi'z turmi'si'nda ma'nawiyat bulagi' hesh qashan quri'p qalg'an joq.

12 MI'N' QARAMAL TERISINE JAZI'LG'AN KITAP

Bunnan 2700 ji'l buri'n bizin' yelimiz aymag'i'nda jarati'li'p, 12 mi'n' qaramal terisine tilla suwi' menen jazi'lg'an «Avesto» kitabi' shet u'lkelerde de belgili ha'm ataqli' bolg'an.

Du'nyadagi' tu'rli ku'shler bul bayli'qqa iyelik yetiwge uri'n-g'an. Ma'selen, ataqli' a'yyemgi grek sa'rkardasi' Aleksandr Makedonskiy 32 kitaptan ibarat bul shi'g'armani'n' tu'p nusqasi'n Greciyag'a jibergen. Grekler bul kitapti'n' medicina, astronomiya, filosofiyag'a tiyisli baplari'n wo'z aldi'na ko'shirip ali'p, qalg'an betlerin wotqa taslap, wo'rtep jibergen. Bizin' diyari'mi'zda ashi'lg'an ulli' jan'ali'qlar usi'layi'nsha Greciya arqali' pu'tkil

**U'rgenish qalasi'ndag'i
«Avesto» yesteligi**

negizinde ja'mlengeni haqqi'nda siz aldi'n'g'i' sabaqlari'mi'zdan jaqsi' xabardarsi'z.

Evropag'a jayi'lg'an. Bul ha-qi'yqatti' Bati's ali'mlari' da ta'n alg'an. Ataqli' nemis filosofi' Fridrix Nicshe «Avesto» hikmet-lerinen ruwxlani'p, «Zardusht wo'tinishi» degen shi'g'arma da jazg'an.

Bul kitap wotta wo'rtelgenine qaramastan, woni'n' ko'pshilikke yad boli'p ketken ideyalari' xal-qi'mi'zdi'n' qa'lbinde, ku'ndelik-li u'rp-a'det ha'm da'stu'rlerinde jasay bergen. Bul shi'g'armani'n' tiykarg'i' ideyasi' bolg'an jaq-si'li'q bu'gingi ku'nde de ha'm-me arzi'w-umti'li'slari'mi'zdi'n'

Bilim ha'm jaqsi'li'qti'n' insan, ja'miyet turmi'si'ndag'i' u'lken a'hmiyetin jaqsi' tu'singen ma'deniyatli' xali'qlar wo'z ku'shi, ma-terialli'q imkaniyatlarini'n mine usi'nday hesh qashan jog'almaytug'i'n ma'nawiy bayli'qlarg'a sarplawg'a ha'reket qi'lg'an.

Yel-jurti'mi'z a'zelden bilim ha'm ma'deniyatqa umti'li'p jasaytu-g'i'n xali'q si'pati'nda du'nyag'a tani'lg'an. Buni'n' da'lilin pu'tkil wo'mirin ilimnin' rawajlani'wi'na bag'i'shlap, ja'ha'n xali'qlari'n lal qaldi'ri'p kiyati'rg'an ulli' dani'shpanlari'mi'z mi'sali'nda ayqi'n ko'ri-wimiz mu'mkin.

MI'N' JI'LDA BIR TUWI'LATUG'I'N DANI'SHPAN

A'yyemgi Xorezm diyari'nan jetisip shi'qqan ulli' babami'z Maxmud Zamaxshariy ilim-ag'arti'wshi'li'q joli'ndag'i' ten'siz xi'zmetleri ushi'n «Jarullah», yag'ni'y «Allani'n' qon'si'si'» degen

joqari' ma'rtebege yerisken. Wol do'retken «A'l-mufassal» kitabi' arab tilinin' grammatikasi'na tiykar yetip ali'ng'an boli'p, arab du'nyasi'nda wol ha'zirge shekem qollani'ladi'. Sonli'qtan arab woyshi'llari'nan biri «Du'nyadag'i' barli'q awi'llar ja'mlenip, Xorezmnin' bir g'ana Zamaxshar awi'li'na pida' bolsa arzi'ydi'. Sebebi bul awi'l mi'n' ji'llarda bir ma'rte du'nyag'a keliwi mu'mkin bolg'an Zamaxshariydey ataqli' dani'shpanni'n' watani'dur» degende haqi'yqatti' aytqan¹.

Jurti'mi'z dan'qi'n a'lemge jayg'an dani'shpan babalari'mi'zdan ja'ne biri — medicina iliminde u'lken jan'ali'qlar ashqan, shayxurrais, yag'ni'y dani'shpanlardi'n' yen' ulli'si' atag'i'n alg'an A'biw A'liy ibn-Sina boli'p yesaplanadi'. Wol insanni'n' «Medicina ni'zamlari'» shi'g'armasi' Evropa universitetlerinde alti' a'sir dawami'nda sabaqli'q si'pati'nda woqi'ti'lg'an, wo'zine ta'n filosofiyali'q ta'liymati' bolsa ali'mlar ta'repinen yelege shekem u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q penen u'yreniledi.

Ra'wiyat

Ibn Sina ha'm ashi'q jigit

Bir jigit biytop boli'p qali'pti'. Hesh bir ta'wip woni'n' da'rtine dawa taba almapti'. Ata-anasi' aqi'ri' ulli' ha'kim Ibn Sinag'a mu'ra'jat yetipti. Ulli' dani'shpan jigittin' tami'ri'n uslap: «Usi' jaqi'n a'tiraptag'i' ma'ha'llelerdin' ati'n ayti'n», — deпти. Qanday da bir ma'ha'llenin' ati' ayti'lg'anda, jigittin' tami'r uri'wi' tezlesip ketipti. Sonda Ibn Sina ja'ne u'y iyelerine qarap: «Yendi usi'

**Tashkent qalasi'ndag'i'
Ibn Sina ha'ykeli**

¹ Islam nuri' o'zbeгим biynesinde. — Tashkent islam universiteti baspasi', 2001, 189-b.

ma'ha'lledegi ko'shelerdin' ati'n ayti'n'», – deпти. Ko'shelerden birinin' ati'n yesitkende jigittin' tami'ri' ja'ne tez ura baslapti'. Ulli' ta'wip biytab da'rtinin' sebebini barg'an sayi'n ani'q sezip: «Yendi usi' ko'shede jasaytug'i'n qi'zlardi'n' ati'n ayti'n'», – deпти. Qi'zlardan birewinin' ati' ayti'lg'anda, jigit ah tarti'p jibe-riпти. «Uli'n'i'zdi'n' keseli ma'lim boldi', – deпти Ibn Sina, – woni' qi'ynap ati'rg'an da'rt – muhabbat da'rti».

Ibn Sina ne ushi'n biytab jigitke da'ri jazi'p bermedi?

«**Milliy tariyxi'mi'zdi'n' ja'ne bir jarqi'n juldi'zi' A'biw Rayxan Beruniydin' iskerligine haqi'yqi'y baha berer yeken, amerikalii' ilim tariyxshi'si' Sarton XI a'sirdi «Beruniy a'siri» dep ta'ripleydi. Bunday joqari' ha'm haqi'yqi'y baha aldi' menen enciklopediyali'q woy-pikir iyesi bolg'an ulli' watanlasi'mi'zdi'n' ilimnin' rawajlani'wi'na qosqan ten'siz u'lesi menen tu'sindiriledi»¹.**

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Materialli'q bayli'q ma'n'gi turi'wi' mu'mkin be?
2. Ma'nawiy bayli'qti' joq yetip bola ma?
3. «Avesto» kitabi' neshe qaramal terisine jazi'lg'an?
4. Wotqa jag'i'lg'an bul kitap pu'tkilley joq boli'p ketti me?
5. Maxmud Zamaxshariy kim bolg'an?
6. Su'wretler arasi'nan A'biy A'liy ibn Sinani'n' yen' ataqli' shi'g'ar-masi'n' tabi'n'?

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 42-bet.

A'meliy sabaq

O'ZBEKISTAN – ULLI' DANI'SHPANLAR JURTI'

A'ziz woqi'wshi! Ana Watani'mi'z haqqi'nda so'z yetilgende, ko'pshilik woni'n' ja'ne bir wo'zgesheligin atap ko'rsetedi. Bul – ma'mleketimiz a'yyemnen ulli' dani'shpanlar jurti' si'pati'nda belgili yekeni. Usi' temadag'i' xali'q arali'q konferenciya 2014-ji'l 15-16-may ku'nleri a'yne bizin' diyari'mi'zda, a'yyemgi ha'm ha'miyshe na'wqi'ran Samarqand qalasi'nda wo'tkerilgeninen siz aldi'n'g'i' sabaqlari'mi'z arqali' jaqsi' xabardarsi'z. Bul a'njumanda worta a'sir-lerde jurti'mi'zdan sonshelli ko'p ulli' dani'shpanlar jetisip shi'qqani' du'nya tariyxi'nda kemnen-kem ushi'rasatug'i'n a'jayi'p ha'diyse yekenin ayi'ri'qsha atap ko'rsetti.

Ra'wiyat

Ali'mli'q ma'rtebesi

Mi'rza Ulug'bekten: «Siz nege siyasattan ko're ilimge ko'birek qi'zi'g'asi'z?» – dep sorag'anda, bi'lay dep juwap bergen yeken: «Men ilimnin' qu'diretin babamnan bildim. Bir sapari' babamni'n' dizesinde woti'r yedim. Woni'n' aldi'na bir kisi kirdi. Babam asi'g'i'p worni'nan turdi'. Men woni'n' dizesinen tu'sip kettim. Babam bug'an itibar bermesten, kelgen adamdi' ku'tip ali'wg'a asi'qti'. Keyin bilsem, wol kisi bir waqi'tlari' babama ilim u'yretken ustazi' yeken. Ali'mli'q ma'rtebesi patshali'qtan da ulli'raq yekenin sol waqi'tta bilgenmen. Sonda kewlimde ali'm boli'w ha'wesi woyang'an yedi».

**Tashkent qalasi'ndag'i'
Mirza Ulug'bek ha'ykeli**

Ja’ha’n tiltani’wshi’ ali’mlari’ du’nyadag’i’ ulli’ shayi’r ha’m jazi’wshi’lar arasi’nda yen’ ko’p so’z bayli’g’i’na iye bolg’an do’retiwshini ani’qlaw boyi’nsha izertlew ju’rgizgen. Woni’n’ na’tiyjesi boyi’nsha, ulli’ babami’z A’liysher Nawayi’ ja’ha’ndegi so’z bayli’g’i’ yen’ ko’p shayi’r si’pati’nda ta’n ali’ng’an. A’liysher Nawayi’ wo’z shi’g’armalari’nda 26 mi’n’ 35 so’z isletken yeken. Ulli’ wori’s shayi’ri’ Aleksandr Pushkin 21 mi’n’ 193, inglis shayi’ri’ Uilyam Shekspir 20 mi’n’-nan aslam so’z qollang’an yeken.

**Baku qalasi’ndag’i’
A’liyser Nawayi ha’ykeli**

Sonli’qtan A’liysher Nawayi’ babami’z pu’tkil du’nyada dan’qi’ jer jarg’an dani’shpan. Bul ulli’ insanni’n’ hu’rmetine Rossiya Federaciyasi’ni’n’ paytaxti’ Moskva qalasi’nda, Yaponiya paytaxti’ Tokioda ha’m A’zərbayjan Respublikasi’ paytaxti’ Baku qalasi’nda u’lken ha’ykeller wornati’lg’ani’ ulli’ ata-babalari’mi’zg’a, pu’tkil xalqi’-mi’zg’a joqari’ hu’rmet-itibardi’n’ ko’rinisi boli’p yesaplanadi’.

Soni’n’ ushi’n da Prezidentimiz Islam Karimov A’liysher Nawayi’ni’n’ ulli’ dani’shpanli’g’i’na joqari’ baha berip, wol insan haqqi’nda u’lken maqtani’sh penen mi’naday so’zlerdi jazg’an:

«Yeger bul ulli’ insandi’ a’wliye desek, wol a’wliyelerdin’ a’wliyesi, woysli’l desek, woysli’llardi’n’ woysli’li’, shayi’r desek, shayi’rlardi’n’ sultani’dur»¹.

¹ **Islam Karimov.** Joqari’ ma’nawiyat — jen’ilmes ku’sh. —Tashkent, «Ma’nawiyat» baspasi’, 2008-ji’l, 47-bet.

Ulli' talant iyasi bolg'an ja'ne bir babami'z – Kamaliddin Behzat worta a'sirlerde Shi'g'i's su'wretshilik wo'nerinde u'lken mektep jaratqan. Bul insandi' ulli' woyshi'l babalari'mi'zdan biri Zahiriddin Muhammed Babur «su'wretshilik isin ju'da' na'zik yetti», dep ta'rip-leydi. Bul so'zler – Behzatti'n' adam kelbeti arqali' woni'n' ishki du'nyasi'n, minez-qulqi'n ju'da' na'zik yetip su'wretlep bere ali'w sheberligine isharat. Bati'sta Behzatti' «Shi'g'i's Rafaeli» dep wo'zleri bilgen ha'm jaqsi' ko'rgen xudojnikke ten'ep ulug'lag'an bolsa da, woni'n' do'retiwshiligi ulli' italyan xudojnigi ha'm arxitektori', Bati's Woyani'w da'wirinin' jetik wa'kili bolg'an Rafael Santidin' do'retiwshiliginen pu'tkilley wo'zgeshe. Rafael Santi saray ha'm ibadadxanalarg'a su'wretler salg'an, u'lken-u'lken polotnolar jaratqan. Kamaliddin Behzat bolsa insan ruwx'i'yati'n teren' sa'wlelendirgen Shi'g'i's, atap aytqanda, Ma'werennaxr ha'm Xorasan miniatyura wo'neri mektebine tiykar salg'an.

A'miwda'ryani'n' bati's ta'repindegi aymaqlar a'yyemgi da'wirlerde Xorasan dep atalg'an.

Bati's Woyani'w da'wiri da'slep XIV–XV a'sirlerde Italiyada baslang'an ha'm pu'tkil Evropag'a tarqalg'an. Woyani'w da'wiri degende, worta a'sirlerdegi diniy jawi'zli'q hu'kim su'rgen da'wirde baslap ag'arti'wshi'li'q ko'z-qaraslari' ku'sheygen jan'a da'wirge qa'dem qoyi'w tu'siniledi. Bul da'wir Shi'g'i'sta biraz buri'ni'raq – IX a'sirde baslani'p, XV a'sirge shekem dawam yetken.

Jurti'mi'z topi'rag'i' materialli'q bayli'qlar qatari'nda ma'nawiy bayli'qlarg'a da bay. Woni'n ha'r qari's jerinde a'yyemgi civilizaciyag'a qatnasli' bolg'an a'jayi'p yesteliklerdi tabi'w mu'mkin. Wolardi'n' ko'pshiligi YUNESKOni'n'arnawli' dizimine kirgiziliwi de usi'nnan derek beredi. U'lkeyip, du'nyani'n' yen' abi'rayli' muzeylerin tamasha yetsen'iz, a'llette, O'zbekistang'a tiyisli bolg'an siyrek ushi'rasatug'i'n yesteliklerdi de ushi'ratasi'z. Wolardi'n' ha'mmesi bizin' qanshelli u'lken ma'nawiy bayli'qqa miyrasxor yekanimizdi bildiredi. Bular

g'oy ko'zge ko'rinip turg'an bayli'qlari'mi'z, biraq bir qarag'anda ko'zge taslanbaytug'i'n, adamlari'mi'zg'a ta'n ulli' pazi'yelletler, wolar-di'n' bay ruwxiy du'nyasi', go'zzal pazi'yelletleri, biyta'kirar sezim-tuyg'i'lari' she?

Yeger da'ryalardi'n' qalay payda boli'wi'na itibar bergen bolsan'i'z, tawlardag'i' ji'lg'alar salalarg'a, salalar saylarg'a qosi'li'p, da'ryag'a aylanadi'. Wolar wo'z joli'nda qanshadan-qansha tas ha'm giyalardi', duz ha'm minerallardi' wo'zine sin'dirip, jerdin' tami'ri'na wo'mir bag'i'shlap keledi.

Ma'nawiyatti' da mine usi'nday da'ryag'a ten'ew mu'mkin. Wol da a'sirler tu'pkirinen ne-ne turmi'sli'q ta'jiriybelerdi, millionlap insanlarga ta'n bilim ha'm sezim-tuyg'i'lardi' wo'zi menen birge ali'p keledi. Tap da'rya suwi' jerdin' tami'rlari'na wo'mir bag'i'sh-lag'ani'nday, wol da insanlar ha'm xali'qlar turmi'si'na mazmun bag'i'shlaydi'.

? *Soraw ha'm tapsi'rmalar:*

1. Samarqandta ulli' dani'shpanlari'mi'z miyrasi'na bag'i'shlang'an xali'q arali'q konferenciya qashan boli'p wo'tti?
2. Mi'rza Ulug'bek ali'mli'q ma'rtebesinin' wog'ada ulli' yekenin qashan sezgen?
3. Usi' qalalar arasi'nan A'liysher Nawayi' ha'ykeli qoyi'lg'an qalalardi' aji'rati'p ko'rsetin'.

4. Ma'nawiyatli' adamdi' ma'nawiyatsi'z adamnan qalay parqlaw mu'mkin?
5. Ma'nawiyatti' nege ten'eymiz?

MILLIY QA'DIRIYATLARI'MI'Z

A'ziz woqi'wshi'! Insan wo'zine jaqi'n, shi'n kewilden mehirdoqoyg'an adamlardi' shi'n dos, qa'dirdan dep bilgenindey, du'nyadag'i' xali'qlar da turmi'sti'n' mazmun-mag'anasi'na aylani'p ketken u'rp-a'det ha'm salt-da'stu'rlerdi, bayramlardi', til, din, a'debiyat ha'm ma'deniyat u'lgilerin qa'diriyat dep biledi.

«Qa'diriyat» so'zi «qa'dir» so'zinen ali'ng'an boli'p, neshshe a'sirlerden beri insan ta'repinen qa'dirlenip, rawajlani'wg'a xi'zmet yetip kiyati'rg'an u'rp-a'det, salt-da'stu'rlerdi bildiredi.

Ha'r bir xali'qti'n' milliy qa'diriyatlari' woni'n' wo'zliginin' ti'm-sali' boli'p yesaplanadi'. Soni'n' ishinde, bizin' go'zzal milliy qa'diriyatlari'mi'z da. Ma'selen, Nawri'z bayrami'n ali'p qarayi'q. Bul bayram xalqi'mi'z woti'ri'qli' turmi's keshirip baslag'an a'yyemgi da'wirlerden baslap jasap kelmekte.

«Ba'rshemiz mudami' sag'i'ni'p ku'tetug'i'n ha'm u'lken quwani'sh, shadli'q penen wo'tkeriletug'i'n Nawri'z bayrami' biz ushi'n wo'mirdin' ma'n'giligin, ta'biyatti'n' arti'q mash qu'direti ha'm sheksiz saqawati'ni'n', ko'p mi'n' ji'lli'q milliy kelbetimiz, jaqsi' niyetli u'rp-a'detlerimizdin' biyta'kirar ko'rinishi boli'p kelmekte»¹.

«Nawri'z» parsi'sha so'z boli'p, jan'a ku'n degen ma'nisti bildiredi.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 34-bet.

Milliy bag'da Navri'z bayrami'

Buri'ng'i' sovet du'zimi da'wirinde basqa qa'diriyatlari'mi'z qatari'nda Nawri'z da qadag'an yetildi. Mine usi' zamanda ayi'ri'm basshi'lar «zi'yanli'», «diniy sarqi't» degen pa'tiwasi'z ayi'plawlar menen Nawri'zg'a qarsi' gu'resip, su'melek toli' qazanlardi' awdari'p taslag'ani' ha'm sog'an uqsas ha'r tu'rli biyma'ni ha'reketlerdi islegeni haqqi'nda sizge kekse a'wlad wa'killeri ko'plep mi'sallardi' ayti'p beriw mu'mkin.

Bul ga'pler, itimal, sizdey bu'gingi jaslar ushi'n tap a'psanaday tu'yiler. Lekin bunnan 30–35 ji'l aldi'n sonday jag'daylar xalqi'mi'z turmi'si'nda ku'ndelikli jag'dayg'a aylang'an yedi. Tek G'a'rezsizlik g'ana bunday unamsi'z ha'diyseleldin' ha'mmesin saplasti'rdi'. Nawri'z bayrami' buri'nleri' hesh qashan bu'gingidey, yelimizdegi 130 dan aslam yel-yelatlar wa'killeri, si'rt yellenden kelgen miymanlar, yelshiler qatnasi'wi'nda ken'nen belgilenbegen.

Ha'r ji'li' ma'mleketimiz paytaxti'ndag'i' O'zbekistan Milliy bag'i'n-da bolatug'i'n Nawri'z bayrami'na bag'i'shlang'an bayram saltanatlari' jasalma joldas arqali' du'nyani'n ko'plep ma'mleketlerine ko'rsetiledi.

Birlesken Milletler Sho'lkemi ta'repinen 2010-ji'l 21-mart ku'ni Xali'q arali'q Nawri'z ku'ni dep ja'riyalandi' ha'm bu'gingi ku'nde bul bayram du'nya ko'leminde ken'nen belgilenbekte.

Xali'q turmi'si'nda sonday qa'diriyatlar boladi', wolar millettin' wo'zi menen birge qa'liplesedi ha'm woni'n' tiykarg'i' belgilerinin' birine aylanadi'. Til — ha'r bir millettin' a'ne usi'nday biybaha qa'diriyati' boli'p yesaplanadi'. O'zbek tili de milletimiz benen mi'n' ji'llar dawami'nda birgelikte qa'liplesip kelgen. Xalqi'mi'zdi'n' basi'na tariyxta qanday awi'r si'naqlar tu'sken bolsa, tilimiz de bunnan biynesip qalmag'an. Dushpanlar jurti'mi'zg'a hu'jim yetip, jerimizdi basi'p alg'an da'wirlerde tiykarg'i' milliy qa'diriyatlari'mi'zdan biri bolg'an tilimiz de qadag'an yetilgen, kemsitilgen. Basqi'nshi'lar ana tilimizde yerkin so'ylewge jol bermegen. Xalqi'mi'z yerkin ha'm azat boli'p, wo'z jeri, wo'z ta'g'dirine iyelik yetip jasag'an waqi'tlari' tilimiz de wo'z qa'ddin tiklep, bayi'p, rawajlani'p barg'an. Ma'selen, arab ha'm mong'ol topi'li'slari'nan keyin o'zbek tilinin' ja'miyet turmi'si'ndag'i' abi'rayi' pa'seyip ketken yedi. Temuriyler ma'mleketshiligi da'wirinde xalqi'mi'zdi'n' ataq-abi'rayi', qa'dir-qi'mbati' menen birge tilimizdin' abi'rayi' da qayta tiklendi.

Bul jag'daydi' milletimiz ma'nawiyati'ni'n' ja'ne bir a'hmiyetli belgisi bolg'an biyta'kirar arxitekturali'q yesteliklerimiz buri'ng'i' sovet da'wirinde qanshelli wayran yetilgeni mi'sali'nda da ko'riwimiz mu'mkin. Jurti'mi'zda so'vetler hu'kim su'rgen da'wirde meshit ha'm medreseler buzi'lg'an, wolar di'n' aman qalg'anlari' bolsa sklad, du'kan, ruwxiy kesellikler yemlewxanasi'na aylandi'ri'lg'an. A'ziz-a'wliyeleri'mi'zdi'n' qa'birleri ayaq asti' qi'li'ng'an, wolar di'n' ismleri, wo'lmes miyrasi' xalqi'

Buxara. Bahawiddin Naqshband yesteligi

mi'zdan jasi'ri'lg'an. Ha'zirgi waqi'tta ha'r ta'repleme abadan-lasti'ri'li'p, ma'mleketimizden ha'm pu'tkil du'nyadan mi'n'-mi'n'lap adamlar kelip ziyarat yetetug'i'n Imam Buxariy, Imam Moturidiy, Bahawaddin Naqshband yestelik kompleksleri bir waqi'tlari' qarawsi'z qali'p ketken yedi.

Bu'gingi ku'nde yelimizdin' qaysi' mu'yeshine barsan'i'z da, ulli' babalari'mi'zdi'n' su'yegi jatqan muqa'ddes wori'nlardi', wolardi'n' abat ha'm payi'zli' maqbaralari'n, g'o'zzal bag'-baqshalardi', yeslew qi'yabanlari'n, zamanago'y licey ha'm kolledjlerdi, tep-tegis jollardi' ko'resiz. Adamlari'mi'z wo'zlerinin' tilinde biyma'lel so'ylesedi, milliy bayramlari'mi'zdi' birgelikte belgileydi, diniy mereke ha'm ma'resimlarga biyma'lel bari'p, kerekli salt-da'stu'rlerdi wori'nlaydi'. Watanlaslari'mi'zdi'n' ha'r ji'li' muqa'ddes Ka'a'ba ziyarati'na — haj ha'm umra saparlari'na, du'nyani'n' basqa da ma'mleketlerine bilim ali'w, jumi's islew, sawda-sati'q yetiw, sayaxat ha'm dem ali'w ushi'n bari'p-kelip ati'rg'ani'n jaqsi' bilemiz.

Itibar berin', sovet du'ziminin' Stalin basqarg'an da'wirinde kolxozshi'larg'a, yag'ni'y awi'l xalqi'ni'n' ko'pshilik bo'legine si'rt yelge shi'g'i'w wol jaqta tursi'n, ha'tte qalag'a bari'wg'a da ruqsat berilmeytug'i'n, wolardi'n' pasporti' da joq yedi. Yeger sol zamanlarda xalqi'mi'zdi'n' tiykarg'i' bo'legi awi'llarda jasag'ani' ha'm ma'jbu'riy tu'rde kolxozlarga ag'za yetilgenin yesapqa alsaq, wolardi'n' a'piwayi' insani'y huquqlardan ayi'ri'li'p, qulli'qta jasag'ani'n ko'z aldi'mi'zga keltiriw mu'mkin. Sebebi ni'zamlar, milliy qa'diriyatlar ha'reket yetpeytug'i'n turmi's zuli'mli'q ha'm zorli'q-zombi'li'qqa ko'z-ko'reki boysi'ni'wdan, ma'nissiz wo'mir su'riwden ibarat boli'p qaladi'.

Milliy qa'diriyatlar adamni'n' qa'dir-qi'mbati', milliy maqtani'shi'n asi'radi', wo'mirine mazmun-mag'ana bag'i'shlaydi'. Woni'n' «qa'dir» so'zinen ali'ng'ani' da tosi'nnan yemes.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Qa'diriyat degenimiz ne?
2. Milliy qa'diriyat degende neni tu'sinesiz?
3. Milliy qa'diriyatlar qanday sharayatta rawajlanadi'?

4. Siz ko'birok qaysi' milliy qa'diriyatlari'mi'zdi' unatasi'z?
5. Buri'ng'i' sovet da'wirinde ne ushi'n milliy qa'diriyatlari'mi'z xorlandi'?
6. Su'wretlerdegi balalar qanday isler menen ba'nt yekeni haqqi'nda ayti'p berin'.

1

2

3

4

«Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» temasi'ndag'i' a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 18–20-betler.
2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. – Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan Milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 108–112-betler.
3. Milliy g'a'rezsizlik ideyasi': tiykarg'i' tu'sinikler, principi'ler ha'm atamalar. –Tashkent, «Yangi asr avlodi» baspasi', 2002-ji'l, 72–73-betler.
4. Ma'nawiy rawajlani'w joli'nda. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 16–18-betler.
5. A. Ibrohimov. Jari'qli'q. – Tashkent, «O'zbekistan milliy enciklopediyasi'» ma'mleketlik ilimiy baspasi', 2006-ji'l, 235–238-betler.

ULUWMA INSANI'Y QA'DIRIYATLAR

A'ziz woqi'wshi! Milliy qa'diriyatlardi'n' rawajlani'wi', jan'asha mazmun-mag'ana menen bayi'wi'nda wolardi'n' uluwma insani'y qa'diriyatlar menen uyg'i'nlasip bari'wi' a'hmiyetli wori'n tutadi'.

Pu'tkil insaniyat turmi'si' ushi'n qa'dirli, a'hmiyetli bolg'an qa'diriyatlar uluwma insani'y qa'diriyatlar delinedi.

Yeger milliy qa'diriyatlari'mi'zdi'n' mazmuni'na teren' na'zer salsaq, wolar yen' a'yyemgi zamanlardan baslap basqa xali'qlar menen turaqli' qatnaslar na'tiyesinde bayi'p, jetilisip barg'ani'n ko'remiz. A'sirese, Ulli' jipek joli' boylap ka'rwanlar ti'ni'msi'z qatnap turg'an da'wirlerde ata-babalari'mi'z tu'rli xali'qlardi'n' ma'deniyati'n, u'rp-a'det ha'm da'stu'rlerin, rawajlani'w bari'si'ndag'i' tabi'slari'n u'yren-gen. Soni'n' ushi'n jurti'mi'zdi'n' a'yyemgi aymag'i'nda zardushtiylik, buddizm, nasraniylik ha'm islam ma'deniyati'na tiyisli bolg'an tu'rli yestelikler ko'p ushi'rasadi'. A'yyemgi diyari'mi'zda rawajlang'an ulli' civilizaciya na'tiyjeleri, xalqi'mi'zdi'n' basqa millet ha'm xali'qlar, din wa'killeri menen awi'zбирshilikte jasap kelgeninin' a'meliy da'lili si'pati'nda wolardi'n' ha'mmesi biz ushi'n qa'dirli.

Zardushtiylik – wotqa si'yi'ni'wdi' na'siyatlaytug'i'n, Zardusht ta'repinen tiykar sali'ng'an wotqa si'yi'ni'wshi'li'q ta'liyati'.

Buddizm – xali'q arasi'nda «Budda» – «haqi'yqat qutqari'w-shi'si'» dep atalg'an shahzada Gaytama tiykar salg'an diniy-filosofiyali'q ta'liyati'.

Nasraniylik – xristian dini ha'm ta'liyati'n bildiredi.

«Ata-babalari'mi'z neshshe a'sirler dawami'nda usi' biy-payan aymaqta qanday awi'zбирshilikli boli'p, qanday qa'diriyatlar negizinde jasap kelgen bolsa, bu'gin de, tariyx ha'm turmi's ga'rdishi, ta'biyatti'n' wo'zi bizdi — pu'tkil Worta Aziya xali'qlari'n' a'yne usi'nday dosli'q ha'm birge islesiw ruwx'i'nda wo'mir su'riwge shaqi'rmaqta, desek wori'nli' boladi'»¹.

Ha'r bir milliy qa'diriyat negizinde uluwma insani'y ideyalar, arzi'w-a'rmanlar ja'mlengen boladi'. Ma'selen, ta'biyatqa mehir qo-yi'w, ana jurti'mi'z bayli'qlari'nan paydalani'w, wolardi' asi'rap-abay-law; ba'ha'rdi, quyashli' jari'q ku'nlerdi shadi'-qorramli'q penen ku'tip ali'w du'nyadag'i' ba'rshe xali'qlar turmi'si'nda ayi'ri'qsha wori'n iyeleydi. Wolar Nawri'z bayrami'ni'n' mazmun-mag'anasi'na da teren' sin'ip ketken. Soni'n' ushi'n da bul bayrami'mi'z du'nyadag'i' barli'q millet ha'm yelat wa'killerinde u'lken qi'zi'g'i'wshi'li'q woyatadi'.

Soni'n' menen birge, tek g'ana bizin' xalqi'mi'zg'a ta'n bolg'an sonday go'zzal qa'diriyatlar bar, biyta'kirar milliy kelbetimizdi ko'rsetiwde wolar a'sirler dawami'nda yen' a'hmiyetli pazi'ylet boli'p kelmekte.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —T.: «Ma'naviyat» baspasi', 2008-ji'l, 10-bet.

«Mi'sal ushi'n, tilimizdegi mehir-aqi'bet, mehir-muhabbat, miyrim-sha'pa'a't, qa'dir-qi'mbat degen, bir-birin teren' mazmun-mag'ana menen bayi'tatug'i'n ha'm tolti'ratug'i'n ibaralardi' alayi'q. Qanshelli yersi tu'yilmesin, bul ibaralardi'n' basqa tillerge tu'p ma'nisinde awdari'wdi'n' wo'zi mu'shkil bir mashqala»¹.

Bunday wo'zgesheliklerdi qa'dirlew milliy wo'zligimizdi, du'nyadag'i' basqa millet ha'm xali'qlarg'a usamaytug'i'n ulli' xali'qti'n' perzenti yekenezimizdi an'lawda wog'ada u'lken a'hmiyetke iye.

Bu'gingi ku'nde ti'ni'shli'q, ja'ha'n xali'qlari'ni'n' rawajlani'wi' ha'm abadanshi'li'g'i' joli'nda birge islesiw, wo'z-ara dosli'q, awi'z-birshilik, janajan planetami'zdi' asi'rap-abaylaw; ha'r bir insan, xali'q ha'm milletin' huquqlari'n hu'rmet yetiw, xali'q arali'q ma'deniy a'njumanlar, sport jari'slari' yen' a'hmiyetli uluwma insani'y qa'diriyatlarg'a aylani'p barmaqta.

Bizin' ma'mleketimizde wo'tkerilip kiyati'rg'an «Sharq taronalari'» xali'q arali'q muzi'ka festivali', italyan operasi'na bag'i'shlang'an festival, xali'q arali'q foto bienalliler, tu'rli ilimiy-a'meliy a'njumanlar, sport jari'slari' xalqi'mi'zdi'n' bu'gingi ku'nde de uluwma insani'y qa'diriyatlardi'n' rawajlani'wi'na u'lken u'les qosi'p ati'rg'ani'nan derek beredi.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Usi' su'wretlerde milliy ha'm uluwma insani'y qa'diriyatlar qanday sa'wlelengen?

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 8-bet.

2. Qaysi' so'zlerimizdi basqa tillerge awdari'w qi'yi'n ha'm ne ushi'n?
3. Jag'i'mli' shet yel muzi'kasi'n yesitkende awdarmashi' kerek pe?
4. Ja'ha'n jazg'i' olimpiadasi' woyi'nlari'n uluwma insani'y qa'di-riyatlar qatari'na qosi'w mu'mkin be?
5. «Su'melek» so'zinin' ma'nisin u'lkenlerden sorap bilin'.
6. Nawri'zdi'n' birinshi ku'ni qaysi' aydi'n' qaysi' ku'ninen baslanadi'?

**«Nawri'z seyili» temasi'ndag'i' a'meliy
sabaq ushi'n a'debiyatlar**

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 35-bet.
2. O'zbekistan milliy enciklopediyasi'. 6-tom. –Tashkent, «O'zbekistan milliy enciklopediyasi'» ma'mleketlik ilimiy baspasi', 2003-ji'l, 237–238-betler.

BIZ – O'ZBEKISTAN PUQARASI'MI'Z

A'ziz woqi'wshi'! Itibar berdin'iz be, ata-anan'i'z yamasa tuwi's-qanlari'n'i'z shet ma'mleketke barmaqshi' bolsa, wo'zi menen, a'lbet-te, pasporti'n aladi'. Sebebi pasport insanni'n' puqarali'g'i'n tasti'yi'qlaytug'i'n hu'jjet boli'p yesaplanadi'. Adamni'n' puqarali'g'i' bolsa qaysi' ma'mleket yaki xali'qqa tiyisliligin, woni'n' usi' ma'mleket qorg'awi' asti'n'da yekenin, wo'z yeline mu'na'sip boli'w wazi'ypasi'n bildiredi. Soni'n' ushi'n wo'z ma'mleketinin' puqarasi' boli'w adamg'a u'lken maqtani'sh bag'i'shlaydi'.

«Puqara» so'zi grajdanli'q ma'nisin an'latadi'. «Grajdanin» lati'nsha so'z boli'p, huquqi'y jaqtan qanday da bir ma'mleketke tiyislilikni an'latadi'.

A'yyemde «puqara» so'zi worni'na tabaa, rayyat si'yaqli' so'zler de isletilgen. Ata-babalari'mi'z wo'zleri haqqi'nda so'z yetkende, kemtarli'q penen «paqi'r-ruqara», «paqi'ri'n'i'zdi' a'piw yetkeysiz», «paqi'rli'q-da', bilmey qali'ppi'z» si'yaqli' so'zlerdi isletken. Bul ibaralarda wo'zin basqalar aldi'nda minnetli dep biliv ma'nisi de bar.

Biz – O'zbekistan ma'mleketine tiyislimiz ha'm buni' ta'n alar yekenbiz, ha'r sapari' qa'lbimiz quwani'shqa toladi'. Sebebi, aldi'n'g'i' sa'wbetlerimizde ayti'lg'ani'nday, O'zbekistan – du'nyada ten'i joq go'zzal ha'm biyta'kirar ma'mleket. Bunday Watanda tuwi'li'w, woni'n' biybaha bayli'qlari'nan na'r ali'w ha'mmege de nesip yete bermeytug'i'n u'lken baxi't-saadat boli'p yesaplanadi'.

O'zbekistan puqarali'g'i'ni'n' huquq ha'm wazi'ypalari' ma'mleketimiz Konstituciyasi'nda, Puqarali'q kodeksi ha'm basqa da ni'zam hu'jjetlerinde belgilep berilgen.

Puqarali'q tuyg'i'si' Watani'mi'z perzentlerin birlestiredi, awi'z-birlikli ha'm dos qi'ladi'. Bunday tilekleslikdin' a'hmiyetin Prezidentimiz Islam Karimov ayi'ri'qsha atap ko'rsetedi.

«Yelimizde jasap ati'rg'an ha'r bir insan wo'zin yen' da'slep O'zbekistan puqarasi' dep, sonnan keyin g'ana belgili bir aymaqtin' wa'kili, aytayi'q, xorezmli, samarqandli' yaki Ferg'ana alabi'ni'n' perzenti dep seziniwi lazi'm. Bul jag'day ha'r birimiz tiyisli bolg'an «kishi Watan»ni'n', tuwi'li'p wo'sken qala yaki awi'ldi'n' qa'dirin ha'm a'hmiyetin hasla kemeytpeydi, a'lbette. Biraq soni' da yeste tuti'w kerek, ha'dden ti'sqari' bo'rttirip jiberilgen jergilikli watanpa'rwarli'q millettin', xali'qti'n' birlesiwine kesent beredi.

Biz Watan tuyg'i'si'n mine usi'nday tutas halda, yag'ni'y du'nyada birden-bir o'zbek milleti bar, xorezmli, ferg'anali', surxanda'ryali' arasi'nda hesh qanday milliy parq joq, wolar-di'n' ha'mmesi o'zbek xalqi'ni'n' perzenti dep tu'siniwimiz, jas a'wladi'mi'zdi' a'yne usi' ruwxta ta'rbiyalawi'mi'z za'ru'r»¹.

¹ Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 90–91-betler.

Wo'zinin' puqarali'q minnetin teren' an'lag'an adam ma'mleket ni'zamlari'na qatan' a'mel qi'ladi', ni'zamlardi'n' ha'r ba'ntinde xali'qti'n' yer-k-i'qi'rari'n ko'redi. Sonli'qtan haqi'yqi'y puqarali'q sezimi menen jasag'an adam wo'z xalqi' ha'm Watani'na islengen nahaqli'qqa hasla shi'dap tura almaydi'.

«Puqara» so'zi Watanni'n' shi'n perzenti, pidayi' insan ma'nislerin de an'latadi'. Insaniyat tariyxi'nda wo'z puqarali'q minnetin wo'mirinin' mazmuni' dep bilgen, ana Watani'na mu'na'sip boli'w joli'nda qaharmanli'q ko'rsetken insanlar ko'p bolg'an.

Siz ma'rt francuz qi'zi' Janna d'Ark haqqi'ndag'i' kitaplardi' woqi'g'an, filmlerdi ko'rgen boli'wi'n'i'z mu'mkin. Woni' orleanli' qi'z dep te ataydi'. Wol jas boli'wi'na qaramastan, Orlean qalasi'n inglislardan azat yetiwge, taxttan shetlestirilgen francuz korolin wo'z worni'na tiklewge qarar qi'ladi'. Woni'n' qa'lbinde burqasi'nlag'an puqarali'q sezimi, watanpa'rwarli'q tuyg'i'si' usi'g'an shaqi'radi'. Wol ag'alari' menen birge yelge sadi'q insanlarga bas boli'p, dushpang'a qarsi' ma'rdana sawash ju'rgizedi ha'm Orlean qalasi'n azat yetedi.

Bul yerju'rek qi'zdi'n' xali'q ishinde abi'ray-ma'rtebesi arti'p barati'rg'ani'nan sasqalaqlag'an dushpan a'skerbasi'lari' menen fanatik dindarlar woni' ja'digo'ylikte ayi'plap, shirkew ati'nan sud qi'li'p, wotqa jag'i'p jiberedi.

Janna d'Arktin' ulli' ma'rtligi siz jaqsi' biletug'i'n Tumaris mamami'zdi'n' qaharmanli'g'i'na uqsap ketedi.

Massagetler qa'wiminin' basshi'si' bolg'an Tumaris Iran shahi' Kirdin' ku'shli la'shkerine qarsi' sawash qi'ladi'. Kir ashi'q uri's ju'rgiziwden qorqi'p, hiyle isleydi. Tumaristin' balasi'n ma's yetip, keyin tutqi'n qi'ladi'. Bunnan g'a'zeplengen Tumaris ma'kkar jawdi' ashi'q sawashqa shaqi'radi'. Qi'rg'i'n uri'sta Tumaris dushpan u'stinen jen'iske yerisedi.

Bunday mi'sallar, milleti, tili ha'm dinine qaramastan, du'n-yadag'i' barli'q insanlardi'n' muqa'ddes tuyg'i'lari' wo'z-ara uqsas yekenin ko'rsetedi.

Ma'mleket wo'z moyni'na puqaralardi'n' huquqlari'n, wo'mirine qol qati'lmasli'g'i'n ta'miyinlew boyi'nsha belgili bir minnetlemelardi aladi'. Sonday-aq, puqaralar da ma'mleketke xi'zmet qi'li'w, woni'n' g'a'rezsizligin, materialli'q ha'm ma'nawiy bayli'qlari'n qorg'aw boyi'nsha tiyisli minnetlemelerge iye boladi'.

Sanali' puqara tek g'ana wo'z ma'pleri yaki wo'zi tiyisli bolg'an topar, taypa ma'plerin yemes, al xali'q ha'm Watan ma'plerin go'zlep jasaytug'i'n puqara boli'p yesaplanadi'.

Bu'gingi ku'nde biz quri'p ati'rg'an huquqi'y demokratiyalı'q ma'mleket ha'm puqarali'q ja'miyeti yen' da'slep sanali' puqaralarg'a su'yenedi. Sanali' puqara wo'z ku'shi ha'm imkaniyat-lari'na isenip ha'reket yetedi. Bul da'rejege jetiw ushi'n insan jasli'q waq-ti'nan baslap ko'p woqi'wi', yerki'qi'rari'n ta'rbiyalap bari'wi' lazim. Ma'selen, u'lkeygennen son' yelimiz-de wo'tetug'i'n saylawlarda qatnas-san'i'z, ja'miyetlik islerde belsendilik penen qatnassan'i'z, ni'zam talaplari'n qatan' wori'nlasan'i'z, sanali' puqarali'q pazi'yetlerdi ko'rsetken bolasi'z.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Puqarali'q sezimi degende neni tu'sinesiz?
2. Puqarali'q tuyg'i'si' menen jasap, qaharmanli'q ko'rsetken insanlardan kimlerdi bilesiz?
3. Biz quri'p ati'rg'an ja'miyet ne ushi'n sanali' puqaralarg'a su'yenedi?

4. Sanali' puqara boli'w ushi'n ne islew kerek?
5. Usi' su'wretlerde sa'wlelengen qaysi' insnlardi' sanali' puqara dew mu'mkin?

«Watan – yen' muqa'ddes da'rgay» temasi'ndag'i' a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 90–91-betler.

2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. – Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan Milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 6–12-betler.

3. A. Ibrahimov. Jari'qli'q. – Tashkent, «O'zbekistan milliy enciklopediyasi'» ma'mleketlik ilimiy baspasi', 2006-ji'l, 91–95-betler.

4. Ma'nawiy rawajlani'w joli'nda. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 104–120-betler.

WATANPA'RWARLI'Q

A'ziz woqi'wshi! Ha'r bir insan ana jurti'na degen muhabbati'n ha'm sadiqli'g'i'n tu'rli ko'rinislerde bildiredi. Birewler jan-ta'ni menen miynet yetip, Watanni'n' materialli'q ha'm ma'nawiy bayli'qlari'n ko'beytiwge ha'reket qi'ladi'. Tag'i' birewler Watan shegaralari'nda ku'ni-tu'ni sergek turi'p, woni'n' ha'r bir qari's jerin ko'z qarashi'g'i'nday asi'raydi'. Bulardi'n' ha'mmesi watanpa'rwarli'q dep atalatug'i'n a'ziz ha'm a'jayi'p tuyg'i'ni'n' a'melde ko'riniwi boli'p yesaplanadi'. Adam wo'z yelinin' da'rti ha'm ta'shwishi, shadli'g'i' ha'm quwani'shi' menen ha'miyshe bo'lisip jasasa, ha'tte, Watan ushi'n jani'n da pida' yete alsa, watanpa'rwarli'q a'piwayi' tuyg'i'g'a yemes, al joqari' insani'y pazi'yletke aylanadi'.

Watanpa'rwarli'q dep, wo'z yelin su'yiw, wog'an sadiqli'q penen xi'zmet qi'li'w, woni'n' g'a'rezsizligi, ti'ni'shli'g'i' ha'm rawajlani'wi' joli'nda pidayi'li'q ko'rsetip jasawg'a ayti'ladi'.

Watandi haqi'yqi'y watanpa'rwar perzentler du'nyag'a tani'tadi'. Watan topi'rag'i' sonday janku'yer insanlar arqali' ulli' ha'm muqa'ddes boladi'.

Woylap ko'rin', Ay ha'm basqa da planetalarda da topi'raq bar. Biraq adam jasamag'ani', ha'zirshe hesh kim watan dep bilmegeni ushi'n wol jerlerdi a'ziz ha'm muqa'ddes dep ayta almaymi'z.

Watanpa'rwarli'q Watan tuyg'i'si'n an'lawdan baslanadi'. Bul tuyg'i' insandi' Watan ma'pleri joli'nda ma'rtlik ha'm qaharmanli'q ko'rsetip jasawg'a shaqi'radi'.

Du'nyada Watanni'n' azatli'g'i'n, gu'llep-jasnawi'n wo'z wo'mi-rinin' mazmuni' dep bilgen insanlar ko'p bolg'an. A'yne usi'nday insanlar arqali' Watan tuyg'i'si', watanpa'rwarli'q pazi'yleti adamzat turmi'si'nda yen' ulli' qa'diriyatlardan biri boli'p kelmekte.

Amerika Qurama Shtatlari'ni'n' birinshi Prezidenti Jorj Vashington XVIII a'sirde Arqa Amerikadag'i' azatli'q ha'reketlerine basshi'li'q yetedi.

Sol waqi'tta Amerika Evropadag'i' iri ma'mleketlerge qarag'anda a'dewir artta qalg'an yedi. Bul jerde turaqli' armiya qa'liplespegen yedi. Usi'nday bir sharayatta ha'r ta'repleme jaqsi' qurallang'an Angliya armiyasi'na qarsi' gu'res ju'rgiziw an'sat yemes yedi. Biraq Watan azatli'g'i' ha'm g'a'rezsizligin muqa'ddes dep bilgen Jorj Vashington qi'yi'n wazi'ypani' a'melge asi'ri'wg'a qatan' bel baylaydi' – azatli'q ha'reketine basshi'li'q yetedi. Dushpan san jag'i'nan, a'skeriy ta'miynati'na ko're bir neshe ma'rte arti'q boli'wi'na qaramastan, Jorj Vashington basshi'li'g'i'ndag'i' watanpa'rwar ku'shler aqi'r-aqi'bette jen'iske yerisedi. 1782-ji'li' Angliya AQSHti'n' g'a'rezsizligin ta'n aladi'.

Watanpa'rwarli'q babi'nda bizin' ulli' babalari'mi'z da ha'r ta'repleme u'lg'i alarli'q miyras qaldi'rg'an.

Ma'selen, da'wju'rek babami'z Jalaliddin Manguberdi mong'ol basqi'nshi'lari'na qarsi' won yeki ji'l dawami'nda gu'res ju'rgizedi. Jaw jurti'mi'zg'a basti'ri'p kirgen waqi'tta Jalaliddin jigirma jasli' na'wqi'ran jigit yedi. Woni'n' a'kesi Alawiddin Muhammed Xorezmshah uzaqti' go'zlemey is tutqani' ushi'n ma'mlekettin' a'skeriy qu'direti pa'seyip, ku'shler bo'linip ketedi, buni'n' na'tiyjesinde woni'n' la'shkerleri jen'iliske ushi'raydi'. Shahti'n' wo'zi Kaspiy ten'izindegi atawlardi'n' birine bari'p jan saqlawg'a ma'jbu'r boladi'.

Qi'rg'i'n sawashlarda qatnasa almasli'g'i'n sezgen Xorezmshah tun'g'i'sh uli' Jalaliddindi waliahd, yag'ni'y taxt miyrasxori' yetip tayi'nlaydi'. Ma'rt ha'm bahadi'r Jalaliddin wo'zinin' inileri ha'm 70 atli' a'skeri menen jaw qorshawi'nda qalg'an Xorezmnin' a'yyemgi paytaxti' – Go'ne U'rgenishke kirip keledi. Woni' ko'rip, xali'qti'n' ruwx'i ko'teriledi. Jalaliddin U'rgenish ha'm Xorasan wortasi'ndag'i' sahrada wo'zinin' 70 a'skeri menen dushpanni'n' 700 adamli'q

la'shkerine dus keledi ha'm wolardi' jer menen jeksen yetip, ha'zirgi Awg'ani'stan aymag'i'ndag'i' G'az-na qalasi' ta'repke sheginedi. Shi'n-g'i'sxan woni'n' izinen 45 mi'n' adamli'q la'shker jiberedi. Jalaliddinnin' qatari'na da watanpa'rwar jigitler kelip qosi'ladi'. Pa'rwan degen jerde yeki wortada sawash boladi'. Jalaliddin la'shkeri wo'zinen bir neshe ma'rte ko'p bolg'an, jaqsi' qurallang'an dushpan u'stinen jen'iske yerisedi.

Sonnan keyin Shi'n-g'i'sxan bul jen'ilmes sa'rkarda menen jeke wo'zi uri'spaqshi' boladi'. Sind, yag'ni'y Hind da'ryasi' boyi'ndag'i' sawash degen at penen tariyxta qalg'an bul soqli'g'i'si'w 1221-ji'li' 24-noyabrde boladi'. Shi'n-g'i'sxan san-sanaqsi'z a'skeri menen qara quyi'nday basti'ri'p keler yedi. Biraq jas sa'rkarda albi'ramastan, ma'rdana sawashqa ati'ladi'. Dushpan woni'n' won' ha'm shep qanati'ndag'i' ku'shlerdi jari'p wo'tedi. Jalaliddin bar-jog'i' 70 saylandi' a'skeri menen wortada qali'p qoyadi'. Wol ari'slan kibi ga' won'g'a, ga' shepke taslani'p, jaw a'skerlerin jer menen jeksen yetedi. Mong'ollar bolsa woni'n' a'tirapi'n worap alg'an halda kem-kemnen qi'si'p kele beredi.

Ayti'wlari'na qarag'anda, sol waqi'tta ma'rt ha'm da'wju'rek Ma'werennaxr perzentinin' ruwxin' si'ndi'ri'w ushi'n Shi'n-g'i'sxan woni'n' 7-8 jasar uli'n tuti'p ali'p, wo'ltirtedi. Jalaliddin dushpan qoli'na tu'spew ushi'n son'g'i' demlerde shan'arag'i'ni'n' aldi'na kelip, wo'z perzentleri menen xoshlasadi'. Keyin ja'ne jawg'a taslani'p, wolardi' sheginiwge ma'jbu'r yetedi ha'm jag'ag'a bari'p,

**U'rgenishtegi Jalaliddin
Manguberdi ha'ykeli**

burqasi'nlap ag'i'p turg'an da'ryag'a at saladi' ha'm wonnan samalday jelip wo'tip ketedi. Sol zamati' jag'ag'a jetip kelgen Shi'n'g'i'shan woni'n' ma'rtligine ha'm shaqqanli'g'i'na qayi'l qaladi' ha'm wo'z ullari'na bi'lay deydi: «Haqi'yqi'y ul mine usi'nday bolmag'i' lazi'm».

Jalaliddin Manguberdige bunshelli ku'sh-g'ayrat ha'm ma'rtlik bag'i'shlag'an ku'sh – Watan tuyg'i'si', ana jurtaq degen muhabbat, xali'qti'n' wog'an degen isenimi yedi. Won yeki ji'lli'q wo'mirin ti'ni'msi'z qanli' sawashlar menen wo'tkergen bul ulli' sa'rkada wo'mirinin' son'g'i' demlerine shekem wo'z isenimine sadi'q boli'p qaldi'. Soni'n' ushi'n da woni'n' azatli'q joli'ndag'i' ha'reketleri a'p-sana ha'm ra'wiyatlarg'a, mu'ba'rek ismi bolsa ma'rtlik ha'm qaharmanli'q ti'msali'na aylandi'. Ma'mleketimizde «Jalaliddin Manguberdidi» ordeni sho'lkemlestirilgen. Bu'gingi ku'nde joqari' watanpa'rwarli'q pazi'yletleri menen yel-jurt hu'rmetine miyasar bolg'an watanlari'mi'z mine usi' orden menen si'yli'qlanadi'.

1999-ji'li' Jalaliddin Manguberdinin' 800 ji'lli'g'i' yelimizde ken'nen belgilendi. Xorezm wa'layati'ni'n' worayi' bolg'an U'rgenish qalasi'nda woni'n' u'lken ha'ykeli quri'ldi'.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Watanpa'rwarli'q insanni'n' qanday ha'reketlerinde ko'rinedi?
2. Watanpa'rwarli'q tuyg'i'si' qashan pazi'yletke aylanadi'?
3. Bul tuyg'i' qanday ta'rbiyalanadi'?
4. Ulli' watanpa'rwar ata-babalari'mi'z haqqi'nda ayti'p berin'.
5. Usi' ha'ykelerde qaysi' ulli' ata-babalari'mi'zdi'n' kelbeti sa'wlelengen?

A'meliy sabaq

O'ZBEKISTANNI'N' PIDAYI' PERZENTLARI

Insanda ma'nawiy ma'rtlik tuyg'i'si boladi'. A'yne usi' tuyg'i' woni'n' pu'tkil jan-ta'nin ha'reketke keltirip, qaharmanli'qqa sha-qi'radi'.

«Xalqi'mi'z mudami' ma'nawiy ma'rtlik sezimi menen ja-sag'an ha'm bul ulli' tuyg'i' woni'n' wo'mirinde ji'llar, a'sirler wo'tken sayi'n kem-kemnen ku'sheyip, jetilisip barmaqta»¹.

Yelimizdin' bu'gingi pidayi', qa-harman perzentleri haqqi'nda ko'p ayti'w ha'm mi'sallar keltiriw mu'm-kin. Sebebi xalqi'mi'zdi'n' g'a'rezsizlik-ke yeriskeninin' wo'zi ma'nawiy ma'rt-lik jemisi bolg'ani' si'yaqli', g'a'rezsizlik ji'llari'ndag'i' barli'q tabi'slari'mi'z ha'm jetiskenliklerimiz de mine usi'n-day ulli' pazi'ylet na'tiyjesi boli'p yesaplanadi'.

Bul ayti'lg'anlardan ma'mleket basshi'si'ni'n' watanpa'rwarli'q pazi'y-letleri xali'q, millet ushi'n tek g'ana u'lg'i mektebi yemes, al go'zlangen iygi-likli maqsetlerge yerisiwdin' sheshiwshi faktori' da boli'p yesaplanadi', dep juwmaq shi'g'ari'w mu'mkin.

Ha'zirgi ku'nde yelimizde mi'n'-mi'n'lap watanpa'rwar jaslar jetisip

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. —Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 170-bet.

shi'qpaqta. A'sirese, ma'mleketimiz shegaralari'n terrorshi' toparlardan qorg'awda ma'rtlik ha'm qaysarli'q ko'rsetip, qaharmanlarsha qurban bolg'an bati'r jigitlerdin' ma'rtligin yel-jurti'mi'z hesh qashan umi'tpaydi'. Bul ma'rtlik jasleri'mi'zdi'n' ata-babalari'mi'zg'a ta'n watanpa'rwarli'q da'stu'rlerin sadiqli'q penen dawam yettirip ati'rg'ani'n, ana jurt, woni'n' ti'ni'shli'g'i', xalqi'mi'z paraxatshi'li'g'i' bu'gingi na'wqi'ran a'wlad ushi'n da yen' muqa'ddes qa'diriyat boli'p qalatug'i'ni'n ko'rsetti. Maxmudjan Jalilov, Alisher Salimov, Baburjan G'aniev, Sayër Saadinov, G'afurjan Rajabov, Marifjan Rajabov, Yelaman Atajanov, Abduxalim Tashqulov, Yunus Axunov, Ulug'bek Barnoev, Daniyar Tajibaev, Qahraman Madalimov si'yaqli' jas a'sker ha'm oficerlerdin' ismleri Watandi' qorg'aw joli'n'da jan bergen qaharman ata-babalari'mi'z qatari'nan wori'n aldi'. Bul jigitlerdin' ko'pshiligi yele turmi's zawqi'na toymag'an, du'nya bayli'qlari'nan tati'p u'lgermegen yedi. Biraq wolar yelimiz g'a'rezsizligin, jurt ti'ni'shli'g'i'n ha'mme na'rseden a'ziz dep bilip, wo'zlerin mine usi' joqari' maqset joli'nda pida' yetti.

Leytenant Babur G'anievtin' anasi' Munawwar apani'n' Watandi' qorg'aw joli'nda nabi't bolg'an uli' haqqi'nda aytqan so'zleri perzentinen biyamezgil ayi'ri'lg'an ata-analar qa'lbindegi muqa'ddes yel-jurti'mi'zg'a bolg'an muhabbatti'n' ayqi'n ko'rinishi boli'p yesaplanadi'.

«Uli'mni'n' wo'miri biykar ketpedi. Men wog'an bergen aq su'timnen i'rzaman. Sebebi balam ko'shede qan'g'i'ri'p, biyza-ri'li'q qi'li'p, birew menen mushlasi'p ju'rip bul du'nyadan ko'z jung'an joq. Wol Watani'n, xalqi'n qorg'aw joli'nda jani'n pida' yetti»¹.

Bu'gingi ku'nde ilim, ma'deniyat ha'm sport tarawlari'nda abi'-rayli' jari'slar, tan'lawlar ha'm festivallarda mu'na'sip qatnasi'p, yelimiz bayrag'i'n ba'lent ko'terip ati'rg'an jaslar da haqi'yqi'y watanpa'rwarlar boli'p yesaplanadi'. Sonday-aq, woqi'wda, jumi'sta, a'skeriy xi'zmette, shan'araq quri'wda basqalarg'a wo'rnek boli'p ati'rg'an jaslardi' da wolardi'n' qatari'na qosi'w mu'mkin.

«Ha'r ku'ni, ha'r saatta pidayi' boli'w, wo'zin tamshi'ma-tamshi', za'rreme-za'rre ulli' maqsetlerge qaray sharshamay, tali'qpay ti'ni'msi'z bag'darlap bari'w, bul pazi'yletti turaqli', ku'ndelikli is-ha'reket wo'lshemine aylandi'ri'w — haqi'yqi'y qaharmanli'q hasli'nda mine usi'»².

Watanpa'rwarli'q tuyg'i'si'n ta'rbiyalawda ko'p woqi'w, awi'l ha'm ma'ha'lle turmi'si'nda belsendilik penen qatnasi'w, adamlar menen mu'na'sibette boli'w, wolardi' u'yreniw de u'lken a'hmiyetke iye. Sebebi insan usi'lar arqali' wo'z jurti'n ja'ne de jaqsi'raq bilip aladi', wog'an degen muhabbati' artadi'. Soni'n' menen birge, sayaxatqa shi'g'i'w, Watanni'n' qala ha'm awi'llari'n u'yreniw, du'nya geziw de insanda ju'da' teren' ta'sir qaldi'radi', woni'n' qa'lbin go'zzallasti'radi', tu'siniklerin ken'eytedi. Sebebi xalqi'mi'z: «Ju'rgen — da'rya, woti'rg'an — boyra», — dep biykarg'a naqi'l aytpag'an. Ko'z aldi'n'i'z-g'a keltirip ko'rin', yari'm yenli to'senish — boyra qayaqta, al qanshadan-qansha qala-awi'llar, woypatlar asa ag'i'p wo'tetug'i'n da'rya qayaqta! A'l'bette, da'ryaday tasi'p, ma'wij uri'p jasaw insandi' uli'g'laydi'.

¹ Watan pidayi'li'g'i'. — T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2000-ji'l, 10–11-betler.

² **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat — jen'ilmes ku'sh. — T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 165-bet.

«**Ana jurtda, ana za'minge sadi'qli'q penen, kimnin' a'wladi' yekenin yadi'nan shi'g'armastan, wo'mirde ani'q maqset ha'm isenim menen jasaytug'i'n a'skeriy insan Quralli' Ku'shlerimizdin' yen' isenimli su'yenishi ha'm tayani'shi', bayli'g'i', desek, hesh qanday qa'te bolmaydi'»¹.**

Watanpa'rwarli'q insandi' qanshelli ko'klerge ko'terse, Watan-g'a qi'yanet sonshelli xor yetedi. Watan-g'a qi'yanet atag'a, anag'a qi'yanet yetiw menen barabar. Du'nya du'nya bolg'ali' beri wo'z yeli ha'm jurti'na qi'yanet yetken adamni'n' isi ju'rissenin hesh kim ko'rgen yemes.

Watan bar yeken, watanpa'rwarli'q yen' ulli' pazi'yetlerden biri boli'p qala beredi ha'm mine usi' ataqqa mu'na'sip perzentler de yer jete beredi.

Watanpa'rwarli'q bag'dari'nda yen' aldi' menen Watanni'n' wo'zi ulli' ustaz boli'p yesaplanadi'. Woni'n' saqawatli' topi'rag'i', biyta'kirar ta'biyati', bir-birinen go'zzal qala ha'm awi'llari', dan'qli' tariyxi', bay ma'deniyati', ar-nami'sli', miynetkesh, a'piwayi' ha'm haqqewil adamlari', ata-babalar yadi', a'wladlar baxti' – bulardi'n' ha'mme-ha'mmesi insandi' wo'zi tuwi'lg'an diyarg'a baylani'sti'ri'p turadi', usi' topi'raqti'n' pidayi' ha'm janku'yer perzenti boli'wg'a shaqi'radi'.

Janajan O'zbekistani'mi'z – mine usi'nday ten'i-tayi' joq u'lke. Sonli'qtan da, biz ushi'n wog'an mu'na'sip perzent boli'wdan arti'q baxi't-saadat joq.

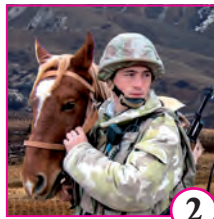

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Jurti'mi'zdi'n' bu'gingi ku'ndegi pidayi' perzentleri haqqi'nda so'z yetilgende yen' da'slep kimdi tilge alami'z?

¹ **Islam Karimov.** Watan-g'a ant beriw, ma'rtlik ha'm qaharmanli'q gimni. –T.: «O'zbekistan» baspasi', 2010-ji'l, 6-bet.

2. Su'wretlerge qarap, tu'rli tarawlardag'i' watanpa'rwar jaslar haqqi'nda ayti'p berin'.

3. Ataqli' sportshi' jaslardan kimlerdi bilesiz?
4. Siz klaslasi'n'i'zdan kimlerdi haqi'yqi'y watanpa'rwar dep yesaplaysi'z ha'm ne ushi'n?
5. Keleshekte kim bolmaqshi'si'z ha'm Watani'mi'zg'a qanday xi'zmet yetpekshisiz?

WATANDI' ULI'G'LAU

A'ziz woqi'wshi'! Ana Watani'mi'z tuwi'lg'an ku'nimizden baslap bizge bar mehiring beredi. Woni'n' bawi'ri'nda saw-salamat wo'sip-u'lkeyiwimiz ushi'n barli'q sharayatlardi' jaratadi'. Waqti' kelip, biz jetik insan bolg'ani'mi'zda Watan aldi'ndag'i' qari'zi'mi'zdi' wo'tew, wog'an sadiqli'q penen xi'zmet yetiw tiykarg'i' minnetimiz ha'm wazi'ypami'zg'a aylanadi'.

Jaslar ha'mme zamanlarda da millet su'yenishi, xali'qti'n' tayani'shi' boli'p kelgen.

Xalqi'mi'z «Jaslar – Watan keleshegi» deydi. Wo'zinin' keleshegin woylag'an ha'r qanday ma'mleket, yen' aldi' menen jaslar ta'rbiyasi'na u'lken itibar beredi. Yaponiya ma'mleketi Yekinshi ja'ha'n uri'si'nda jen'iliske ushi'rap, ju'da' ko'p zi'yan ko'rgen yedi. Woni'n' Xirosima ha'm Nagasaki degen qalalari'na taslang'an atom bomba-si'ni'n' apatli' aqi'betleri ha'zirge shekem bul yeldegi adamlardi' ti'ni'shsi'zlandi'ri'p kelmekte. Usi'nday awi'r ha'm qi'yi'n awhalg'a tu'sip qalg'ani'na qaramastan, bul ma'mleket uri'stan keyin jaslar ta'rbiyasi'na u'lken itibar berdi. Birinshi gezekte ta'lim sistemasi' reformalasti'ri'ldi'. Buni'n' na'tiyjesinde jaslar yen' zamanago'y bilim-lerdi iyelep, wo'z ma'mleketin ja'ha'nde jetekshi wori'nlarg'a ali'p shi'qti'. Millionlap watanpa'rwar jaslardi'n' ku'sh-g'ayrati' ha'm pidayi'li'g'i' arqasi'nda bu'gingi ku'nde Yaponiya du'nyadag'i' yen' qu'diretli ma'mleketlerden birine aylandi'.

Yamasa ma'mleketimiz tariyxi'ni'n' wo'tken a'sir baslari'ndag'i' da'wirine itibar bereyik. Sol waqi'tlari' qa'lb'i ha'm sana-sezimi ag'ar-

ti'wshi'li'qqa umti'li'w tuyg'i'si'na tolg'an jurti'mi'z jaslari' rawajlani'w ideyalari'n wortag'a taslap, gazeta-jurnallar basi'p shi'g'ari'w, mektepler ashi'w, teatr tamashalari'n qoyi'w, qayi'rqomli'q ja'miyetlerin du'ziw si'yaqli' isler menen shug'i'llang'an. Atap aytqanda, Maxmudxoja Behbudiy, Abdulhamid Sholpan, Abdulla Qadiriy, Abdulla Avloniy kibi watanpa'rwar babalari'mi'z da'slepki shi'g'armalari'n jazi'p, ag'arti'wshi'li'q islerin baslag'anda yele jas wo'spirim yedi. Biraq, tilekke qarsi', buri'ng'i' sovet du'zimi wolardi'n' haq niyetli umti'li'slari'na jol bergen joq.

Abdulla Avloniy

Bul insnlardi'n' ko'pshiligi sol jawi'z du'zim qurbani'na aylandi', biraq wolardi'n' u'lg'i alarli'q isleri, iygilikli da'stu'rleri g'a'rezsizlik ji'llari'nda qayta tiklendi ha'm dawam yettirilmekte. Ma'selen, a'yne usi' ata-babalari'mi'z tiykar salg'an milliy teatr – bu'gingi O'zbek milliy akademiya'li'q drama teatri'ni'n' 100 ji'lli'q yubileyi 2014-ji'li' ma'mleketimizde ken'nen belgilendi.

Tariyxti'n' mine usi'nday sabaqlari'n yesapqa alg'an halda, bu'gingi ku'nde ma'mleketimizde jaslar ta'rbiyasi'na u'lken itibar berilmekte.

«Bul haqqi'nda pikir ju'rgizgunde, men Abdulla Avloniydin' «Ta'rbiya biz ushi'n ya wo'mir – ya wo'lim, ya qutqari'li'w – ya apat, ya saadat – ya baxi'tsi'zli'q ma'selesidur» degen teren' ma'nili so'zlerin yesleymen. Ulli' ag'arti'wshi' babami'z-di'n' bul so'zleri wo'tken a'sir basi'nda milletimiz ushi'n qan-shama a'hmiyetli ha'm aktual bolg'an bolsa, ha'zirgi waqi'tta da biz ushi'n sonshama, ba'lkim wonnan da ko're a'hmiyetli ha'm aktual boli'p tabi'ladi'»¹.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – T.: «Ma'naviyat» baspasi', 2008-ji'l, 61-bet.

Ag'arti'wshi'li'q worayi'

Bu'gingi ku'nde yelimiz, xalqi'mi'z aldi'nda turg'an ulli' maq-setlerge yerisiw ushi'n ma'mleketimizde jas a'wladti'n' ha'r ta'repleme jetilisiwine xi'zmet yetetug'i'n na'tiyjeli sistema islep shi'g'i'lg'an. Bul sistemani'n' ni'zamli' tiykari'n 1997-ji'li' qabi'l yetilgen Kadrlar tayarlawdi'n' milliy bag'darlamasi', «Bilimlendiriw haqqi'nda»g'i' Ni'zam, 2004-ji'li' qabi'l yetilgen Mektep ta'limin rawajlandi'ri'wdi'n' ma'mleketlik uluwma milliy bag'darlamasi', salamat a'wladti' ta'rbiyalap shi'g'ari'w ma'selelerine tiyisli Prezidentimizdin' ko'plep pa'rman ha'm qararlari', Ministrler Kabinetinin' qararlari', ma'mleketlik bag'darlamalar quraydi'.

A'sirese, Kadrlar tayarlawdi'n' milliy bag'darlamasi'na muwapi'q, ma'mleketimizde pu'tkilley jan'a bilimlendiriw sistemasi' yengizildi. Bul sistema 12 ji'lli'q ma'jbu'riy bilim beriwdi ko'zde tutadi'. Yag'ni'y, yelimiz balalari' da'slep 9 ji'l uluwma bilim beriw mekteplerinde woqi'ydi', bul basqi'shti' tamamlag'an son' u'sh ji'lli'q worta arnawli' bilim beriw basqi'shi'nda — wo'z qa'lewi menen ha'm qi'zi'g'i'wshi'li'g'i'na qarap, akademiya'ly'q licey yamasa ka'sip-wo'ner kolledjlerinde woqi'ydi'. Bul bolsa sizlerdey jaslar ushi'n zamanago'y

bilimlerde, ka'sip-wo'nerlerde, shet tillerde u'yreniwde u'lken imkaniyatlar jaratpaqta.

Jan'a bilim beriw sistemasi' boyi'nsha joqari' bilim beriw yeki basqi'shtan — bakalavriat ha'm magistraturadan ibarat boldi'.

G'a'rezsizlik ji'llari'nda ma'mleketimizde sho'lkemlestirilgen jan'a universitetler, joqari' woqi'w wori'nleri' ha'm woqi'w woraylari' da ma'mleketimizde qa'liplesken jan'a bilim beriw sistemasi' imkaniyatlarini'nan derek beredi.

Yen' a'hmiyetlisi, bul sistema sizdey jaslardi'n' yerkin bilim ali'wi', salamat ha'm ha'r ta'repleme jetik boli'p yer jetiwi ushi'n xi'zmet yetpekte.

Biraq bu'gingi ku'nde Watani'mi'zdi'n' keleshegin ko're almaytug'i'n, woni'n' ulli' ma'mleketler qatari'nan wori'n ali'wi'n qa'lemeytug'i'n ku'shler de tabi'ladi'. Wolar aldi' menen yelimiz g'a'rezsizligin belgilep beretug'i'n jas a'wladti' wo'z ta'siri asti'na almaqshi', solay yetip ma'mleketimiz keleshegine balta urmaqshi' boladi'. Bunday qa'wip-qa'terlerge xali'q arali'q terrorshi'li'q ha'm ekstremizm, diniy fundamentalizm, ha'r tu'rli zi'yanli' ideologiyali'q ag'i'mlar, a'dep-ikramsi'zli'q, «g'alaba ma'deniyat» ni'qabi' asti'nda jalg'an ma'deniyat u'lgileri, narkomaniya, araq ishiw, temeki shegiw si'yaqli' illetler kiredi.

Ha'zirgi ku'nde jaslardi'n' duri's rawajlani'wi'na tosqi'nli'q yetip ati'rg'an unamsi'z jag'daylarga qarsi'gu'resiwdin' yen' na'tiyjeli joli' — bilim ha'm ag'arti'wshi'li'q boli'p yesaplanadi'. Soni'n' ushi'n ma'mleketimizde bilim beriw sapesi'n jaqsi'lawg'a, jaslardi' ma'rt ha'm ha'rtarepleme jetik insanlar yetip ta'rbiyalawg'a u'lken itibar berilmekte. Sebebi ja'ha'n tek g'ana ma'rt ha'm ku'shli, wo'zinin' talanti', bilim ha'm ta'jiriybesine su'yenip jasaytug'i'n insanslardi' ta'n aladi' ha'm hu'rmet yetedi. Al sonday da'rejege jetiw

ushi'n ti'ni'msi'z woqi'p-u'yreniw, ha'm fizikali'q, ha'm ma'nawiy jaqtan ku'shli boli'w kerek.

Siz xali'q arali'q sport olimpiadalari'n, basqa da abi'rayli' jari'slardi' ko'rdin'iz be? Wolarda qaysi' ma'mlekettin' bayrag'i' ko'birek ko'terilip, ma'mleket gimni ko'birek jan'laydi'? Qaysi' ma'mlekettin' sportshi' jaslari' ko'birek alti'n medallardi' qolg'a kirgizgen bolsa!

Soni'n' wo'zi de ma'rtleri, ku'shli perzentleri ko'p ma'mleketti pu'tkil du'nya ta'n alatug'i'ni'n ha'm hu'rmet yetetug'i'ni'n ko'rsetedi.

A'ziz woqi'wshi'! Azat Watani'mi'zdi' uli'g'law ushi'n ba'rshemiz yen' da'slep moyni'mi'zdag'i' perzentlik wazi'ypami'zdi' shi'n ju'rekten wori'nlawi'mi'z za'ru'r yekenin yeste tuti'n'. Wo'z ka'sibin'izdi puxta iyelep, a'meliy islerin'iz benen ana jurti'mi'zdi'n' rawajlani'wi'na u'les qosi'wi'n'i'z lazi'm. Siz talanti' ha'm sheberligi menen ma'mleketimiz ati'n du'nyag'a jayi'wg'a xi'zmet yetip ati'rg'an jaslari'mi'z haqqi'nda televidenie, radio ha'm gazetalar arqali' xabardar bolsan'i'z kerek. A'sirese, xali'q arali'q kategoriya-

dag'i' sudya, «O'zbekistan iftixari» atag'i'ni'n' iyesi Ravshan Irma-
tov, awi'r atletika boyi'nsha ja'ha'n chempioni' Ruslan Nuriddinov,
shaxmat boyi'nsha xali'q arali'q grossmeyster Nafisa Muminova
si'yaqli' apa ha'm ag'alari'n'i'zdi'n' sport tarawi'ndag'i' jetiskenlik-
lerinen wo'rnek ali'p, wolar kibi Watani'mi'zdi' wo'z talanti'n'i'z
benen du'nyag'a tani'ti'wg'a umti'li'p jasaw sizler ushi'n tiykarg'i'
maqset boli'wi' kerek.

Insan ushi'n kindik qani' tamg'an qa'dirdan u'lkede jasaw qan-
shelli ulli' baxi't bolsa, woni'n' keleshegin quri'wda qatnasi'w da
sonshelli u'lken ma'rtebe. Sizin' moyni'n'i'zda da mine usi'nday
wazi'ypa bar yekenligin hesh qashan umi'tpan'!

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Ne ushi'n jaslar – Watanni'n' keleshegi, deymiz?
2. Wo'z jurti' kelesheginin' do'retiwshisi boli'w ushi'n jaslar qanday
pazi'yetlerge iye boli'wi' tiyis?
3. Ja'ha'n kimdi ta'n aladi' ha'm hu'rmet yetedi?
4. Ma'mleketimiz ati'n du'nyag'a jayi'wg'a mu'na'sip u'les qosi'p
ati'rg'an jaslardan kimlerdi bilesiz?
5. Usi' su'wretlerdegi insanalardi' tani'ysi'z ba? Wolar qaysi' taraw-
lardag'i' tabi'slari' menen bizge wo'rnek bolmaqta?

1

2

3

4

**«Biz hesh kimnen kem bolmaymi'z» temasi'ndag'i'
a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar**

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 94–96-betler.
2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. – Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan Milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 13–16-betler.
3. Ma'nawiy rawajlani'w joli'nda. – Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 16–20-betler.
4. XXI a'sir: g'a'rezsizligimiz ti'msallari'. – Tashkent, «O'zbekistan» baspasi', 2001-ji'l.
5. Iqbal Mi'rza. Yeger ja'nnet ko'kte bolsa... – Tashkent, «Sharq» baspa-poligrafiya akcionerlik kompaniyasi' bas baspasi', 2010-ji'l, 5–8-betler.

TA'LIM HA'M TA'RBIYA UYG'I'NLI'G'I'

A'ziz woqi'wshi'! Ha'r qanday jurtti'n' ku'sh-qu'direti aldi' menen woni'n' xalqi' ha'm perzentlerinin' salamatli'g'i'na tikkeley baylani'sli'.

Insan denesi wo'z wazi'ypasi'n toli'q atqari'w quwati'na iye bolsa, woni' salamat deymiz. Salamatli'q yeki tu'rli boladi'. Birinshisi — fizikali'q salamatli'q, yekinshisi bolsa — ruwxii'y salamatli'q.

Yeger adamni'n' ta'ni de, ruwxii' da salamat bolsa, wol toli'q uqi'pli' insan boli'p yesaplanadi' ha'm ha'r ta'repleme jetik insang'a aylani'wi' mu'mkin. Buni'n' ushi'n wol ta'nin de, ruwxii'yati'n da turaqli' tu'rde shi'ni'qti'ri'p, ta'rbiyalap bari'wi' kerek. Bunday jetilisiw procesi wo'mir boyi' dawam yetedi.

Wo'zinen wo'zi qanaatlanbastan, mudami' alg'a, jetiklik ha'm rawajlani'wg'a umti'li'p jasaytug'i'n insan ha'r ta'repleme jetik insan boli'p yesaplanadi'.

Demek, ha'r ta'repleme jetik bolaman degen insan ha'miyshe jaqsi'li'qqa umti'li'p jasawi' kerek. Bunda woni'n' qanday ka'sip iyesi, qaysi' taypa yaki millet wa'kili yekeni a'hmiyetli yemes. A'piwayi' shopan yamasa quri'li'sshi' bola tura, wo'z ka'sibi, hadal miynetinin' arqasi'nda ataq-abi'rayg'a yerisken ju'zlep adamlar arami'zda ko'p. Yamasa du'nya ko'leminde ko'rkem wo'ner, ilim, sport talawlari'nda u'lken jan'ali'qlar ashqan insanalardi' bir yeske alayi'q. Wolardi'n'

ha'r biri – tu'rli millet ha'm xali'qlar, ka'sip-wo'ner tarawlarini'n' wa'killeri. Biraq bul jag'day wolardi'n' insani'y jetikligine kesent yetpeydi, kerisinshe, ja'rдем berivi mu'mkin.

A'sirese, insanni'n' Watani'na ha'm xalqi'na degen muhabbati isenim da'rejesine ko'terilse, woni'n' pazi'yletleri ja'ne de artadi'. Jetiklik da'rejesine jetken insanlar kelbetinde tek g'ana wolar tiyisli bolg'an xali'q ha'm Watan yemes, ba'lkim pu'tkil insaniyatqa ta'n haq niyetli qa'siyetler ko'zge taslanadi'. Ma'selen, Sokrat, A'liysher Nawayi', Shekspir, Maxatma Gandi si'yaqli' ulli' insanlar da wo'z xalqi'ni'n' da, pu'tkil insaniyatti'n' da mu'na'sip perzentleri boli'p yesaplanadi'. Sebebi wolardi'n' kelbetinde pu'tkil adamzat wo'zi a'rman yetken pazi'yletlerdi ko'redi.

Demek, insan yel-jurti'na, adamzatqa qansha ko'p payda keltirse, sonshelli jetik boli'p bara beredi.

Insanni'n' ta'ni ha'm ruwx'i'yati' bir-biri menen baylani'sli' yekeni sonshelli, ta'ndegi kemshilik ruwx'i'yatqa, ruwx'i'yattag'i' kemshilik bolsa ta'nge ta'sir yetpey qalmaydi'. Soni'n' ushi'n atababalari'mi'z duwag'a qol jayg'anda «Ta'ni-jani'n' aman bolsi'n» dep tilek tileydi.

Ta'n ha'm ruwx'i'n' uyg'i'nli'g'i' ta'lim ha'm ta'rbiya islerin bir pu'tin halda, uyg'i'nlasti'ri'p ali'p bari'wdi' talap yetedi.

«Ta'limdi ta'rbiyadan, ta'rbiyani' bolsa ta'limnen aji'rati'p bolmaydi' – bul Shi'g'i'sqa ta'n ko'z-qaras, shi'g'i'ssha wo'mir filofiyasi'»¹.

Bazi'da ha'r ta'repleme salamat tuwi'lg'an insan naduri's ta'rbiya aqi'betinde ha'm fizikali'q, ha'm ruwx'i'y jaqtan mayi'p boli'p qali'wi' mu'mkin.

¹ **Islam Karimov.** Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –T.: «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 61-bet.

**Ta'nnin' keselligi dene ag'zalari'ni'n' ha'r tu'rli kesellik-
lerge shali'ni'wi'nda ko'rinse, ruwxiti'n' qa'steligi adamni'n'
jalg'anshi'li'q, yerinsheklik, biypa'rwali'q, a'depsizlik, men-
menlik si'yaqli' jaman a'detlerinde ko'rinedi.**

**Dene de, ruwx ta turaqli' tu'rde qa'sterlewege mu'ta'j.
Sonli'qtan da insanni'n' salamat ha'm ha'r ta'repleme
rawajlani'wi'nda ta'rbiya basli' wo'lshem boli'p yesapla-
nadi'.**

Salamat perzent – ja'miyettin' biybaha bayli'g'i'. Sebebi insan salamat bolsa g'ana talanti', aqi'l-za'kawati' ha'm ku'sh-g'ayrati' menen Watani'na xi'zmet yete aladi'. Soni'n' ushi'n da wo'z keleshegin woylag'an ja'miyet jas a'wladti'n' fizikali'q ha'm ma'nawiy ka'milligi haqqi'nda g'amxorli'q yetedi. Biraq insan yer jetip, wo'z betinshe turmi'sqa qa'dem qoyg'annan son' wo'z ta'g'diri haqqi'nda wo'zi bas qati'ri'wi', ruwxiy ha'm fizikali'q ta'rbiyani' turmi's qa'l-pine aylandi'ri'wi' lazi'm.

Ta'n ha'm kewildi pa'k saqlaw, sport penen shug'i'llani'p, woni' shi'ni'qti'ri'w, waqti'nda islep, waqti'nda dem ali'w, turaqli' tu'rde medicinali'q tekseriwden wo'tip turi'w, ko'rkem wo'ner ha'm ma'deniyat qurallari' arqali' ruwxii'yatti', sana-sezimdi bayi'ti'w, jaman islerden qashi'p, jaqsi' islerge bas qosi'w – bulardi'n' ha'mmesi wo'zin wo'zi ta'rbiyalawg'a kiredi. Usi'layi'nsha insan salamat turmi's qa'lpine, jetiklikke jaqi'nlasip baradi'.

Salamat turmi's qa'lpidep, zi'yanli' a'detlerden ti'yi'li'p, ilim-ag'arti'wshi'li'q, ma'nawiyat, sport ja'rdeminde wo'zin wo'zi ta'rbiyalap baratug'i'n, insan, shan'araq ha'm ja'miyettin' rawajlani'wi'na xi'zmet yetetug'i'n turmi's tu'rine ayti'ladi'.

Insan wo'zin wo'zi ta'rbiyalawi' ushi'n wonda ku'shli yerki'qi'rar bolishi kerek. Wo'zinin' ka'sip-wo'neri, talanti' menen u'lken na'tiyjelerge yerisken adamlardi'n' wo'mirine na'zer taslaytug'i'n bolsaq, wolardi'n' is-hareketlerinde ku'shli yerki'qi'rar sheshiwshi wori'n tutqani'n ko'remiz.

A'sirese, sportshilardi'n' turli jarislarda martlik ha'm yerlik ko'rsetkenin ko'p ko'rgenbiz. Ma'selen, ataqli' o'zbek boksshi'si' Rufat Rizqiev tin' 1974-ji'li' Kubada bolip wo'tken ja'ha'n birinshiliginde ko'rsetken yerligi itibarg'a ilayiq. Sonda mart sportshimi'z yari'm final bellesiwinde bir qoli' awir jaraqatlang'an halda final woyi'ni'nda qatnasadi'. Rufat Rizqiev wo'z yeli, xalqi'ni'n' abiray-dan'qi'n woylap, yerki'qi'rari'n jamlep, martlik penen bellesiwdi dawam yetedi ha'm wog'ada ku'shli qarsi'lasin jen'ip shig'adi'.

Rufat Rizqiev usi'layi'nsha o'zbek boksshi'lari' arasi'nda birinshi bolip ja'ha'n chempioni' degen joqari' ataqqa yerisedi.

Bunday yerki'qi'rar, jaqsi' pazi'yelletler bizlerge ata-babalari'mi'zdan miyras bolip kelmekte. Tariyxi'y kitaplarda jazi'li'wi'nsha, bir sawashta Amir Temur babami'zdi'n' ayagi' ha'm qoli'na woq tiyip, awir jaradar boladi'. Sog'an qaramastan, sawash mayda-

ni'n ta'rk yetpeydi. Kerisinshe, a'skerlerinin' ruwx'i'n ko'terip, jawg'a qarsi' ma'rdana hu'jim baslaydi' ha'm na'tiyjede wo'z a'skerleri menen du'shpan u'stinen jen'iske yerisedi.

U'lken yerk-i'qi'rar, ten'siz ma'rtlik u'lginin biz ja'ne bir yerju'rek babami'z Babur Mi'rza wo'miri mi'sali'nda da ko'riwimiz mu'mkin. Wol insanni'n' wo'mir kitabi' bolg'an «Baburnama» shi'g'armasi'n woqi'p shi'qsan'i'z, 12 jasi'nan – A'ndijan taxti'n iyelegennen son' wo'mirinin' son'g'i' demlerine shekem bul insan ma'nawiy ma'rtlik ko'rsetip jasag'ani'na isenim payda yetesiz. Babur Mi'rza Shaybaniyxan quwdalawi'nan qashi'p, Xojent tawlari'nda sergizdan boli'p ju'rgen gezlerinde, qaqaman qi'sta da'rya suwi'na bir neshe ma'rte shomi'li'p shi'g'adi'. Jaqsi'si', bul tuwrali' ulli' babami'zdi'n' wo'zinen yesiteyik: «Wol waqi'tta qatti' ayaz bolg'ani' sonshelli, yeki-u'sh kisi suwi'qtan ton'lap wo'lip yedi... Bir salma boyi'na kelsem, jag'alari' qali'n' muz benen qaplang'an yeken, wortasi' suwdi'n' tezlighi sebepli ton'lamag'an yeken, bul suwg'a tu'sip, shomi'ldi'm. Won alti' ma'rte suwg'a su'n'gidim. Suwdi'n' suwi'qli'g'i' azg'ana ta'sir yetti».

Adamlar kiyimg'e worang'an halda da suwi'qtan nabi't boli'p ati'rg'an bir ma'ha'lde muzday suwg'a won alti' ma'rte su'n'gip

shi'g'i'w an'sat pa? Buni'n' ushi'n insanni'n' denesi ju'da' ku'shli ha'm quwatli' boli'wi' menen birge, woni'n' yerki-i'qi'rari' da bekkem boli'wi' za'ru'r, a'l'bette.

Shi'ni'nda da, ta'g'dirdin' ha'r qanday si'naqlari'na shi'daw, wo-lardi' ma'rdana jen'ip wo'tiw, joqari' pazi'yletlerdi ko'rsetiwdi atababalari'mi'z turmi's si'naqlari'na tayar boli'wdi'n' a'hmiyetli sha'rti, dep yesaplag'an. «Alpami's» da'stani'ni'n' bas qaharmani' Ha'kimbek – Alpami's wo'z maqsetine yerisiw joli'nda qanshama si'naq ha'm mashaqatlarg'a dus keledi. Biraq wol hesh qashan u'mitsizlikke tu'speydi. Sebebi wo'zinin' ku'sh ha'm imkaniyatlarina, yerki-i'qi'rari'na qatti' isenedi. Soni'n' ushi'n aqi'r-aqi'bette jen'iske yerisip, Barshi'naydi' wo'z jurti'na ali'p keliwge miyasar boladi'.

Bu'gingi ku'nde yelimizde jaslardi'n' salamat ha'm ha'r ta'repleme jetik boli'p yer jetiwi ushi'n ju'da' u'lken isler qi'li'nbaqta. Ma'mleketimizde g'a'rezsizliktin' da'slepki ji'llari'nan baslap Prezidentimizdin' baslamasi' menen «Salamat a'wlad ushi'n» xali'q arali'q qayi'rqomli'q fondi', sol atamada jurnal sho'lkemlestirildi. Watani'mi'zdi'n' birinshi joqari' ni'shani' da «Salamat a'wlad ushi'n» ordeni dep ataladi'. Yelimizde analar ha'm balalar salamatli'g'in bekkemlew, sport ha'm fizikali'q ta'rbiyani' rawajlandi'ri'w ushi'n

zamanago'y salamatlasti'ri'w kompleksleri, yemlewxanalar, sport woraylari' quri'lmaqta. A'sirese, «U'mit na'lshele», «Ba'rkamal a'wlad», «Universiada» jari'slari'n wo'z ishine alg'an u'sh basqi'shli' tutas sistemani'n' qa'lipleskeni du'nyadag'i' basqa ma'mleketlerde ushi'raspaytug'i'n ayi'ri'qsha ha'diyse boli'p yesaplanadi'.

Yelimizde 2000-ji'l – «Salamat a'wlad ji'li'», 2001-ji'l – «Ana ha'm bala ji'li'», 2008-ji'l – «Jaslar ji'li'», 2010-ji'l – «Ba'rkamal a'wlad ji'li'», 2014-ji'l bolsa «Salamat bala ji'li'» dep ja'riyalani'p, arnawli' ma'mleketlik bag'darlamalar tiykari'nda ken' ko'lemli isler a'melge asi'ri'lg'ani' da siz kibi jas a'wlad wa'killeri haqqi'nda qanshelli u'lken g'amxorli'q ko'rsetilip ati'rg'ani'ni'n' a'meliy ko'rinisi boli'p tabi'ladi'.

Ma'mleketimiz jaslari' bunday u'lken itibardan ruwxlani'p, tu'rli tarawlarda da'slepki quwani'shli' tabi'slardi' qolg'a kirgizbekte. Ma'selen, 2014-ji'li' 10 woqi'wshi' iri xali'q arali'q ha'm muzi'ka festivallari'nda «gran-pri» dep atalatug'i'n yen' joqari' si'yli'qti', 60 woqi'wshi' bolsa birinshi wori'ndi' jen'ip ali'wg'a yeristi. Qi'tay Xali'q Respublikasi'ni'n' Nankin qalasi'nda wo'tkerilgen wo'spirimler olimpiadasi'nda 28 jas sportshi'mi'z 4 alti'n, 3 gu'mis, 3 bronza, ja'mi 10 medal iyesi boldi'. Tu'slik Koreyani'n' Incheon qalasi'nda wo'tkerilgen Aziya woyi'nlarida bolsa O'zbekistan wa'killeri 9 alti'n, 14 gu'mis, 21 bronza, ja'mi 44 medaldi' qolg'a kirgizdi.

A'ziz woqi'wshi'! Usi' sabaqli'qta Prezidentimiz Islam Karimov-ti'n' «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» kitabi'na tez-tez mu'ra'jat yetkenimiz tosi'nnan yemes. Bul kitap a'yne sizler si'yaqli' na'wqi'ran a'wlad wa'killeri ushi'n jazi'lg'ani'n yeste tuti'n'. U'lkeygenin'izde bul kitapti' wo'z betin'izshe woqi'p-u'yrenip, wonda bayan yetilgen woy-pikirlerdin' mazmuni'n ja'ne de teren'irek tu'sinip, an'lap alasi'z, dep isenemiz.

Soraw ha'm tapsi'rmalar:

1. Qanday adamdi' salamat deymiz?
2. Ha'r ta'repleme jetik insan boli'w ushi'n ne islew kerek?
3. Qanday adamdi' ha'r ta'repleme jetik dew mu'mkin?

4. Ta'lim ha'm ta'rbiyani' ne ushi'n bir-birinen aji'rati'p bolmaydi'?
5. Usi' su'wretlerde ko'rsetilgen shi'ni'g'i'wlardi'n' qaysi'si' deneni, qaysi' biri ruwx'i'yatti' ta'rbiyalawg'a xi'zmet yetedi'?

1

2

3

4

6. Wo'zin wo'zi ta'rbiyalaw degende neni tu'sinesiz?
7. Ataqli' boksshi' Rufat Rizqiev qalay yetip ja'ha'n chempioni' boldi'?
8. Ulli' ata-babalari'mi'zdi'n' ma'rtlikleri haqqi'nda nelerdi bilesiz?
9. Prezidentimiz Islam Karimovti'n' «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh» kitabi' kimlarga bag'i'shlani'p jazi'lg'an?

«Jaslar — Watan keleshegi» temasi'ndag'i' a'meliy sabaq ushi'n a'debiyatlar

1. Islam Karimov. Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh. –Tashkent, «Ma'nawiyat» baspasi', 2008-ji'l, 60–64-betler.
2. Islam Karimov. Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'. –Tashkent, A'liysher Nawayi' ati'ndag'i' O'zbekistan Milliy kitapxanasi' baspasi', 2010-ji'l, 126–130-betler.

TA’KIRARLAW

«MATERIALLI’Q HA’M MA’NAWIY TURMI’S» TEMASI’ BOYI’NSHA SORAW HA’M TAPSI’RMALAR

1. Ma’nawiyat degende neni tu’sinesiz?
2. Adamzat qanday talaplar menen jasaydi’?
3. Tek materialli’q yaki ma’nawiy umti’li’s penen jasawg’a bola ma’?
4. Prezidentimiz materialli’q ha’m ma’nawiy a’lemdi nege ten’eydi’?
5. Pavel Tretyakov materialli’q bayli’g’i’n nege sarplag’an?
6. Alfred Nobel she’?
7. A’liysher Nawayi’ jeke qarji’lari’ yesabi’nan qanday islerdi a’melge asi’rg’an’?
8. Usi’ su’wretlerdin’ qaysi’si’nda ma’nawiy bayli’qlar sa’wlelengen’?

1

2

3

4

TESTLER

1. Ma’nawiyat qaysi’ so’zlerdin’ ko’plik formasi’?

A) «muzi’ka», «oqi’p shi’g’i’w»	C) «ideologiya», «ag’arti’wshi’li’q»
B) «ma’ni», «mag’ana»	D) «ma’deniyat»

2. Wo’z qarji’lari’n iygilikli islerge sarplag’an ulli’ woysli’l shayi’r kim?

A) Muqimiy	C) Gu’lxaniy
B) Zavqiy	D) A’liysher Nawayi’

3. Materialli'q ha'm ma'nawiy a'lemdi nege ten'ew mu'mkin?

- A) Yeki parallel si'zi'qqa
 B) Pa'rwaz yetken qus qanati'na
 C) Yeki qoldi'n' birigiwine
 D) Yeki juldi'zdi'n' qosi'li'wi'na

4. Palwan Maxmud kim boli'p dan'q taratqan?

- A) Ulli' lapi'z boli'p
 B) Usta wo'nerment boli'p
 C) Qoli' gu'l quri'li'sshi' boli'p
 D) Sheber palwan boli'p

«WOTTA JANBAYTUG'I'N MIYRAS» TEMASI' BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR

1. Ma'nawiy bayli'qti'n' abzalli'g'i' nede?
2. Qaysi' kitap won yeki mi'n' qaramal terisine jazi'lg'an?
3. «Avesto» kitabi', wotqa jag'i'lsa da, ne ushi'n pu'tkilley joq boli'p ketpedi?
4. Ma'deniyatli' xali'qlar materialli'q bayli'qlari'n nelerge sarplaydi'?
5. Mi'n' ji'lda bir tuwi'latug'i'n dani'shpan dep ta'riyplengen ulli' babami'z kim?
6. Ibn Sinani'n' yen' ataqli' shi'g'armasi' qaysi'?
7. Usi' kitaplardi'n' avtorlari' qaysi' ulli' ata-babalari'mi'z yekenin ayti'n'.

TESTLER

1. Ma'nawiy bayli'qti'n' abzalli'g'i' nede?

- A) Ko'p wori'n almaydi'
 B) Wotta janbaydi', suwda sho'kpeydi
 C) Qorg'awshi' kerek yemes
 D) Buzi'lmaydi', ayni'maydi'

2. Ma'deniyatli' xali'qlar materialli'q bayli'qlari'n sarplaytug'i'n taraw qaysi'?

- A) Quri'li's
 B) Ma'nawiyat
 C) Sawda
 D) Wo'netmentshilik

3. Ibn Sinani'n' yen' ataqli' shi'g'armasi' qaysi' qatarda duri's ko'r-setilgen?

- A) «Buxara tariyxi»
 B) «Metafizika»
 C) «Tib ni'zamlari»
 D) «Pazi'l adamlar qalasi»

4. A'liysher Nawayi' shi'g'armalari'nda qollani'lg'an so'zlerdin' sani' qansha?

- A) 21 mi'n' 193
 B) 26 mi'n' 35
 C) 20 mi'n'nan arti'q
 D) 80 mi'n'

**«MILLIY QA'DIRIYATLARI'MI'Z» TEMASI' BOYI'NSHA
 SORAW HA'M TAPSI'RMALAR**

1. «Qa'diriyat» so'zi qanday ma'nisti an'latadi'?
2. Milliy qa'diriyatlar qanday qa'liplesedi ha'm jetilisedi?
3. Nawri'z bayrami' nenin' biyta'kirar ko'rinisi boli'p kelmekte?
4. Millettin' wo'zi menen birge qa'liplesetug'i'n, woni'n' tiykarg'i' belgisi bolg'an qanday qa'diriyatti' bilesiz?
5. Milliy qa'diriyatlar qashan rawajlanadi'?
6. To'mendegi su'wretlerde qanday u'rp-a'det ha'm qa'diriyatlari'mi'z sa'wlelengen?

1

2

3

4

TESTLER

1. «Qa'diriyat» so'zi qaysi' so'zden ali'ng'an?

- A) Qa'dirdan
 B) Qa'dir
 C) Qorg'an
 D) Qa'ha'r

2. Millettin' wo'zi menen birge qa'liplesetug'i'n qa'diriyat qaysi'?

- A) Bayramlar
 B) Din
 C) Til
 D) Ma'deniyat

3. Buri'ng'i' sovet du'zimi da'wirinde milliy qa'diriyatlari'mi'z qanday awhalda yedi?

- A) Qadag'an yetildi
 B) Rawajlandi'
 C) Bayi'di'
 D) Qayta tiklendi

4. 21-mart ku'ni kirip keletug'i'n bayrami'mi'z qaysi'?

- A) Konstituciya ku'ni
 B) Watan qorg'awshi'lari' ku'ni
 C) Nawri'z
 D) G'a'rezsizlik ku'ni

**«ULUWMA INSANI'Y QA'DIRIYATLAR» TEMASI'
 BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR**

1. Uluwma insani'y qa'diriyatlar dep nege ayti'ladi'?
2. Zardushtiylik qanday ta'liymat?
3. Buddizmge kim tiykar salg'an?
4. Tilimizdegi basqa tillerge tap sonday yetip awdari'p bolmaytug'i'n qanday so'zlerdi bilesiz?
5. Nawri'z bayrami' tiykari'nda qanday uluwma insani'y arzi'w-a'rmanlar ja'mlengen?
5. Su'wretlerde qanday qa'diriyatlari'mi'z sa'wlelengen?

TESTLER

1. Qanday qa'diriyatlar uluwma insani'y qa'diriyatlar delinedi?

- A) Zamanago'y qa'diriyatlar
 B) A'yyemgi qa'diriyatlar
 C) Pu'tkil insaniyat turmi'si' ushi'n qa'dirli, a'hmiyetli bolg'an qa'diriyatlar
 D) Keleshekke xi'zmet yetetug'i'n qa'diriyatlar

2. A'yyemde qaysi' jol tu'rli xali'qlardi'n' jetiskenliklerin bo'lisiwge xi'zmet yetken?

- A) Ulli' Qi'tay joli'
 B) Ulli' jipek joli'
 C) Ulli' Aziya joli'
 D) Ulli' temir jol

3. Nawri'z bayrami' tiykari'nda ja'mlengen uluwma insani'y arzi'w-niyetler.

- A) Su'melek
 B) Ko'kpar
 C) Pa'tpelek ushi'ri'w
 D) Ta'biyatqa mehirdan, ana topi'raq bayli'qlari'nan paydalani'w, wolar-di' asi'rap-abaylaw

4. Ma'mleketimizde wo'tkeriletug'i'n xali'q arali'q muzi'ka festivali'.

- A) Registan
 B) Samarqand
 C) «Sharq taronalari'»
 D) «Klassik maqomlar»

«BIZ – O'ZBEKISTAN PUQARASI'MI'Z» TEMASI' BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR

- Adamni'n' puqarali'g'i' neni bildiredi?
- «Puqara» so'zi qanday ma'nisti an'latadi'?
- A'yyemde «puqara» so'zi worni'na qollani'lg'an qanday so'zlerdi bilesiz?
- Biz qaysi' ma'mleketke tiyislimiz?
- Puqarali'q seziminen ne ushi'n qa'lbimiz quwani'shqa toladi'?
- Bizin' puqara si'pati'ndag'i' minnetimiz nelerden ibarat?
- Puqarali'q sezimi watanpa'rwarli'q pazi'yuletlerinin' qa'liplesiwinde qanday wori'n tutadi'?
- Puqarali'q minnetin inobatli' atqari'p ati'rg'an insnlardan kimlerdi bilesiz?
- Usi' su'wretlerdegi puqarali'q minnetin atqari'p ati'rg'an insnlar haqqi'nda ayti'p berin'.

1

2

3

4

TESTLER

1. Puqara so'zi qanday ma'nisti an'latadi'?

- A) Xali'q
 B) Yel
 C) Grajdandin
 D) Wa'kil

2. A'yyemde qaysi' so'zler puqara so'zi worni'na qollani'lg'an?

- A) Xali'q
B) Yel
C) Tabaa, rayyat
D) Yelat

3. Biz qaysi' ma'mleket puqarasi'mi'z?

- A) Baktriya ma'mleketi
B) Kushan ma'mleketi
D) O'zbekistan Respublikasi'
E) Temuriyler ma'mleketi

4. Bizin' puqara si'pati'ndag'i' minnetimiz nelerden ibarat?

- A) Ni'zamg'a a'mel qi'li'p jasaw
B) Kitap woqi'w
C) Teatr ha'm kinog'a bari'w
D) Sayaxatqa shi'g'i'w

**«WATANPA'RWARLI'Q» TEMASI' BOYI'NSHA
SORAW HA'M TAPSI'RMALAR**

1. Watanpa'rwarli'q dep nege ayti'ladi'?
2. Watandi' kim du'nyag'a tani'tadi'?
3. Watanpa'rwarli'q neden baslanadi'?
4. Haqi'yqi'y qaharmanli'q ne?
5. Jalaliddin Manguberdinin' ma'rtlikleri haqqi'nda ayti'p berin'.
6. Jalaliddin Manguberdige g'ayrat-yerju'reklik bag'i'shlag'an ku'sh ne yedi?

TESTLER

1. Watandi' du'nyag'a tani'tatug'i'n insanlar kimler?

- A) Haqi'yqi'y watanpa'rwari shaxslar
B) Woqi'wshi' jaslar
C) U'lken a'wlad
D) Jas a'wlad

2. Watanpa'rwarli'q neni an'lawdan baslanadi'?

- A) Wo'zlikti
B) Haqi'yqatti'
C) Watan tuyg'i'si'n
D) Ma'nawiyatti'

3. Haqi'yqi'y qaharmanli'q ne?

- A) Ma'rtlik
B) Kishipeyillik
C) Ken'peyillik
D) Pidayi'li'q

4. Jalaliddin Manguberdige qanday tuyg'i' g'ayrat-yerju'reklik bag'i'shlag'an?

- A) Bati'rli'q
 B) Jetiklik
 C) Watan tuyg'i'si'
 D) Ana jer tuyg'i'si'

«WATANDI' ULI'G'LAW» TEMASI' BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR

1. Ne ushi'n xalqi'mi'z «Jaslar – Watan keleshegi» deydi?
2. Wo'z keleshegin woylag'an ma'mleket nege itibar beredi?
3. Yaponiya qalay yetip qu'diretli ma'mleketke aylandi'?
4. Wo'tken a'sir basi'nda ag'arti'wshi' ata-babalari'mi'z qanday ma'rtlik ko'rsetti?
5. Abdulla Avloniydin' ta'rbiya haqqi'ndag'i' pikirlerin ayti'n'.
6. Kadrlar tayarlawdi'n' milliy bag'darlamasi' qashan qabi'l yetildi?
7. Bu'gingi ku'nde jas a'wladti' wo'z ta'sirine almaqshi' boli'p ati'rg'an qanday qa'wip-qa'terler bar?
8. Usi' su'wretler tiykari'nda yelimizde jas a'wlad ushi'n jarati'lg'an imkaniyatlar haqqi'nda ayti'p berin'.

1

2

3

4

TESTLER

1. Kim jaslar ta'rbiyasi'na itibar beredi?

- A) Tariyx haqqi'nda woylag'an xali'q
 B) Bu'gingi ku'n haqqi'nda woylag'an ja'miyet
 C) Wo'z keleshegin woylag'an ma'mleket
 D) Ma'nawiyat haqqi'nda woylag'an millet

2. Yaponiya qanday ma'mleket?

- A) Ulken ma'mleket
 B) Bati's ma'mleketi
 C) Rawajlani'p ati'rg'an ma'mleket
 D) Rawajlang'an qu'diretli ma'mleket

3. Abdulla Avloniydin' ta'rbiya haqqi'ndag'i' pikirleri qaysi' juwapta duri's berilgen?

- A) Ta'limdi ta'rbiyadan aji'rati'p bolmaydi
- B) Ta'rbiya biz ushi'n ya wo'mir – ya wo'lim, ya qutqari'li'w – ya apat, ya saadat – ya baxi'tsi'zli'q ma'selesidur
- C) Ta'rbiya – ulli' bayli'q
- D) Ta'rbiya – ustazdan

4. Kadrlar tayarlawdi'n' milliy bag'darldamasi' qaysi' ji'li' qabi'l yetilgen?

- A) 2004-ji'li'
- B) 2009-ji'li'
- C) 1997-ji'li'
- D) 1991-ji'li'

**«TA'LIM HA'M TA'RBIYA UYG'I'NLI'G'I'» TEMASI'
BOYI'NSHA SORAW HA'M TAPSI'RMALAR**

1. Kimdi salamat dew mu'mkin?
2. Ba'rkamal so'zinin' ma'nisin bilesiz be?
3. Fizikali'q shi'ni'g'i'wlar neni ta'rbiyalaydi'?
4. Neler ruwx ta'rbiyasi'na xi'zmet yetedi'?
5. Usi' su'wretlerden dene ha'm ruwx ta'rbiyasi'na xi'zmet yetetug'i'n jag'daylardi' ko'rsetin'.

6. Ulli' ata-babalari'mi'zdi'n' ma'rtlikleri haqqi'nda mi'sallar keltirin'.
7. Ma'rtlik ko'rsetip, ja'ha'n chempioni' bolg'an ataqli' boksshi'mi'z kim?
8. Jaslarg'a bag'i'shlap jazi'lg'an a'jayi'p kitapti'n' ati'n ayti'n'.

TESTLER

1. «Ba'rkamal» so'zinin' ma'nisi qaysi' qatarda duri's berilgen?

- A) Salamat
- B) Ma'rt
- C) Jetik, ha'r ta'repleme jetiliskan
- D) Baxtiyar

2. Kubada ja'ha'n chempioni' bolg'an ataqli' boksshi'mi'z kim?

- A) Artur Grigoryan
B) Abbas Ataev
C) Elshod Rasulov
D) Rufat Rizqiev

3. Ma'mleketimizde qaysi' ji'l «Salamat a'wlad ji'li» dep ja'riyalan-g'an?

- A) 2005-ji'l
B) 2007-ji'l
C) 2000-ji'l
D) 2010-ji'l

4. Prezidentimizdin' jaslarg'a bag'i'shlap jazi'lg'an kitabi'ni'n' ati' qanday?

- A) «O'zbekistanni'n' wo'z g'a'rezsizlik ha'm rawajlani'w joli»
B) «Alla qa'lbimizde, ju'regimizde»
C) «Joqari' ma'nawiyat – jen'ilmes ku'sh»
D) «Watan ha'm xali'q ma'n'gi qaladi'»

* * *

A'ziz woqi'wshi'! Hind xalqi'ni'n' ulli' perzenti, Hindistanda XX a'sirdin' 30-ji'llari'nda baslang'an milliy azatli'q ha'reketinin' jolbash-shi'lari'ni'n' biri Javaxarlal Nerudin' (1889—1964) to'mendegi pikirleri de sizin' Watan haqqi'ndag'i' tu'siniklerin'izdi ken'eytiwge xi'zmet yetedi, dep woylaymi'z.

Pu'tkil wo'mirin yel-jurt azatli'g'i' ushi'n bag'i'shlag'an bul insannin' ta'g'diri wog'ada ibratli'. Wol milliy azatli'q ruwx'i'ndag'i' ideyalari' ushi'n Hindistandag'i' inglis kolonial hu'kimeti ta'repinen qamaqqa taslang'an ha'm won ji'ldan aslam wo'mirin tutqi'nli'qta wo'tkergen. 1947-ji'li' Hindistan g'a'rezsizlikke yeriskennen son', Neru ma'mleket Bas ministri ha'm si'rtqi' isler ministri lawazi'mlari'nda islegen. Hind xalqi' arasi'nda wol «Jan'a Hindistan do'retiwshisi» degen ataqqa miyasar bolg'an.

Neru qamaqta jatqan waqi'ylari' Watan g'a'rezsizligi haqqi'nda woylaw menen birge, atali'q wazi'ypasi'n wori'nlawdi' da umi'tpag'an — qi'zi' Indirag'a du'nya tariyxi' haqqi'nda ko'plep xatlar jazg'an. Bul xatlarda ja'ha'n tariyxi', insaniyatti'n' rawajlani'wi'ndag'i' yen' a'hmiyetli waqi'yalar Watan ma'pleri ko'z qarasi'nan bayan yetilgen. Neru usi'layi'nsha qi'zi'ni'n' qa'lbine Watan tuyg'i'si'n sin'diriwge, woni' bekkem yerk-i'qi'rarli', joqari' aqi'l-za'kawatli' insan, wo'z xalqi'na mu'na'sip perzent yetip ta'rbiyalawg'a ha'reket yetken. Nerudin' qi'zi' Indira keyin ala a'kesinin' izinen bari'p, ataqli' siyosatshi' ha'm ma'mleketlik g'ayratker, Hindistanni'n' watanpa'rwar ha'm pidayi' perzenti boli'p jetilissen. Woni'n' bul da'rejege jetisiwinde a'kesinin' ta'rbiyasi', soni'n' ishinde, qamaqxanadan jollag'an xatlari' da u'lken wori'n tutqani'na gu'man joq.

Ko'p ji'llar dawami'nda Hindistan Bas ministri boli'p islegen, wo'z ma'mleketinin' rawajlani'wi'na, du'nya xali'qlari' arasi'nda dosli'qti' bekkemlewge u'lken u'les qosqan Indira Gandi sol xatlardi'n' jazi'li'wi'na sebepshi bolg'an ataqli' hayal boli'p yesaplanadi'. Tilekke qarsi', ag'arti'wshi', dana siyosatshi' bul insan hind xalqi'ni'n' dushpanlari' ta'repinen wo'ltirilgen. Indira Gandidin' balasi' Radjiv Gandi de

atasi' ha'm anasi'ni'n' joli'nan bari'p, belgili ma'mleketlik g'ayratker boli'p jetisken ha'm, tilekke qarsi', wol da jawi'zli'qti'n' qurbani' bolg'an. Ha'zirgi waqi'tta woni'n' isin zayi'bi' Sonya Gandi dawam yettirmekte.

Javaxarlal Nerudin' qi'zi'na jollag'an xatlari' u'sh tomg'a toplani'p, «Ja'ha'n tariyxi'na bir na'zer» degen at penen basi'p shi'g'a-ri'lg'an. Sizin' itibari'n'i'zg'a usi'ni'li'p ati'rg'an usi' xatta ulli' babami'z Zahiriddin Muhammed Babur tuwrali' gu'rrin' yetiledi, bul ulli' insanni'n' Hindistanni'n' rawajlani'wi'na qosqan u'lesine joqari' baha beriledi.

BABUR

1932-ji'l 3-sentyabr

Men sag'an Babur haqqi'nda buri'n da bazi' na'rselerdi gu'rrin' yetken yedim. Wol Temur na'slinen yedi. Babur du'nyadag'i' yen' dilbar ha'm ma'deniyatli' insanlardan biri bolg'an. Wog'an tar ko'lemli ma'zhabshi'li'q ha'm diniy fundamentalizm ko'z-qaraslari' jat yedi. Gu'llerdi ha'm bag'lardi' jaqsi' ko'rer yedi, Hindistan ja'ziyramasi'nda wo'zinin' Worta Aziyadag'i' Watani'n tez-tez yeslep turar yedi. Babur Samarqand hu'kimdari' bolg'anda 11 jasar bala yedi¹. Bul wazi'ypani' ba'rjay yetiw anaw-mi'naw u'lken adamni'n' da qoli'nan kelmes yedi. Woni'n' a'tirapi'n dushpanlar qorshap alg'an yedi.

Jas ul balalar ha'm qi'zlar mektepke qatnaytug'i'n mine usi' jasta qoli'na qi'li'sh ali'p, sawash maydanlari'nda gu'res ju'rgizdi. Wol wo'z taxti'nan ayi'ri'li'p, woni' ja'ne qaytadan

¹ Neru wo'z xatlari'n qamaqxonada jazg'ani', qol asti'nda za'ru'r kitaplar bolmag'ani' ushi'n geyde ani'qsi'zli'qlarg'a da jol qoyg'an. Babur 11 jasi'nda yemes, al 12 jasi'nda Ferg'anada patsha bolg'an. Bul tuwrali' woni'n' wo'zi «Baburnama»da «Ferg'ana wa'layati'nda won yeki jasta patsha boldi'm», dep jazadi'.

qolg'a kirgizdi ha'm wo'zinin' g'awg'ali' wo'mirinde qanshadan-qansha si'naqlarg'a dus keldi. Sog'an qaramastan, a'debiyat, poeziya ha'm ko'rkem wo'ner menen shug'i'llani'wg'a da waqi't tapti'. Jasli'q g'ayrati' woni' ti'ni'sh jasawg'a qoymas yedi. Jas shahzada Qabuldi' basi'p alg'annan son' Hindikush tawi'nan asi'p wo'tip, Hindistang'a basti'ri'p kirdi. Baburdi'n' la'shkeri wonsha ko'p yemes yedi, biraq sol paytlari' Evropa ha'm Bati's Aziyada qollani'la baslag'an jan'a markadag'i' zen'birekler bar yedi. Usi' sawashta wog'an qarsi' gu'resken yesapsi'z a'skerler mine usi' jaqsi' u'yretilgen kem sanli' la'shker ta'repinen zen'birekler ja'rdeminde pu'tkilley qi'yрати'ladi' ha'm Babur jen'iske yerisedi.

Biraq bul ulli' insan ta'g'dirindegi qi'yi'nshili'qlar usi'ni'n' menen sheklenip qalmaydi', woni'n' wo'miri ja'ne de neshshe ma'rte qa'wip-qa'terlerge dus keledi. Bir sapari' woni'n' wo'miri qi'l u'stinde turg'anda, la'shkerbasi'lari' arqag'a qarap sheginiwdi ma'sla'ha't yetedi. Biraq wol taysalmas insan yedi, soni'n' ushi'n, artqa shegingennen ko're, wo'limdi abzal bilurmen, dep juwap beredi.

Wol sharapti' jaqsi' ko'rer yedi. Biraq wo'z wo'mirinin' mine usi' qa'weterli demlerinde ishiwdi taslawg'a qarar yetedi ha'm wo'zinin' barli'q jamlari'n (sharap quyatug'i'n keselerin) si'ndi'ri'p taslaydi'. Wol sonda jen'iske yerisedi ha'm wo'z anti'na sadi'q qali'p, sharapti' qayti'p awzi'na almaydi'.

Babur Hindistanda bar-jog'i' to'rt ji'l jasadi'. Keyin wol qayti's boldi'. Bul to'rt ji'l u'zliksiz qi'rg'i'n sawashlar ishinde wo'tti, woni'n' ti'ni'shli'g'i' joq yedi. Wol Hindistanda biygana ha'm jat hu'kimdar boli'p qala berdi, sebebi bul u'lkeni jaqsi' bilmes yedi.

Babur Agra qalasi'nda a'jayi'p paytaxt qurdi'. Usi' maqsette Konstantinopol – Stambuldan ataqli' bir arxitektordi' ali'p keliw ushi'n arnawli' adam jiberedi.

Wol Hindistan haqqi'nda, woni'n' haywanlari' ha'm qullari', daraq ha'm miyweleri tuwrali' gu'rrin' yetedi, ha'tte baqarlari' da yesten shi'g'armaydi'. Wo'z Watani'ndag'i' qawi'nlar, ju'zimlar ha'm gu'llerdi yeslep, woni'n' qa'lbisheksiz sag'i'ni'sh ha'm qayg'i'g'a toladi'.

Soni'n' menen birge, Hindistandag'i' adamlardan kewli qalg'ani'n da jasi'ri'p woti'rmaydi'. Shahti'n' jazi'wi'na qarag'anda, bul jerde wolardi'n' paydasi'na so'yleytug'i'n hesh bir adamdi' ushi'ratpag'an. Mu'mkin, wol won ji'l dawam yetken qi'rg'i'n sawashlar sebepli bul jerdegi xali'qti' u'yreniwge pursat tappag'an shi'g'ar, a'dewir ma'deniyatli'lar bolsa jan'adan payda bolg'an basqi'nshi' hu'kimdar menen qatnasqi'si' kelmes yedi.

Ba'lkim, shetten kelgen adamg'a basqa xali'q turmi'si'n an'law, ma'deniyati'n tu'siniw qi'yi'n bolg'an shi'g'ar. Qalay bolg'anda da, Babur bul u'lkede a'dewir mu'ddet hu'kimdarli'q yetip kelgen awg'anlardan da, ko'pshilik jergilikli xali'qtan da qayi'l qalatug'i'n hesh bir qa'siyet tappag'an. Wol ju'da' itibarli' yedi, yeger shetten kelgen adam si'pati'nda biraz asi'ri'p jibergen, dep yesaplag'ani'mi'zda da, woni'n' gu'rrin'leri sol waqitlari' Arqa Hindistan ashi'narli' awhalda bolg'ani'n ko'rsetedi. Tu'slik Hindistang'a bolsa woni'n' qa'demi jetpegen.

«Hindistan ken', xalqi' ko'p ha'm bay ma'mleket yeken, — dep gu'rrin' yetedi Babur, — shi'g'i'si' ha'm qublasi' g'ana yemes, bati's ta'repi de okeang'a tutas yeken. Bati'si' ha'm arqasi' Qabul ha'm G'azna ha'm Qandag'arg'a tutas yeken. Ja'mi Hindistan wa'layati'ni'n' paytaxti' Deli yeken».

Soni' da ayti'p wo'tiw kerek, Hindistan wol basi'p alg'an waqit'ta mayda-mayda bo'leklerge aji'rali'p ketken bolsa da, Babur woni' pu'tin bir ma'mleket dep tu'singen. Hindistanni'n' bunday pu'tinlik ideyasi' jurti'mi'zdi'n' pu'tkil tariyxi' dawami'nda saqlani'p qaldi'.

Babur Hindistandi' su'wretlewin dawam yete woti'ri'p, bi'lay dep jazadi': «G'a'rip ma'mleket yeken. Bizin' wa'layatlari'-mi'zdan pu'tkilley wo'zgeshe yeken. Taw ha'm da'ryalari', tog'ay ha'm sahralari', yelat ha'm wa'layatlari', haywanatlari' menen wo'simlikleri, xalqi' ha'm tili, jamg'i'ri' ha'm jeli — ha'mmesi de wo'zgeshe yeken... Sind da'ryasi'ni'n' arjag'i'nda jeri ha'm suwi', daraqlari', taw-tasi' ha'm yel-uli'slari', u'rp-a'detleri ha'm salt-da'stu'rlerin'in' ba'ri tamami' Hindistang'a ta'n yeken... Ja'ne de Hindistan baqalari', yeger wolardi' baqa deytug'i'n bolsaq, bul baqalar suw u'stinde jeti-segiz qari'¹ juwi'radi'».

Keyin wol Hindistandag'i' haywanlar, qullar, ag'ashlar ha'm miywelerdi sanap shi'g'adi'. Son'i'nan adamlar ta'riypine wo'tedi...

«Hindistan bir go'zzal ulli' wa'layat yeken. — dep jazadi' Babur. — Wonda alti'n ha'm gu'mis ko'p yeken... Ja'ne bir go'zzalli'g'i' sonnan ibarat, ha'r taypalar ha'm ka'sip-wo'ner iyeleri wog'ada ko'p yeken. Ha'r is ushi'n ha'm ha'r na'rse ushi'n ba'ri a'l'bette tayi'n boli'p, ata-analari'nan ka'sip u'yrenip, sol qa'sipti dawam yeter yeken».

Men Baburdi'n' «Baburnama» shi'g'armasi'nan a'dewir ko'shirmeler keltirdim. Bunday kitaplar bizge insandi' su'wretlep beriwge qarati'lg'an ha'r qanday uri'ni'slarg'a qarag'anda ko'birek tu'sinik beredi.

Babur 1530-ji'li', qi'ri'q tog'i'z jasi'nda qayti's boldi'². Woni'n' wo'limi haqqi'nda ko'pshilikke belgili bir ra'wiyat bar. Ayti'wlari'na qarag'anda, woni'n' tun'g'i'sh uli' Xumayun awi'r

¹ Qari' — qoldi'n' ushi'nan shi'g'anaqqa shekemgi arali'q, yaki bir gez. Bir gez 71 santimetrge ten'. 7-8 qari' shama menen alti'-jeti metrdi quraydi'.

² Negizinde Babur 47 jasi'nda qayti's bolg'an. Sebebi wol 1483-ji'li' tuwi'lg'an.

keselge shali'ni'p qali'pti', lekin ta'wipler woni'n' da'rtine hesh bir dawa taba almapti'. Sonda Baburdi'n' ma'sla'ha'tshileri jaqsi' na'rselerden Quday joli'na qurbanli'q beriw kerek, dep ken'es beripti. Baburdi'n' a'kelik mehri qozi'p: «Muhammed Xumayunni'n' mennen wo'zge jaqsi'raq hesh na'rsesi joq, men wo'zim tasaddi'q bolayi'n, Quday qabi'l yetsin», – dep, wo'z jani'ni'n' worni'na uli'ni'n' wo'mirin tilewge qarar yetipti. Usi'nday a'zmi-qarar menen Xumayun jatqan bo'lmege kirip, u'sh ma'рте woni' aylani'p: «Ha'r ne da'rtin' bolsa, men moyni'ma aldi'm», – deпти. Sol ma'written baslap Xumayun ta'wir boli'pti', Babur bolsa haldan tayi'pti' ha'm bir neshe ku'nnen son' bul du'nyadan ko'z jumi'pti'.

Baburdi'n' denesin Qabulg'a ali'p bari'p, woni'n' wo'zi jaqsi' ko'rgen bag'da jerleydi. Solay yetip, wol wo'zi sag'i'ng'an gu'ller diyari'na qaytadi'.

MAZMUNI'

<i>Birinshi bap. Watan azatli'g'i' – ulli' saadat</i>	3
Yen' ulli', yen' a'ziz a'yyam	3
G'a'rezsizligimiz ma'n'gi bolsi'n!	9
Watani'mi'z paytaxti'	15
O'zbekistan Milliy bag'i'	21
Ulli' muqa'ddes wori'nlar	26
Tarixi'y yad	32
A'yyemgi Registan	38
Ta'kirarlaw	43
<i>Yekinshi bap. Ja'ha'n ma'rtti ta'n aladi'</i>	58
Materialli'q ha'm ma'nawiy turmi's	58
<i>A'meliy sabaq.</i> Ken'peyillik	62
Wotta janbaytug'i'n miyras	65
<i>A'meliy sabaq.</i> O'zbekistan – ulli' dani'shpanlar jurti'	69
Milliy qa'diriyatlari'mi'z	73
Uluwma insani'y qa'diriyatlar	78
Biz – O'zbekistan puqarasi'mi'z	82
Watanpa'rwarli'q	87
<i>A'meliy sabaq.</i> O'zbekistanni'n' pidayi' perzentleri	91
Watandi' uli'g'law	96
Ta'lim ha'm ta'rbiya uyg'i'nli'g'i'	103
Ta'kirarlaw	111

XAYRIDDIN SULTONOV, MURTAZO QARSHIBOYEV

VATAN TUYG'USI

**Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
6-sinflari uchun o'quv qo'llanmasi**

To'ldirilgan va qayta ishlangan 7-nashri

(Qoraqalpoq tilida)

Toshkent «Ma'naviyat» 2015

Awdarg'an *A. Alniyazov*
Redaktor *A. Alniyazov*
Xudojnik *S. Soin*
Korrektor *A. Alniyazov*
Kompyuterde tayarlawchi' *Sh. Sohibov*

Licenziya AI №189, 2011-ji'li' 10-mayda berilgen. Basi'wg'a 10.06.2015-ji'li' ruqsat yetildi.
Pishimi 70×90¹/₁₆. Tayms garniturası'. Ofset baspa usuli'nda basi'ldi'. Sha'rtli baspa tabaq 9,36.
Baspa tabag'i' 7,2. Tiraj 8845 nusqa. Buyi'rtpa №15-300.

«Ma'nawiyat» baspasi'. Tashkent, Taraqqiyot 2-berkko'she, 2-u'y. Sha'rtname № 37–15.

O'zbekstan baspaso'z ha'm xabar agentliginin' «O'zbekiston» baspa-poligrafıya do'retiwshilik u'yinde
basi'ldi. Tashkent, Nawayi' ko'shesi, 30-u'y. 2015.

Sabaqli'qti'n' jag'dayi'n ko'rsetetug'i'n keste

N	Woqi'wshi'ni'n' ati', familiyasi'	Woqi'w ji'li'	Sabaqli'qti'n' ali'ng'andag'i' jag'dayi'	Klass basshi'si'ni'n' qoli'	Sabaqli'qti'n' tapsi'ri'lg'an-dag'i' jag'dayi'	Klass basshi'si'-ni'n' qoli'
1						
2						
3						
4						
5						

Sababli'q woqi'w ji'li' aqi'ri'nda qaytari'p ali'ng'anda joqari'dag'i' keste klass basshi'lari' ta'repinen to'mendegi bahalaw wo'lshemlerine tiykarlani'p tolti'ri'ladi'

Jan'a	Sabaqli'qti'n' birinshi ret paydalani'wg'a beri'lgendegi jag'dayi'
Jaqsi'	Muqabasi' pu'tin, sabaqli'qti'n' tiykarg'i' bo'liminen aji'-ralmag'an. Barli'q betleri bar. Ji'rti'lmag'an, betleri almasti'ri'lmag'an, betlerinde jazi'w ha'm si'zi'qlar joq.
Qanaatlanarli'	Muqaba jelingan, bir qansha si'zi'li'p, shetleri qayri'lg'an, sabaqli'qti'n' tiykarg'i' bo'liminen ali'ni'p qali'w jag'dayi' bar, paydalani'wshi' ta'repinen qanaatlanarli' qa'lpine keltirilgan. Ali'ng'an betleri jelimlengen, ayi'ri'm betlerine si'zi'lg'an.
Qanaatlanarsi'z	Muqabag'a si'zi'lg'an, ji'rti'lg'an, tiykarg'i' bo'liminen aji'-ralg'an yamasa pu'tkilley joq, qanaatlanarsi'z won'lang'an. Betleri ji'rti'lg'an, betleri toli'q emes, si'zi'p, boyap taslang'an. Sababli'qti' tiklew mu'mkin emes.